

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

**TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KOORDİNATÖRLÜKLERİ VE
TÜRKİYE KADINLARI SOSYAL STATÜ AJANSI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serap GÜRKAN
Öğrenci No: 07932014

Ankara
2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

**TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KOORDİNATÖRLÜKLERİ VE
TÜRKİYE KADINLARI SOSYAL STATÜ AJANSI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serap Gürkan
Öğrenci No:07932014

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Recep VARÇIN

Ankara
2016

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KOORDİNATÖRLÜKLERİ VE
TÜRKİYE KADINLARI SOSYAL STATÜ AJANSI

Yüksek Lisans Tezi
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Recep VARÇIN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof.Dr.İlkay Savcı

Prof.Dr.Nilay Çabuk Kaya

Prof.Dr.Recep Varçin

Tez Sınavı Tarihi 21.06.2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	x
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1

TOPLUMSAL CİNSİYETİN TOPLUMSALLAŞMASI VE SOSYAL DİYALOG	10
1.1. Kadının Toplumsal Özneye Evrilmesinin Kaldıraç Yaklaşımı: Toplumsal Cinsiyet Retoriği	10
1.2. Kadının Toplumsal Özneye Evrilmesinin Kuramsal Sistematiği: 'İzm'lerden, Feminizm; 'Feminizm'lerden Liberal Feminizm	13
1.3. Kadının Toplumsal Özneye Evrilmesinin Methodolojisi: Sosyal Diyalog.....	17

BÖLÜM 2

TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ.....	20
2.1. TÜRKİYE'DE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADININ SOSYAL STATÜSÜ	20
2.1.1. Türkiye'de Geçmişten Günümüze Kadının Sosyal Statüsünü Etkileyen Ulusal Dinamikler	20
2.1.2. Türkiye'de Geçmişten Günümüze Kadının Sosyal Statüsünü Etkileyen Uluslararası Dinamikler	25
2.2. EĞİTİM HAYATI EKSENİNDE TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ	33
2.3. ÇALIŞMA HAYATI EKSENİNDE TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ	45

2.4. KARAR ALMA MEKANİZMALARI EKSENİNDE TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ	67
--	----

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILAR.....85

3.1. TÜRKİYE'DE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADINLARA YÖNELİK KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILAR.....	85
3.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.....	89
3.1.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	89
3.1.1.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu Kapsamı 93	
3.1.1.3. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu için Tanımlanmış Yetki ve Görevler.....	94
3.1.1.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat Yapısı.....	96
3.1.1.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Bütçesi.....	97
3.1.2. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK).....	97
3.1.2.1. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'na İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	97
3.1.2.2. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu Kapsamı.....	99
3.1.2.3. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Amaç ve Hizmet Sorumluluğu için Tanımlanmış Yetki ve Görevler.....	100
3.1.2.4. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun İdari Yapısı	101

3.1.2.5. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Bütçesi.....	102
--	-----

BÖLÜM 4

TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILARIN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ..... 103

4.1. TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILARIN GÜÇLÜ YÖNLERİ	103
4.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurumsal Yapısının Güçlü Yönleri	103
4.1.2. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kurumsal Yapısının Güçlü Yönleri	104
4.2. TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILARIN ZAYIF YÖNLERİ	105
4.2.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurumsal Yapısının Zayıf Yönleri.....	105
4.2.2. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kurumsal Yapısının Zayıf Yönleri.....	116

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN KURUMSAL İDARİ YAPI ÖNERİLERİ 120

5.1. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN KURUMSAL İDARİ YAPI ÖNERİLERİ VE GEREKLİLİK TEMELLERİ	120
5.2. TÜRKİYE KADINLARI SOSYAL STATÜ AJANSI	123
5.2.1. Kuruluşuna İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	125
5.2.2. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu Kapsamı.....	128

5.2.4. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Teşkilat Yapısı.....	133
5.2.4.1. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Genel Kurulu.....	136
5.2.4.2. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Yürütme Kurulu.....	137
5.2.4.2.1. Ana Hizmet Birimleri	137
5.2.4.3. Danışma Birimleri.....	141
5.2.4.3.1. Hukuk Müşavirliği.....	141
5.2.4.3.2. Danışma Meclisi.....	141
5.2.4.4. Yardımcı Hizmet Birimi.....	142
5.2.5. Türkiye Kadınlar Sosyal Statü Ajansı'nın Bütçesi	142
5.4. BATTALGAZİ BELEDİYESİ “DEVLET BÜROKRASİSİNİN DOĞDUĞU BEREKETLİ HİLAL ARSLANTEPE VE ÜRETİM KOOPERATİFLERİ İNİSİYATİFİ”.....	145
SONUÇ	157
ÖZET	165
ABSTRACT	166
KAYNAKÇA	167

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
AGİK	:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BM	:	Birleşmiş Milletler
BYEGM	:	Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü CEDAW: Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
ÇSGB	:	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
IPO	:	Uluslararası
KAGİDER	:	Kadın Girişimciler Derneği
KEFEK	:	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KEİG	:	Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi
KHAS	:	Kadir Has Üniversitesi
KOSGEB	:	Küçük Orta
KSGM	:	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OECD	:	Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
RTÜK	:	Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	:	Türkiye Cumhuriyeti
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	:	Türkiye Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

UN : Birleşmiş Milletler

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

WEFORUM : Dünya Ekonomik Forumu

TABLolar DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 1. Türkiye'de Okuryazar Olmayanların Cinsiyetlere Göre Dağılım Oranları 1935 – 2014 (%).....	37
Tablo 2. Mezun Olunan Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyet Dağılım Oranı, 2014 (%).....	39
Tablo 3. Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, 2002 – 2009 (%).....	41
Tablo 4. Kadınların İstihdama Katılım Oranları (İKO), 1950- 2015, (%).....	55
Tablo 5. Türkiye'de Cinsiyetler Temelinde Memnuniyeti, 2003 – 2014 (%).....	62
Tablo 6. Yerel Seçimlerle Göreve Gelen Kadın Sayı ve Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı, 1999 - 2014	71
Tablo 7. TBMM'de Kadın Milletvekili Sayı ve Oranları, 1935 – 2015 (%).....	59
Tablo 8. TC Hükümetlerinde Kadın Bakan Sayısı, 1980 - 2015	75

GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa No:

Grafik 1. Türkiye'de Okur Yazar Olmayanların Cinsiyetlere Göre Dağılım Yüzdeleri, 1935 - 2014 (%)	38
Grafik 2. Türkiye Cinsiyet Esaslı Mezuniyet Oranları, 2014 (%)	39
Grafik 3. Türkiye'de Yoksulluğun Cinsiyetlere Göre Oransal Dağılımı, 2002 - 2009 (%)	42
Grafik 4. Dünya Ekonomik Forumu (WEFORUM) Türkiye Küresel Rekabet Endeks Sıralaması (2012 - 2016)	50
Grafik 5. Türkiye'de Kadının İşgücüne Katılım Oranı, 1950 - 2015 (%)	56
Grafik 6. Cinsiyetlerin Eğitim Durumuna Göre İşgücü Katılım Oranları, 2015 (%).....	60
Grafik 7. Kadın - Erkek Çalışanlar Arasındaki Ücret Farkı Oranlarının Eğitim Düzeyine Göre Gösterdiği Değişiklik, 2010 (%).....	61
Grafik 8. Türkiye'de Kadın ve Erkeklerin Kazanç Memnuniyet Ortalaması 2003 - 2014 (%).....	63
Grafik 9. Yerel Siyaset Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Temsili, 1999 - 2014.....	72
Grafik 10. TBMM Kadın Milletvekili Oranı, 1935 - 2015 (%)	74
Grafik 11. TC Hükümetlerinde Kadın Bakan Sayısı, 1980 - 2015.....	76
Grafik 12. TC Dışişleri Bakanlığı Kadın ve Toplam Büyükelçi Sayısı, 1982 - 2015.....	81
Grafik 13. Kadın ve Toplam Rektör, Rektör Yardımcısı ve Dekan Sayısı, 2015	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No:

Şekil 1.	Mevcut Toplumsal Yapı.....	6
Şekil 2.	Öngörülen Toplumsal Yapı	7
Şekil 3.	Zayıf Göstergeler ve Yol Açtığı Toplumsal Yapı	44
Şekil 4.	Toplumsal Zihniyet Dönüşümü ve Etki Eden Faktörler.....	58
Şekil 5.	Toplumsal Yaşam Piramidi	77
Şekil 6.	Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı	125
Şekil 7.	Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Merkez Teşkilatı Birimleri	133
Şekil 8.	Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Teşkilat Şeması.....	135
Şekil 9.	Dünya Haritasında Bereketli Hilal Coğrafyası	145
Şekil 10.	Battalgazi Arslantepe Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Kazı Çalışmaları ile Erişilen Mühür İmgelerinin Hiyerarşik Sıralaması	150

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa No:

- Resim 1.** Arslantepe Höyüğü Kazı Çalışmaları Sırasında Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Marcella Fringapane ve Kazı Ekibi 149
- Resim 2.** Platin Dergisi, “*Tarihi Kervansaray’da Arslantepe Defilesi*”, Haziran 2015..... 151
- Resim 3.** Selcen Taşcı, Battalgazi Belediyesi Halı Dokuma Atölyesi, Battalgazi - Malatya, 2015..... 152
- Resim 4.** Usta Öğretici Hülya Demir’in Battalgazi Belediye Başkanı Selahattin Gürkan’ı Ziyareti Sırasında Arslantepe Figürlü Tablo Hediye Ederken, 2016..... 153
- Resim 5.** Battalgazi Üretim Kooperatifleri Eser & Ürünleri Sergisi, Malatya, 2016..... 154
- Resim 6.** Battalgazi Üretim Kooperatifleri Eser & Ürünleri Sergisi, Malatya, 2016..... 154
- Resim 7.** Arslantepe Sergi & Defile Etkinlikleri Sonrası, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Battalgazi – Malatya, 2015 155

GİRİŞ

Bu çalışmada kökeni insanlık tarihi kadar eski, her toplumda, farklı içerik ve yoğunlukta devam eden eşitlik mücadelelerinden biri olan; kadın – erkek eşitlik mücadelesine ilişkin değerlendirmelerde bulunulacak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin sosyal diyalog mekanizmasına bağlı olarak kurumsal bir mekanizma önerisi getirilecektir.

Toplumsal yapının temel unsurları olan kadın ve erkek arasındaki eşitlik mücadelesi; uzun yıllar kadınların maruz kaldığı eşitsizlikler üzerinden bir perspektifle sürdürülmüştür. Bu yaklaşım kadın - erkek eşitlik mücadelesi eksenini, fiilen kadınların eşitlik mücadelesi eksenine kaydırmış ve daha özelde de kadın mücadelesi odağına çekmiştir. Böylelikle “eşitsizliğe uğrayan mücadele eder” noktasına gelinmiştir.

Kadın – erkek eşitlik mücadelesinin salt kadınların mücadelesi olmadığı, bu yönü ile bir tek taraflılık içermediği, toplumsal yapının ve toplum hayatının bütününe ilişkin öğeler taşıdığı ancak daha birkaç yüzyıl önce, 18. yy'da Feminizm ile seslendirilebilmiştir. Bu nitelikteki ilk sesin sahibi İngiliz Yazar Mary Wollstonecraft olmuştur. Wallstonecraft sesini “*Kadın Haklarının Müdafası*” isimli eseri üzerinden yükseltmiş ve erkeklerin de kadınların içinde bulunduğu kafeslere konmaları durumunda toplumsal yapı içinde kadınların konumuna benzer bir konumda olacağını söylemiştir.¹

18. yy'da ilk kez duyulan bu ses 19. yy.da güçlenmiş ve kadınların eğitim, sosyal ve siyasi hakları konusunda yükselmiştir. 19. yy.'daki Sanayi Devrimi'nin sonucu olarak üretim yapı ve ilişkileri değişmiş, daha önce kırsal

1 Wollstonecraft, 2000

alandaki çalışan kadınlar bu kez sanayi toplumunun işçisi olmaya başlamıştır. Kadınların kitlesel olarak çalışma hayatına katılması ise 20. yy. da yaşanan dünya savaşları sürecinde gerçekleşmiştir. Kadınların cepheye giden erkek işgücünün yerini alması kadın – erkek eşitlik mücadelesi özelinde yeni bir süreci başlatmıştır. Bu yeni süreç içinde; kadının özgürleşerek toplumsal yaşam içinde erkek ile eş bir konuma gelmesi gerektiği, özgürleşmesinin çalışma hayatı içinde yer almakla mümkün olabileceği, bu itibarla ev içi sorumluluklar konusundaki rol dağılımının tekrar yapılması gerektiği ve kadınların erkekler cepheye gittiğinde yedek işgücü olarak değil emek piyasası içinde doğrudan, tam zamanlı işlerde çalışarak meslek sahibi olmaları ve sosyal haklardan yararlanmaları gerektiği vurgulanarak kadın - erkek eşitlik mücadelesi sürdürülmüştür.

Ekonomik yapıdaki klasik liberalizmin insan hakları temelindeki yaklaşımının, ekonomik haklar temelindeki refah liberalizmi ile farklılaştığı 20. yy.'da benzer şekilde kadın ve erkekler arasında eşitliği öngören klasik feminizm de kadınların aleyhine olan toplumsal koşulların bertaraf edilebilmesi için olumlu ayrımcılık modelleri ile desteklenmesini öngören refah feminizmi ile zenginleşmiştir²

Bu zenginleşmede; 20. yy. da toplumsal hayat içinde belirleyici nitelik kazanan; kalkınma, ekonomik büyüme, refah kavramları önemlidir. Zira kalkınma, ekonomik büyüme ve refahın gerçekleşebilmesi için toplumun kadın - erkek tüm beşeri sermayesi potansiyelinden bütüncül olarak faydalanmak gerektiği noktasında birleşmiştir. Bu mutabakatın doğrudan bir

2 Tong, 2009

sonucu olarak ve 1970'lerden sonra güçlenen kadın hareketlerinin katkısı ile kadın – erkek eşitliği yönündeki klasik yaklaşım yerini toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı temelindeki yaklaşıma bırakmıştır. Kadın - erkek eşitliği kavramı, salt kadın ve erkeklerin eşit haklara erişmesini içermekteyken toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ise; kadın ve erkeklere eşit hakların sunulması ve ayrıca kadınlar lehine olumlu ayrımcılık desteklerinin sağlanması perspektifini içermektedir.

Bu perspektiften hareketle bu çalışma; Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin olarak sosyal diyalog mekanizması temelinde kurumsal bir yapı önerisinde bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu amaç liberal feminizm yaklaşımı ile ortaya konmaktadır.

Tüm feminizm hareketleri kadının özneleştirilmesi sorununun ırk, din, dil bağlamında farklılıklar içeren tüm toplumsal yapılar içinde tarih boyunca mevcut olduğu noktasından hareket etmektedir. Marksist, sosyalist ve radikal feminizm perspektifleri gibi liberal feminizm de kadın erkek eşitliğinin nasıl sağlanabileceği sorusuna ilişkin bu noktadan hareketle cevaplar sunmaktadır.

Farklı perspektiflerle sunulan cevaplar kendi içinde güçlü ve zayıf yanlar içermektedir. Marksist ve sosyalist feminizm kadın erkek eşitsizliğinin ana problematiğini kapitalizm odağında görürken; radikal feminizmin bu odağı salt kadın merkezine çekmektedir. Bu çalışma özelinde benimsenen liberal feminizm perspektifi ise aynı odağı eşitlik temelinde görmektedir.³

³ Donovan, 2000

Liberal feminizm perspektifi ile ortaya konan bu çalışmaya fikri ilhamını veren, Battalgazi ölçeğindeki uygulamanın her ne kadar iyi yönetişim örneği niteliği önde dursa da de facto olarak bir sosyal diyalog mekanizması niteliği taşıdığı ifade edilebilir.

Sosyal diyalog, doğduğu coğrafya Avrupa kıtasında, sosyal politikanın ve çalışma ilişkilerinin yönetiminde çok ortaklı bir anlayışı ve bu anlayışa dayalı olarak biçimlenen uygulamaları ifade etmektedir. Ancak sosyal diyalog bu minvaldeki ifadelendirmeleri müteselsilen aşan karşılıklar taşıması itibariyle jenerik bir kavram olarak ifade edilmektedir.⁴

Bu çalışma özelinde önerilen sosyal diyalog mekanizması niteliğini taşıyan kurumsal yapının aynı zamanda Türkiye'nin sosyal diyalog kültürüne de katkı sunacağı öngörülmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda sosyal diyaloga dayalı bir yapının Türkiye'nin mevcut verili koşulları içinde katalizör rolü üstleneceği öngörülmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, güçlendirilmesi, sürdürülebilirlik kazanması bir döngü üzerinden şematize edilmiştir. Mevcut durum ve önerilen sosyal diyalog kimliğindeki kurumsal yapının katalizör niteliği ile erişilecek öngörülen durum arasındaki fark netleştirilmeye çalışılmıştır.

Bu döngü zincirinde, temel halkanın toplumsal yapıya ilişkin nicel ve nitel değerler olduğu kabulü taşınmaktadır. Düzenli, sistematik ve sağlıklı

⁴ Koray, Çelik, 2007: 1 - 14

veriler ile koordinatlanan toplumsal yapı alanının genişliği, toplumsal yapının gücü ile doğru orantılı görülmüştür. Aynı orantısal ilişkinin diğer halkları oluşturan öğeler içinde geçerli olduğu, halkanın genişlemesi ile söz konusu öğenin gücü ve etki alanının arttığı kabul edilmiştir.

Toplumsal yapı halkasının güçlenmesi ise; döngü üzerinden sağlıklı bir analize, bu sağlıklı analizle ortaya konan sorun alanları tespitine, söz konusu sorunlara ilişkin olarak toplumsal cinsiyete özgü politikalar ve ana akımlaştırma temelinde bir methodla yaklaşılmasına, katalizör olarak ulusal - uluslararası kurumsal mekanizma araçlarının etkinleştirilmesine ve bu zincirleme içinde çözüm olanakları sunulmasına dayandırılmıştır.

Türkiye'nin mevcut durumu ilk şema ile formlandırılmıştır. Çalışma ile ortaya konan uluslararası ilişki kurma yetkinliğine sahip ulusal bir sosyal diyalog mekanizması niteliğini taşıyan "Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı"nın ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin toplumsal yaşam içindeki katalizör niteliği ile ulaşılması öngörülen forma ise ikinci şemada yer verilmiştir.

Şekil 1. Mevcut Toplumsal Yapı

Şekil 2. Öngörülen Toplumsal Yapı

Şekil 1 ve Şekil 2 üzerinden şematize edilen toplumsal zincirleri oluşturan halkaların sahip oldukları alan ile güçlülükleri arasında doğru bir orantı söz konusudur.

Şekil 1 üzerinden şematize edilen Türkiye'nin mevcut yapısında toplumun nicel ve nitel değerlerinden mücehhez toplumsal yapı halkası diğer halkalar göreceliğinde zayıf bir nitelik arz etmektedir. "Sorun" halkası ise en çok alana sahip olan dolayısıyla toplumsal yapı zincirinin en güçlü halkası olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin mevcut toplumsal yapı zincirine; sivil toplumun aktifleştirilmesi menşeiili Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin dâhil edilmesi ile Şekil 2 üzerinden Türkiye'nin öngörülen toplumsal yapısı şematize edilmiştir. Şekil 2'de şematize edilen Türkiye'nin öngörülen toplumsal yapı zincirinde sorun halkasının en zayıf olacağı varsayılırken, toplumun nicel ve nitel değerlerinden mücehhez toplumsal yapı halkasının en güçlü halka olacağı böylelikle sağlıklı ve güçlü bir toplumsal yapıya ulaşılabileceği tasavvur edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye'de kadının geçmişten günümüze sosyal statüsü; mevcut nicel ve nitel değerler üzerinden eğitim, çalışma hayatı ve karar alma mekanizmaları özelinde ortaya konmuştur. Sorun alanlarına, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar ve toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların anaakımlaşırılmasına yönelik yöntemsel hususlara da; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarını takip eden ilk yıllarda, Dünya genelinde öne çıkan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin kadınlara tanınan hakların, kadınların bu haklarla edindikleri kazanımların ele

alındığı alt başlıkta ve yine eğitim, çalışma hayatı ve de karar alma mekanizmaları alt başlıklarında konu eksenli olarak yer verilmiştir.

Eğitim, çalışma ve karar alma mekanizmalarına ilişkin düzenli, sistematik ve sağlıklı istatistikî ülkesel verilerin tam olmaması bu çalışma özelinde sınırlılıklara neden olmuştur.

İkinci bölümde Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin mevcut ulusal kurumsal mekanizmalar incelenmiş takip eden bölümde ise söz konusu mevcut kurumların güçlü ve zayıf yönleri analizlerine yer verilmiştir.

Son bölümde ise “Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı” ismi ile önerilen sosyal diyalog mekanizması kimliğindeki ulusal bir kurumsal yapının gereklilik temellerine yer verilmiştir. Söz konusu kurumsal yapı önerisinin nitelikleri, toplumsal cinsiyet eşitliğine sunması öngörülen katkı, çalışmaya fikri ilhamını veren Malatya - Battalgazi İlçesi’nde, Battalgazi Belediyesi öncülüğünde sosyal diyalog aktörleri paydaşlığında başarıya ulaşarak ulusal ve uluslararası ilişkiler kurma yetkinliğine erişen “Battalgazi Üretim Kooperatifleri İnisyatifi” ile birlikte ortaya konulmuştur.

Çalışmada önerilen kurumsal yapılar ile kadınların kamusal alana çıkma ve varlık gösterme sürecine, sosyal yaşam piramidinin üst basamaklarında daha fazla oranda yer almaları hususuna, kadınların sosyal statülerinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi sürecine katkı sağlaması öngörülmüştür.

BÖLÜM 1

TOPLUMSAL CİNSİYETİN TOPLUMSALLAŞMASI VE SOSYAL DİYALOG

1.1. Kadının Toplumsal Özneye Evrilmesinin Kaldıraç Yaklaşımı: Toplumsal Cinsiyet Retoriği

Toplumsal yaşam kadın ve erkeğe geçmişten günümüze farklılaşan içeriklerde belirleyicilikler yüklemiştir. Kadın ve erkeğe ait toplumsal roller bu belirleyicilikler üzerinden içeriğe kavuşmuştur. Bu içeriklerle belirleyicilik kazanan toplumsal roller; kadına ve erkeğe yer yer asıl özne, yer yer ise dolaylı özne statüsü aidiyeti tanımlamıştır. Kadın ve erkekler arasında yapılan değerlendirmede; kadınların toplumsal yaşam içinde geçmişten günümüze ağırlıklı olarak dolaylı özne statüsü aidiyeti özelinde kimliklendirildiğini göstermektedir.⁵

Kadının dolaylı özneliğinden azade olup asıl özne statüsüne erişmesi tarihin her döneminde, her toplumsal yapı içinde sancılı olmuştur. Bu sancılı düzeyinin; kadının toplumsal yaşam içinde asıl ve / veya dolaylı özne durumundan da hariç olarak edilgen olduğu toplumsal yapılar içinde daha da yüksek olagelmıştır.

Toplumsal cinsiyet kavramı; kadının edilgen ve / veya kısıtlı etken olduğu sancılı toplumsal yapılar için kaldıraç mekanizmalar önermelerine kaynaklık eden bir perspektif getirmiştir. Bu perspektif bu çalışmanın da esas yaklaşımını oluşturmaktadır.

⁵ Vatandaş, 2007: 29 – 56

Cinsiyet, bir kimsenin genetik, fizyolojik, biyolojik nitelik anatomik özellikleri esasında tanımlanmaktadır. Bu tanımda yer alan özellikler kadın ve erkek arasında bir eşitsizliğe değil bir farklılığa kaynaklık etmektedir.

Toplumsal cinsiyet ise içinde bulunulan toplum tarafından kadın ve erkeğin sorumluluk ve rollerine ilişkin getirilen belirleyicilikleri ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı için bu nedendir ki tarihin farklı dönemlerinde, farklı toplumlarda farklı içeriklere karşılık gelmiştir. Bu farklı içerikler insan eli ile getirilmiş yapay kodlar taşıyan içeriklerdir. Söz konusu bu yapay kodlar kadın ve erkeğin toplumsal yaşama katılımları konusunda farklılıklar oluşturmaktadır. Tarih boyunca bu nitelikteki farklılıklar kadınlar aleyhine bir grafik çizmiştir. Sosyal içerme açısından kadınlar ilk ve doğrudan hedef olma koordinatından bugün de ayrılabilmiş değillerdir.

Bu koordinatlar toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonucunu göstermektedir. Doğuran kadınlar aleyhinde olan bu koordinatların aşılması toplumsal yaşam içinde kadın ve erkeğin denk düzeyde temsili ile mümkündür. Bu temsilin toplumsal yaşamın siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel alanları başta olmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarında denkleşmemesi toplumsal hayat için önemli riskler taşımaktadır. Herhangi bir koordinata gerilenme ve mevcut konumda kalırsa dahi derinleşme yönünde sonuç oluşturacağından riskler katlanarak devam ediyor olacaktır. Bu itibarla toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden bulunulan eksenleştirme önemli ve değerli bir paradigma sunmaktadır.⁶

⁶ Giddens, 2008: 494 – 525

Bu paradigma ışığında hayat bulmuş olan toplumsal cinsiyet eşitliği (Gender Equality) kavramı cinsiyetler özeli üzerinden toplumsal yaşama ilişkin alanlarda herhangi bir ayrımcılığa maruz kalınmamasını ifade etmektedir.

Yine bu paradigmanın hayat verdiği kavramlardan biri olan toplumsal cinsiyet adaleti (Gender Equity) kavramı kadın ve erkek arasında sorumlulukların ve gelirin dağılımında adalet ve hakkaniyetin esas alınmasını ifade etmektedir.⁷

Toplumsal cinsiyet rolleri; toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet adaletini doğrudan tesis eden ve / veya bertaraf eden içerikler taşımaktadır. Bu rol içerik ve dağılımları tarihin her döneminde ve her toplumda birbirinden farklı ola gelmiştir. Bu farklı ve dinamik içerik güncel şartlar için de bugün de geçerliliğini korumaktadır. Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri de bugün dünyaya benzer şekilde kadınlar aleyhine bir içeriğe sahip olmaktan ari değildir.

Bu çalışma özelinde önerilen kurumsal yapılanmalar eli ile toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasına önemli düzeyde katkı sağlanması, bireylerin hak ve hürriyetlere erişimin adilane bir biçimde gerçekleşebilmesi özelindeki toplumsal idealara ulaşabileceği öngörülmüştür.

<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/view/1023006015/1>

023005539

⁷ Aydın Yılmaz, 2015, 11 - 32

1.2. Kadının Toplumsal Özneye Evrilmesinin Kuramsal Sistematiği: 'İzm'lerden, Feminizm; 'Feminizm'lerden Liberal Feminizm

Feminizmin kadının toplumsal statüsüne ilişkin ortaya koyduğu temel eleştiriler, bugün bizatihi kendisinin aldığı eleştirilerin gerisinde kalmaktadır. Bu yönü itibariyle feminizm için talihsiz bir popülerizme sahip olduğunu ifade etmek gerekir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bugünkü yaygın ölçeğine ilişkin çalışmanın bu bölümünü takip eden bölümlerinde ortaya konan niceliksel ve niteliksel değerlendirmeler söz konusu bu talihsizliğin boyutu konusunda önemli bir fikir sunmaktadır.

Oysa feminizmin; esas olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasına ve daha temelde toplumsal cinsiyet hakkaniyetinin sağlanmasına ilişkin tüm kuramsal yaklaşımları ile ayrı ayrı katkı sağlayan bir değer taşıdığını ifade etmek gerekmektedir.⁸

Toplumsal cinsiyet hiyerarşisini adaletli bir düzleme çekme gayretinin farklı yolları üzerinden ete kemiğe bürünen feminizm kuramlarını eleştiri mızraklarının odağında yer almasının saiklerinden bir diğerini Batı Avrupa ve Kuzey Amerika tonlu olduğu iddiasıdır. Yine en az bu iddia kadar güçlü bir şekilde ortaya konan bir diğer eleştiri konusu ise feminizmin sosyal içermesinin dünyanın genelini kapsamadığı, orta ve üst gelir düzeyindeki iyi eğitilmiş kadınlara ait söylem ve eylemlerle sınırlı olduğu yönündedir.⁹

⁸ Giddens, 2008: 516 – 525

⁹ Mies, 2011: 367 – 386

Oysa feminizm; karşıtlıklara varan farklılıkları da içeren tüm kuramları ile toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini açıklama, bu eşitsizlikleri bertaraf etme amacıyla yol ve yöntem tanımlama, bu itibarla gündem oluşturma, toplumsal cinsiyet hakkaniyeti temelinde bir toplumsal yapı oluşturma gayreti ile tanımladığı usuller üzerinden esasa ilişkin adım atma çerçevesinde yer alan söylem ve edimler toplamıdır.¹⁰ Radikal feminizm söylem ve eylemlerinin bir bölümünün radikal feminizme ve feminizmin geneline teşmil edilmesi popülariteye teslim vesikaları oluşturmaktadır.

Feminizm ile ilgili daha geniş bir çerçeveye ulaşmak için tarihsel plandaki değerlendirmelerin katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Feminizme ilişkin ilk yaklaşımlar 17. yy. da ortaya konmuştur. Bu konudaki ilk yaklaşımların sahipleri arasında eserleri ile katkı sunan Marie Le Jars de Gourney, Christine de Pizan, Olympe de Gouges, Mary Wollstonecraft, Hedwig Dohm yer almaktadır.¹¹

Feminizmin kuramlaşması ise 18. ve 19. yy. içindeki yolculuğunda mümkün olmuştur. Temel hakların sahibinin salt erkekler olduğu paradigmasına yenilikçi bir tutum getirerek ve aslında bir itirazı dile getirerek temel haklara erkeklerin ve aynı zamanda kadınların da sahip olduğu öğretisini zenginleştirmeye ve toplumun geneli ile bu zengin fikirselliği paylaşma cihetine gidilmiştir. Temel haklar kategorisinde feminizm sesinden adı ilk duyulan haklar siyasi, ekonomik ve eğitim hakları olmuştur.¹²

¹⁰ Giddens, 2008: 494 – 525

¹¹ <https://allesevolution.wordpress.com/2014/04/09/die-wellen-des-feminismus/>

¹² Ritzer, 2010, 468 – 485

Bu kapsam toplumsal yaşama ilişkin her alana ilerleyen bir nitelikte genişlemiştir. 20. yy'ın ilk yıllarına değin feminizmin ilk dalgası devam etmiştir. Kadınların; I. Dünya Savaşı sürecinde erkeklerin cepheye gitmesi ile iktisadi yapı içinde daha fazla oranda yer almaları feminizmin ikinci dalga sürecinin başlatılması açısından önemli bir kilometre taşı olmuştur. Savaşın sona ermesini takip eden süreçte yaşanan 1929 ekonomik buhranının etkisi ile işten ilk çıkarılan kadınlar olmuştur. Kadınlar döneme ait koşullar içinde ilk kez kitlesel olarak yer aldıkları çalışma hayatının dışına doğrudan çıkarılmışlardır.

Bu şartlar feminizmin formlarının sayısını arttırırken, bazı feminizm formlarının kuramsal içeriğini keskinleştirmiştir. Kadın merkezli; radikal feminizm, kültürel feminizm, cinsiyet feminizmi, pop feminizm kuramları bu kapsamdaki en belirgin örnekleri oluşturmaktadır.

1990'lı yıllar itibariyle ise feminizm üçüncü dalgası radikalleşmeden uzaklaşma esası üzerinden doğarak ilerlemiştir.

Feminizm kuramları için yaklaşımları esası üzerinden getirilen kategorilemede; eşitlikçi, kadın merkezli, ataerkillik temelli, kapitalizm eleştirisi temelli, ayrımcılık temelli ve bölgesel temelli olarak ifade etmek mümkündür.

Eşitlikçi feminizm kuramları arasında: liberal ve bireyci feminizm; kadın merkezli feminizm kuramları arasında: radikal feminizm, kültürel feminizm, cinsiyet feminizmi, pop feminizm; ataerkillik temelli feminizm kuramları arasında: Anarko-feminizm, Fransız feminizm; kapitalizm eleştirisi temelli feminizm kuramları: Marksist ve Sosyalist Feminizm; ayrımcılık temelli:

ayrılıkçı feminizm kuramı; bölgesel temelli feminizm kuramları arasında siyah feminizm, Üçüncü Dünya feminizmi, sömürge sonrası feminizmi yer almaktadır.¹³

Bu çalışma özelinde kadının toplumsal yaşam içinde siyasi, iktisadi ve sosyal hakları üzerinden yapılan değerlendirmeler ve getirilen kurumsal yapılanma önerileri liberal feminizm kuramı perspektifi ile ortaya konmuştur.

Liberal feminizm, kadın ve erkeklerin hak ve hürriyetlere erişiminin denk olması ile sağlıklı bir toplumsal hayata kavuşulabileceği tasavvurunu taşımaktadır.¹⁴

Sağlıklı toplumun, sağlıklı bireylerden oluşabileceği gerçekliğinden hareketle öncelenen argüman kadın ve erkeklerin toplumsal yaşama ilişkin tüm alanlarda eşit erişim ve temsile sahip olmalarıdır. Liberal feminizmin ortaya koyduğu bu yaklaşım aynı zamanda eşit erişim ve temsilin sağlanmasının olumlu ayrımcılık uygulamaları ile desteklenmesini içermektedir. Çalışma özelinde gerçekleştirilen değerlendirme ışığında ortaya konan kurumsal yapı önerilerinin temeli kaldıraç uygulama ve mekanizmaları doğrudan destekleyen liberal feminizm yaklaşımını içermektedir.

¹³ Hooks, 2000

¹⁴ Wollstonecraft, 2000

1.3. Kadının Toplumsal Özneye Evrilmesinin Methodolojisi: Sosyal Diyalog

Sosyal diyalog Sosyal diyalog yalın bir sürece karşılık gelmeyen, dinamik ve aynı zamanda jenerik bir kavramdır.

Sosyal diyalog kavramının her ne kadar zihinde çağrıştırdığı ilk anlam çoğu zaman üç taraflı kurumların oluşturulması, hükümet ile işçi ve işverenler arasındaki ilişkilerin kurumsallaştırılması yönünde olsa da sosyal diyalog kavramı daha kapsayıcı ve zengin bir anlamsal karşılığa denk düşmektedir.

Sosyal diyalog tüm toplumsal aktörler arasında işbirliği, kolaylaştırıcılık da dâhil yakın, orta ve uzun vade gelecek için doğrudan ve dolaylı sonuçlar oluşturma kapasitesine sahip belirli bir süre içinde belirli bir amaçların gerçekleştirilmesine ilişkin tesis edilen ilişkilerin çıktılarını kapsayan sürece karşılık gelmektedir. Sosyal diyalog bu yönü itibariyle kaldıraç niteliğinde önemli bir araçsallık sunmaktadır.

Sosyal diyalog kavramı yeni tarihli bir kavramdır. 1985 yılında Jacques Delors'un başkanlığındaki Avrupa Komisyonu nezdinde bulunulan girişim ve desteklerle Brükselde'ki Val Duchesse Şatosu'nda iki taraflı sosyal diyalog süreci başlatılmıştır.

Sosyal diyalogun doğduğu 1985 yılı itibariyle başlayan ve günümüze değin uzanan süreç üç aşamada cereyan etmiştir.

1985 yılında başlayan, sosyal diyalogun görece sınırlı kaldığı, iki taraflı olarak sürdürdüğü, bağlayıcı nitelik taşımayan ortak açıklamalar, kararlar ve bildirgelerle sonuçlandığı ilk aşama 1991 yılında sona ermiştir.

31 Ekim 1991 tarihinde sosyal taraflar arasında anlaşma imzalanmıştır ve böylelikle sosyal diyalog üzerinden bağlayıcılık yükümlülüğü tesis edilmiştir. Sosyal diyalogun gelişme ivmesinin en güçlü olduğu aşama söz konusu bu ikinci aşama olmuştur. Taraflar arasındaki ilke anlaşması Maastricht Antlaşması'nın eki olan Sosyal Politika Protokolü'ne eklenmiştir. Takip eden süreçte Amsterdam Anlaşması'nın maddeleri arasında yer almıştır. Bu adım ile taraflar arasında kabul edilen anlaşmaların, Konsey kararı ile yasal bir düzenlemeye kavuşturulabileceği ve bu sayede üye ülkelerin ulusal mevzuatlarına aktarılabilmesi hükmüne bağlanmıştır. Tüm serencam içinde bu adım sürece ilişkin en önemli kilometre taşlarından birini oluşturmaktadır.

14 – 15 Aralık 2001 Leaken Zirvesi ile sosyal diyalog üçüncü aşamasının başlangıcını teşkil etmektedir. Sosyal diyalog üçüncü aşamada bağlayıcı niteliğinin gücünü korumakla birlikte kanalları sayısını arttırmıştır. Sosyal diyalog sahip olduğu yeni kanallar ile kavramsal olarak güçlenmekle birlikte toplumsal yaşamı güçlendirmiştir. Bu güçlenme süreçleri birbirini besleyen bir evrilme içinde hali hazırda devam etmektedir.

Sosyal diyalog toplumsal gelişme ve ilerlemenin aracı olma niteliği ile demokrasinin hem bileşeni hem de demokrasinin yerleşikleşmesi ile güçlenerek evrilecek çıktı unsuru potansiyelini taşımaktadır. Bu itibarla çalışma özelinde gerçekleştirilen değerlendirmeler ışığında önerilen Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın sosyal diyalog kimliği taşımasının önemli ve kendine özgü değerler sunabileceği öngörülmektedir.

Çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı veya bağı olmaksızın hayatını Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde idame ettirmekte olan kadınların sosyal statülerine ilişkin konu ile ilgili sosyal hayatın her kesiminden temsilcilerini bir masa etrafında buluşturabilecek bir sosyal diyalog mekanizması önerisinde bulunulmuştur.

Önerisinin dile getirildiği bu yapı ile sosyal diyalogun Türkiye içindeki seyri seferine olumlu bir katkı sağlanacağı ve bunun yanı sıra ülkenin gelişmişlik düzeyine doğrudan katkıda bulunulacak olan kadınların sosyal statüsünün tüm bileşenleri alanında dolayısıyla kadına ilişkin her alanda değişimle gelen olması gereken noktaya doğru sürekli ve kararlı bir yolculuğun aracı tarif edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışması özelinde sosyal diyalog niteliği taşıyan kurumsal yapılanmalar eli ile “aydınlık kadın yüzlerinin” nasıl çoklaştırılacağı, bugünkü mevcut koşulların ve bu hal için gerekli olan araçların neler olduğunu, araçlarla ulaşılanların hayata ne şekilde yansıtılabileceği, yansıtılanların sürekli bir gelişmeye ne şekilde mecbur tutulabileceği, kadının içinde tutulmaya çalışılan şu anki yerinden olması gerektiği yere taşınabilmesi için neler yapılması gerektiği, bu adres değişikliğinin “tüm topluma olan katkısının neden eşsiz olduğu” ortaya konmak istenmiştir.

BÖLÜM 2

TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ

2.1. TÜRKİYE'DE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADININ SOSYAL STATÜSÜ

2.1.1. Türkiye'de Geçmişten Günümüze Kadının Sosyal Statüsünü Etkileyen Ulusal Dinamikler

Türkiye Cumhuriyeti temel ve bütünleyici ilkeler perspektifinde temellendirilmiş bir devlet olarak kurulmuştur. Temel ve bütünleyici ilkeler olarak kategorize edilen ilkeler esastaki bu perspektif; Türkiye'nin düşünsel kodlarını açıklamakla birlikte toplumsal yaşama ilişkin bir metodoloji de sunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu iradesi; temel ilkeler olarak Cumhuriyetçilik, Laiklik, Halkçılık, Devletçilik, Milliyetçilik ve İnkılâpçılığı kabul almıştır.¹⁵ Bütünleyici ilkeler olarak ise ulusal bağımsızlık, ulusal egemenlik, ulusal birlik, akılcılık ve çağdaşlık kabul alınmıştır.¹⁶

Bu kabuller ekseninde şekillendirilen Türkiye Cumhuriyeti'nin muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkabilmesinin temeli güçlü bir toplumsal yapıya dayandırılmıştır.

15 Akandere, Gök, Sönmez, Semiz, 2012: 271 – 287

16 Candan, 2010: 209 – 215

Bu nedenle Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında toplumsal yapının esasen değişmesi ve bu değişim üzerinden güçlendirilmesini bir zaruret olarak görmüştür. Toplumsal değişimin esas aktörünün kadınlar olduğu kabulü üzerinden, döneme özgü koşullar dâhilinde toplumsal yapının değişimi ve güçlendirilmesine yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır.¹⁷

Toplumsal değişimin temel dinamiği olarak ise eğitim görülmüştür.

Mustafa Kemal Atatürk 31 Ocak 1923 yılında İzmir'de;

“Bir toplumun bir uzvu faaliyette bulunurken öteki uzvu atalette olursa, o toplum felce uğramış demektir... Bizim toplumumuz için ilim ve fen lüzumlu ise bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın elde etmeleri gerekir... Bundan dolayı kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir... Kadınlar toplum yaşamında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır.”

sözlerine yer verdiği konuşmasında bu temel dinamiğin işletilmesine ilişkin söz konusu yaklaşımı dile getirmiştir.¹⁸

Bu yaklaşımdan hareketle 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Karma, zorunlu, ücretsiz eğitim yasal olarak düzenlenmiştir. Kadınların eğitim olanaklarına erişilebilmesi sağlanmıştır.¹⁹

Güçlü bir toplumsal yapı için ise toplumun temeli olan ailenin güçlendirilmesi öncelik olarak görülmüştür. Aile; kadının güçlendirilmesi ile

17 Lewis, 2015: 290 - 291

18 Unan, 1959: 85

19 Doğramacı, 1988: 94 - 101

yeniden yapılandırılmıştır. Bu yeniden yapılandırma 1926 yılında Medeni Kanunun kabulü ile gerçekleştirilmiştir.²⁰

1926 yılında Medeni Kanunun kabulü ile toplumsal yapının iki temel aktörü olan kadın ve erkek, aile ve de toplumsal hayat içinde eş statüye erişirilmiştir.²¹

Kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesine ilişkin en önemli adımlardan biri olan siyasal haklar ise aşamalı olarak ilgili yasalarla teminat altına alınarak Türkiye kadınlarının kazanım hanesine eklenmiştir.

İlk olarak 1930 yılında çıkarılan Belediye Yasası ile kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 26 Ekim 1933 tarihinde ise Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerine ilişkin olarak seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Siyasal haklar manzumesinin tamamlayıcı adımı olarak ise 1934 yılında Anayasa'da yapılan değişiklikle kadınların genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı kabul edilmiştir.²²

Kadın siyasi haklarının ilgili yasal düzenlemelerle teminat altına alınmasını takip eden 1935 yılında gerçekleştirilen ilk seçimlerde TBMM'de 18 kadın milletvekili yer almıştır. 1936 yılındaki genel seçimler sonucunda ise TBMM'de 18 kadın milletvekili yer almıştır. Türkiye 1935 ve 1936

20 Doğramacı, 1993: 21

21 Türkdoğan, 2008: 438

22 Kongar, 1998: 585

seçimleri sonucunda kadın milletvekili oranıyla, kadınların siyasal haklara sahip olduğu ülkeler listesinde ilk sıralarda yer almıştır.²³

1936 yılında kabul edilen İş Kanunu ile kadınların çalışma hayatına katılımlarına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Söz konusu dönemde kadınlara tanınan tüm haklar Dünya genelinde öne çıkan niteliktedir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti kadına sağlanan haklar üzerinden toplumsal değişim sürecini yüksek bir ivme ile hızlı bir şekilde başlatmıştır. Bu yüksek ivmenin kodlarını; ilgili yasal düzenlemelerle teminat altına alınan haklar ve bu hakların yaşama doğrudan yansımalarını sağlayan politikalar oluşturmuştur. Gerçekleştiren bu yönlü sosyal yatırımlar ile toplumsal kalkınmanın ilk hamleleri gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin toplumsal hayatına ilişkin sosyal, kültürel atılımlarla bir zihniyet dönüşümü süreci başlatılmıştır.

Yüksek bir ivme ile hızlı bir şekilde başlanan toplumsal dönüşüm süreci içinde önemli adımlar atılmaya devam edilmiştir. Türkiye geçmişten günümüze kadın haklarının geliştirilmesine ilişkin ulusal mevzuatında iyileştirmeler gerçekleştirmeye devam etmiştir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarını takip eden süreçteki iyileştirmelerin büyük bir kısmı uluslararası bağlayıcılıklar temelinde kadın haklarına ilişkin uluslararası mevzuat kaynaklarının kabulü üzerinden sağlanmıştır.

Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği ideasını gerçekleştirmek üzere kuruluşunu takip eden ilk yıllarda mevcut bir politika sürecini yeniden tasarlamaya karşılık gelen “anaakımlaştırmayı” kendi dinamikleri üzerinden

23 Yüceer, 2008: 132

de katkılar sağlayarak gerçekleştirmiştir. Kuruluşunu takip eden ilk yıllar sonrasında ise anaakımlaştırma uluslararası bağlayıcılıklar esasında salt ulusal mevzuatın, uluslararası mevzuata uyumlaştırılması ile sağlanmıştır.

Anaakımlaştırma ile birlikte Türkiye tarafından belirli bir sorun alanına odaklanarak o sorun alanına ilişkin çözüm hedefi taşıyan toplumsal cinsiyete özgü politikalar bir diğer ifade ile toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar da ortaya konmuştur. Bu durum aynı zamanda toplumsal cinsiyete duyarlı /özgü politikalar ile anaakımlaştırma arasındaki farkı ve aynı zamanda ilişkiyi de açıklamaktadır. Türkiye açısından toplumsal cinsiyete özgü / duyarlı politikalar temelinde “şiddet” en öne çıkan sorun alanı olmuştur. Ancak ülkesel tecrübeler göstermiştir ki kadın eğitimde fırsat eşitliğine erişemedikçe, istihdama katılma oranı düştükçe ve karar alma mekanizmalarındaki temsili alt düzeyde oldukça ve kadın özgürleşemeyip toplumsal statüsünü güçlendiremedikçe kadına şiddet artmakta ve salt toplumsal cinsiyete duyarlı politikalarla etkin çözümlere ulaşılamamaktadır. Sebepleri bütünü ile toplumsal yaşam içindeki mevcudiyetini korurken haliyle sonuçlarının daha da kültleşmesi dışında bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planlarında olduğu gibi toplumsal cinsiyete duyarlı politika metinleri üzerinden derlenen gereklilik kipinde kurulan cümleler tek başına kifayetsiz kalmıştır.

2.1.2. Türkiye’de Geçmişten Günümüze Kadının Sosyal Statüsünü Etkileyen Uluslararası Dinamikler

Türkiye’deki toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar geliştirme ve anaakımlaştırma adımları kuruluşun ilk yıllarını takip eden süreçte Türkiye’nin uluslararası kabullerinden kaynaklanan taraf olma statüsünün getirdiği bağlayıcılıklar temelinde attığı adımlarla karakterize olmuştur.

Toplumsal cinsiyet eşitliği küresel ölçekte BM, bölgesel ölçekte ise AB ve Avrupa Konseyi tarafından ele alınmaktadır. Bu nedendir ki BM, AB ve Avrupa Konseyi’nin toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki politikaları ortak, evrensel bir kimliğe sahip nitelik kazanmıştır. Türkiye; BM’ye ve Avrupa Konseyi’ne üye olması, AB’ye ise aday ülke olması itibariyle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda küresel ve bölgesel ölçekte yürütülen politikalara uluslararası metinler üzerinden taraf olmuş durumdadır.²⁴

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda uluslararası mevzuat kaynaklarına taraf olmak; pek çok parametre üzerinden hesaplanan BM’nin insani gelişimi endeksi sıralamasında ilk sıralarda yer alan ülkelerden ziyade Türkiye gibi orta ve sona yakın sıralarda yer alan ülkeler için çok daha kritik bir niteliğe sahiptir. Söz konusu uluslararası mevzuat, demokrasi kültürünün yerleşikleştirilmesinin kaldıraç mekanizmaları olmaları itibariyle kritik önem taşımaktadır.²⁵

24 Koray, 2011: 4 - 5

25 UN, 2015: 208 - 273

1946 yılında BM Ekonomik ve Sosyal Konsey (EKOSOK) tarafından alınan bir kararla yine bu Konseyin işlevsel komisyonlarından biri ve hükümetler arası bir organ olarak BM Kadının Statüsü Komisyonu kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun temel sorumluk alanı kadın-erkek eşitliği ilkesinin uygulanmasını sağlamak olarak tayin edilmiştir.

Türkiye, BM Kadının Statüsü Komisyon'un, yıllık toplantılarına Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) kurulduğu 1990 yılı itibariyle; bürokratlar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları (STK) ve uzmanların da yer aldığı resmi delegasyonla katılım sağlamaktadır.²⁶

Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan on altı insan hakları sözleşmesinden biri olan CEDAW 1979 yılında kabul edilmiştir. CEDAW içeriği itibariyle güçlü ve kapsamlı bir uluslararası kadın hakları belgesi olarak nitelendirilmektedir.

Türkiye ise 1985 yılında CEDAW'a çekince koyarak taraf olmuştur. 1999 yılında ulusal medeni kanunda yapılan değişiklikle söz konusu çekinceler kaldırılmıştır. CEDAW, taraf devletler üzerinde uluslararası hukuk çerçevesinde bağlayıcılığı olan bir sözleşmedir. CEDAW içeriğinde 4 yıllık periyotlar esasında ülke raporlarının sunulması belirlenmiştir. Türkiye için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü bu konudaki sorumlu makam olarak

26 KSGM, 2015

belirlenmiştir.²⁷ Ancak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından bu sürelerle bağlı kalarak söz konusu raporlar düzenli bir şekilde sunulmamıştır.²⁸

Bu bağlayıcılık çerçevesinde Türkiye de dâhil olmak üzere Sözleşmeye taraf olan devletler

“hukuki sistemine kadın-erkek eşitliği prensibini yerleştirme; ayrımcı tüm kanunları ortadan kaldırma ve kadınlara karşı ayrımcılığı yasaklayan kanunları yürürlüğe sokma; kadınları ayrımcılığa karşı etkin bir şekilde korumak için mahkemeler ve diğer kamu kurumları kurma ve kadınlara karşı kişiler, örgütler ve şirketler tarafından yapılan her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını”

güvenceye almakla sorumlu oldukları belirtilmiştir.²⁹

BM, 1975 yılını toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda uluslararası farkındalık oluşturma gayesi ile Uluslararası Kadın Yılı olarak kabul etmiş ve 1976 – 1985 tarih aralığını BM Kadın 10 yılı olarak belirlemiştir. Bu süreçte ilkinin 1975 yılında Meksika’da gerçekleştirildiği BM Birinci Dünya Kadın Konferansı’nın ikincisi 1979 yılında BM İkinci Dünya Kadın Konferansı ismi ile Kopenhag’da; üçüncüsü ise 1985 yılında BM Üçüncü Dünya Kadın Konferansı ismi ile Nairobi’de gerçekleştirilmiştir.

1995 yılında ise Pekin’de BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ismi ile dördüncüsü gerçekleştirilmiştir. Türkiye de bu konferanslardan Pekin’de gerçekleştirilen dördüncüsüne katılımında bulunmuş ve konferansın sonunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planının imzalayanlar arasında yer almıştır.

27 Taşkın, 2004: 17 - 18

28 KSGM,2014

29 UN, CEDAW, 1979

BM Pekin +5 Siyasi Bildirgesi ve Eylem Platformu olarak anılan bu toplantıya Türkiye'nin de dâhil olduğu 180 ülke ve iki binden fazla bağımsız kadın örgütü katılmıştır. Türkiye BM Pekin +5 Siyasi Bildirgesi ve Eylem Platformu'nun sonuç belgesini hiçbir çekince koymaksızın imzalamıştır. Zira Türkiye delegasyonu sonuç belgesinde yer alan çok sayıda karara doğrudan katkı sağlamıştır.³⁰

1975 ila 1995 yılları arasında Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen dört Dünya Kadın Konferansı ile tüm sosyal tarafların katılımı ve desteğiyle dünya kadınlarının siyasi, iktisadi ve sosyal sorunlar başta olmak üzere toplumsal hayatın her alanına ilişkin sorunları ve çözüm alternatiflerine değinilmiştir.³¹

Bu konferansların oluşturduğu pozitif gündemin etkisi ile dünya genelinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık oluşturulmasına ilişkin önemli somut adımlar atılmıştır.

Oluşan pozitif gündemin etkisi ve uluslararası kadın hareketlerinin sayesinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli katkılar sağlanmıştır. 1990 yılında New York'taki BM Çocuk Zirvesi'nde kız çocuklarının özel ihtiyaçları gündeme taşınmıştır.³² 1992 yılında Rio'da gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kadınların sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez paydaşı olduğuna dikkat çekilmiştir.³³ 1993 yılında BM'nin Viyana'da gerçekleştirdiği Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kadın

30 Berktaş Hacımırzaoğlu, 2001: 3

31 Öztürk, ,2012: 13

32 <http://www.un.org/geninfo/bp/child.html> Erişim: 20.12. 2015

33 <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm> Erişim: 20.12. 2015

haklarının insan hakları olduğu kabul edilmiştir.³⁴ 1994 yılında Kahire’de gerçekleştirilen BM Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda³⁵ve 1996 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen BM İnsan Yerleşmeleri Konferansı’nda (Habitat II)³⁶ kadınların sağlıkları, aileleri ve aile yaşamlarını etkileyen kararlar ile ilgili doğrudan söz sahibi olmaya hakları olduğu netleştirilmiştir.

1999’da toplanan BM Kahire+5 özel oturumu ile 1994 yılında Kahire’de gerçekleştirilen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nın kararları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme zirvesi toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkı sağlayacak yeni kararların alınmasına ayrı olanaklar sunmuştur.³⁷

2000 yılında 55. BM Genel Kurulu toplantısı 189 ülkenin katılımı ile New York’ta Milenyum Zirvesi adı ile gerçekleştirilmiştir. Zirvenin sonunda ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların çözümü için tüm ülkelerin ortak çalışmasını öngören “Milenyum Deklarasyonu” kabul edilmiştir.³⁸

CEDAW’a ilişkin olarak hazırlanmış Ek İhtiyarî Protokol ise Türkiye tarafından 2002 yılında onaylamıştır. Ancak bazı maddelerine ile iç hukuk düzenlemelerinin örtüşmemesi gerekçesi ile çekince konmuştur. CEDAW Ek

34 <http://www.ohchr.org/EN/ABOUTUS/Pages/ViennaWC.aspx> Erişim:20.12.2015

35 http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf Erişim: 20.12.2015

36 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/025/00/PDF/G9602500.pdf?OpenElement> Erişim: 20.12.2015

37 Berktaç Hacimirzaoğlu, 2001

38 KSGM, 2007: 30

İhtiyari Protokolü, Türkiye’de 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.³⁹

Türkiye ülkesel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını teminen ulusal mevzuat kaynaklarında ilgili düzenlemeleri gerçekleştirmiştir. Ulusal mevzuat düzenlemeleri ile birlikte Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) öncelikli olmak üzere, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD, AGİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerini, Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı’nı, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonu’nu, Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde ulusal mevzuatına aktarması gereken kadın-erkek eşitliği ile ilgili AB direktifleri doğrultusunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı ve bu yasaları uygulamaya geçirmeyi taahhüt etmiştir.⁴⁰

Türkiye ulusal ve uluslararası düzeydeki toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki adımlarına ilişkin Ulusal Kalkınma Planları, Stratejik Plan 2008 – 2012, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008 – 2013, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007 – 2010, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012 – 2015 metinleri ile ülkesel yol haritasını netleştirme gayretinde bulunmuştur. Ancak bu gayretler ulusal kalkınma planı dışındaki metinler açısından periyodik bir düzenliliğe sahip değildir.⁴¹

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bugüne ulusal mevzuatındaki düzenlemeler ve uluslararası düzeyde bulunduğu taahhütler ve ulusal

39 Akışoğlu, 2012

40 KSGM, 2008: 13 - 20

41 KSGM, Ulusal Eylem Planları

kalkınma plan ve ulusal eylem plan metinleri projeksiyonları ile toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya dönük adımlar atmaya devam etmektedir. Bu adımları sağlıklı bir şekilde atmak üzere ise kurumsal mekanizmalar oluşturmuştur.⁴² Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tüm mekanizmalar arasında icracı niteliğinin gücü ile daha önde duran kurumsal yapıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusundaki hukuki ve idari tüm bu adımlar aynı zamanda Helga Hernes'in 1987 yılında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda devletlerin sorumluluklarını belirtmek amacıyla kullandığı "devlet feminizmi" kavramının Türkiye açısından ülkesel karşılığını betimlemektedir.⁴³

Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin gerçekleştirdiği ülkesel sorumlulukları itibariyle BM'nin 2015 yılında açıkladığı toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerini de kapsayan İnsani Gelişme Endeksi Raporu'nda 188 ülke arasında 72. sırada yer almıştır.⁴⁴

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2015 yılında açıkladığı salt toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri üzerinden hazırlanmış olan Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda ise Türkiye; 145 ülke arasında, 130. sırada yer almıştır.⁴⁵

Bu sıralama Türkiye'nin geçmişten günümüze geldiği bugünkü noktada; toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda evrensel nitelik kazanmış olan

42 KSGM, 2008: 21 - 23

43 Mcbride, Mazur; 2010: 3

44 UNDP, 2015: 208 – 211

45 WEFORUM, 2015: 8 -9

çok aktörlü uluslararası ortak yaklaşıma entegre olmadığını açıklamakta, kurumsal mekanizmalarının bu konudaki yetkinliği tartışmaya açmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yüksek bir ivme ile başlayan zihniyet dönüşümü sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerletilememiş olduğunu göstermektedir.

Bu nedendir ki bugün Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin göstergeler itibarıyla muasır medeniyetlerin üzerindeki bir seviyeye erişebilmiş değildir, bilakis geride yer almaktadır.

Demokrasi, İnsan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramları toplumsal yapı zincirinin en önemli halkalarını oluşturmaktadır. Bu halkaların herhangi birinin güçlü veya zayıf olma niteliği diğer her bir halka üzerinde doğrudan ve dolaylı sonuçlar taşımaktadır. Bu kavramların tamamı her kadın ve erkeğin eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğu; ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve eğitsel fırsatlardan eşit ve özgür olarak yararlanabildikleri bir toplum oluşturmaya yönelik olarak ortak bir amaçtan kaynaklanmaktadır.

Kadın erkek eşitliği kavramının içeriği kadın ve erkekler için sadece eşit yasal hakların bulunması yönünde bir sınırlılık taşımamaktadır. Yasal metinlerle güvence altına alınmış tüm hakların toplumsal yaşamın tüm alanlarına yansımış olması gerekmektedir.

2.2. EĞİTİM HAYATI EKSENİNDE TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve toplumsal zihniyet değişiminin sağlanmasının temel dinamiğini eğitim oluşturmaktadır. Eğitim haklarına kadın ve erkekler için eşit erişim imkânları ülkemizde ve dünya geneli ülkelerinin ağırlıklı çoğunluğunda yasal olarak tanınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne amir olan tüm anayasa ve ilgili kanunlarında kadınların eğitim hakkı teminat altına alınmıştır.⁴⁶

Kadınların eğitim hakkının toplumsal yaşam içine derç edilmesine yönelik olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı 2008 – 2013 metninde⁴⁷ ve Ulusal Kalkınma Planlarının tamamında ilgili gelecek projeksiyonlarına yer verilmiştir.⁴⁸

Yıllar içinde hukuk sistemi içinde kadın hakları lehinde iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi, ulusal kalkınma planları ve toplumsal cinsiyet eşitliği eylem planı metinlerinde yasal mevzuatın toplumsal yaşama yansıtılması ve gelecek projeksiyonlarına yer verilmesi “cinsiyet körü” olarak ifade edilen feminist hukuk eleştirisini zayıflatmış, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalara toplumsal yaşam içinde yer açmış ve konu özelindeki anaakımlaştırma büyük ölçüde sağlanmıştır.⁴⁹

46 Başaran, 1996

47 KSGM, 2008

48 Kalkınma Bakanlığı Ulusal Kalkınma Planları

49 Sancar, 2009: 124 - 125

Dünya genelinde ülkeler arasındaki eğitim göstergelerinin cinsiyet temelindeki farklılıkları; yasalarla teminat alınmış olan hakların toplumsal yaşam içine yansıtılmış olma düzeylerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde de dünya genelinde de eğitimin demokratikleştirilmesi tam olarak henüz sağlanabilmiş değildir.⁵⁰

Türkiye taraf olduğu uluslararası hukuki metinlerde kadın okuryazar oranını %100'e çıkaracağını dolayısıyla kadın erkek okuryazar oranları arasındaki farkın sıfırlanacağını taahhüt etmiştir.

CEDAW sözleşmesi temel bir metin olması itibariyle diğer uluslararası hukuki metinler arasında bu konuda da öne çıkmaktadır. Türkiye haricindeki diğer İslam ülkeleri CEDAW'ı İslâmi kurallara aykırı olan hükümlerin kendilerini bağlamayacağı rezervi ile imzalamışlardır. Her türlü çekincenin kaldırılmasını öngören Pekin Eylem Planı ise Türkiye dışında hiçbir İslâm ülkesi tarafından kabul edilmemiştir.⁵¹

Türkiye ise tüm bu metinleri kabul etmiş olmakla birlikte CEDAW, 4. Dünya Kadın Konferansı sonunda imzalanan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı'nda taahhüt ettiği eğitim alanında cinsiyet eşitliği temelindeki taahhütlerini henüz gerçekleştirmiş değildir.

Türkiye ayrıca eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin olarak Binyıl Kalkınma Hedefleri, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne de taraf olmuştur.

50 KSGM, 2000: 5

51 Kaymaz, 2010: 355 - 356

Bugün aday ülke statüsünde olduğu AB nezdinde de pek çok hukuki metin üzerinden eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliğini tesis edeceğine ilişkin uluslararası taahhütlerde bulunmuştur. Türkiye, tarafı olduğu uluslararası sözleşme ve belgeler ile eğitim hususunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı, bu yasaları uygulamaya geçirme taahhütleri ile kendini hukuken bağlamıştır.⁵²

Söz konusu uluslararası metinler ortak değerler temelinde olmaları itibariyle bütünleşik bir nitelik taşımaktadır. Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması odağındaki taahhütlerini henüz herhangi bir alan özelinde dahi yekünen gerçekleştirebilmiş değildir. Türkiye taraf olduğu uluslararası hukuki metinlerde kadın okuryazar oranını %100'e çıkaracağını dolayısıyla kadın erkek okuryazar oranları arasındaki farkın sıfırlayacağı taahhüdü için belirlediği süreyi geride bırakmıştır.⁵³

1996 yılında yürütülen “Kızların Eğitimi Projesi”,1997-1998 eğitim yılında uygulamaya konan sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulaması, son yıllarda yürütülen “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder”, “Ana Kız Okuldayız”, “Kız Çocuklarının Okullaşması ve Okul Öncesi Eğitiminin Yaygınlaştırılması”, “Eğitime %100 Destek”, “Kardelenler”, “Deniz Yıldızı”, “7 Çok Geç”, “Önce Çocuklar”⁵⁴ gibi kampanyalar ile “Şartlı Nakit Transferi” ve “Eğitime % 100 Destek” programları, taşınmalı eğitim ve yatılı

52 Özdemir, Demirkanoğlu, 2014: 103 - 126

53 KSGM, 2015

54 Özaydınlık, 2014: 107

bölge okulları uygulaması kız çocuklarının okullaşması adına olumlu olarak değerlendirilebilecek gelişmelerdir.

Bu gelişmelerle birlikte BM, AB gibi hükümet dışı kuruluşların proje bazlı sağladıkları finansal destekler ile eğitim alanında önemli katkılar sağlanmıştır.

2013 yılında AB tarafından desteklenen “*Özellikle Kız Çocuklarının Okullulaşma Oranının Arttırılması Yardım Projesi*” ile sadece kız çocuklarının okullulaşması sağlanmamış aynı zamanda eğitim alanına ilişkin teknik alt yapı hizmetleri de sağlanmıştır. Proje bu yönü sürdürülebilirliğe sağladığı katkı itibariyle ayrıca önem taşımaktadır.⁵⁵

Ancak kadınların eğitimlerine ilişkin henüz bulunulan taahhütleri karşılayan bir gösterge dizini söz konusu değildir. Eğitim alanındaki cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir.⁵⁶

TÜİK tarafından 2014 yılsonu itibariyle ülkemizdeki kadınlar ve erkekler arasında okuryazar oran farkının %5 olduğu açıklanmıştır. TÜİK tarafından açıklanan verilere göre Türkiye’deki kadınların % 6,3’ü, erkeklerin ise % 1,3’ü okuryazar değildir. Türkiye’de geçmişten günümüze kadın okuryazarlık düzeyinde sürekli bir artış kaydedilmiş olmasına rağmen kadın okuryazarlık oranı henüz % 100 seviyesine eriştirilebilmiş değildir.⁵⁷

55 AB, 2013

56 Maya, 2013: 71

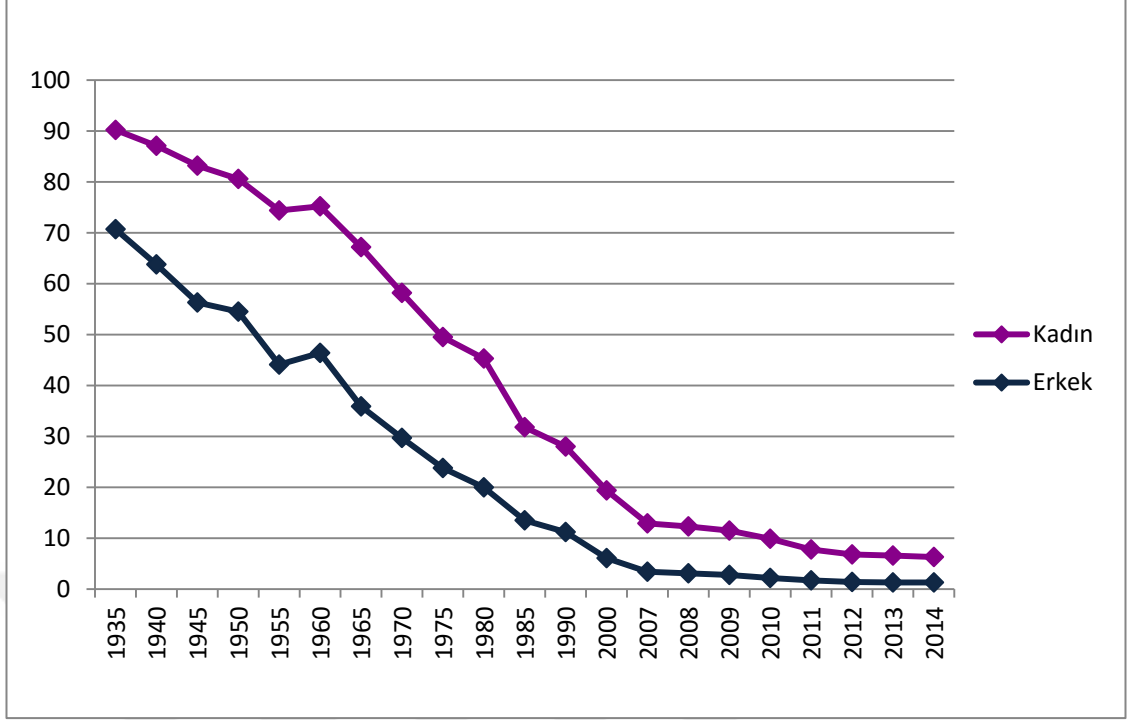
57 TÜİK, 2015

Tablo 1. Türkiye’de Okuryazar Olmayanların Cinsiyetlere Göre Dağılım Oranları 1935 – 2014 (%)

Yıl	Türkiye’de Okuryazar Olmayanların Cinsiyetlere Göre Dağılım Oranları, 1935 – 2014 (%)	
	Kadın	Erkek
1935	90,2	70,7
1940	87,1	63,8
1945	83,2	56,3
1950	80,6	54,5
1955	74,4	44,1
1960	75,2	46,4
1965	67,2	35,9
1970	58,2	29,7
1975	49,5	23,8
1980	45,3	20,0
1985	31,8	13,5
1990	28,0	11,2
2000	19,4	6,1
2007	12,9	3,4
2008	12,3	3,1
2009	11,5	2,8
2010	9,9	2,2
2011	7,8	1,7
2012	6,8	1,4
2013	6,6	1,3
2014	6,3	1,3

Kaynak: TÜİK, Okuryazarlığa Göre Nüfus, 1935 – 2014

1935 yılından günümüze okuryazar olmayan kadın ve erkeklerin oranındaki azalma süreklilik göstermektedir. Süreklilik gösteren bu durum içinde dikkat çeken 2007 yılı itibariyle yıl bazlı değişimlerin sınırlılık göstermesidir. Nihai olarak okuma yazma bilmeyen kadın – erkek hiçbir vatandaşın olmaması durumu henüz sağlanabilmiş değildir.

Grafik 1. Türkiye'de Okur Yazar Olmayanların Cinsiyetlere Göre Dağılım Yüzdeleri, 1935- 2014 (%)

Kaynak: TÜİK, Okuryazarlığa Göre Nüfus, 1935 – 2014

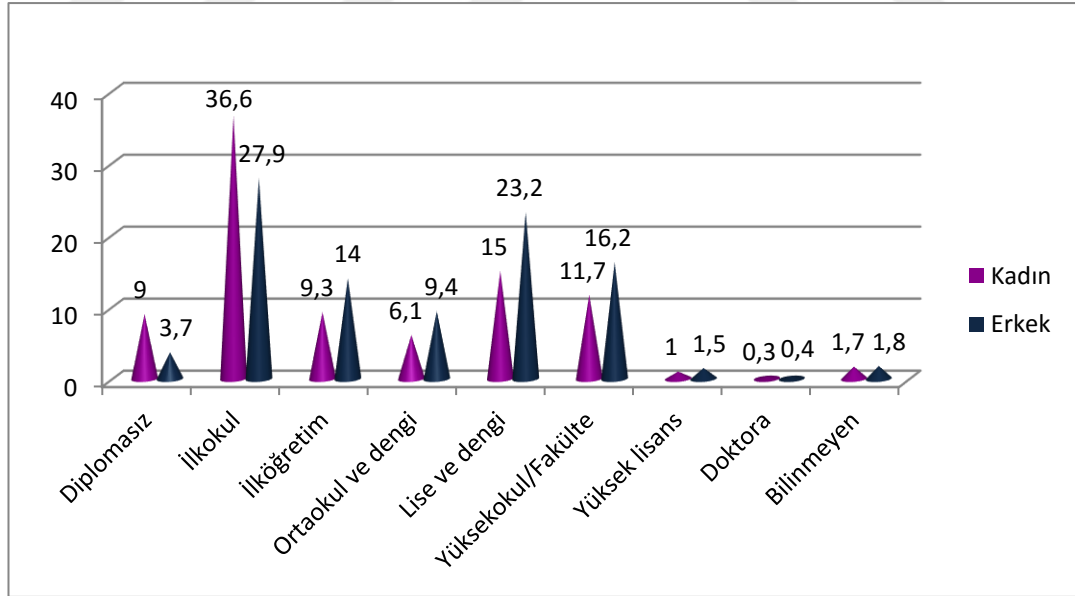
Geçmişten günümüze kadın ve erkeklerin eğitim seviyelerinde genel olarak sürekli bir artış görülmektedir. Ancak erkeklerin bitirilen son öğretim kurumu düzeyindeki artış oranları kadınların bitirilen son öğretim kurumu düzeyindeki artış oranlarının üzerindedir.⁵⁸

58 TÜİK, 2015, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 Erişim: 20.12.2015

Tablo 2. Mezun Olunan Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyet Dağılım Oranı, 2014 (%)

Mezun Olunan Son Öğretim Kurumu, 2014	Kadın (%)	Erkek (%)
Diplomasız	9,0	3,7
İlkokul	36,6	27,9
İlköğretim	9,3	14,0
Ortaokul ve dengi	6,1	9,4
Lise ve dengi	15,0	23,2
Yüksekokul ve fakülte	11,7	16,2
Yüksek lisans	1,0	1,5
Doktora	0,3	0,4
Bilinmeyen	1,7	1,8

Kaynak: TÜİK, Bitirilen Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyet Oranı, 2014

Grafik 2. Türkiye Cinsiyet Esaslı Mezuniyet Oranları, 2014 (%)

Kaynak: TÜİK, Bitirilen Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyet Oranı, 2014

Bitirilen son öğretim kurumu oranlarının cinsiyet dağılım oranlarının yer aldığı tablo; kadınlar ve erkekler arasındaki kadınların aleyhine olan oransal farkın, her öğretim kurumu düzeyinde 2014 yılı sonu itibariyle de korunduğunu göstermektedir.

Eğitim göstergelerinin düşük olduğu toplumlarda yoksulluk indeksi yüksek olmaktadır. Aynı toplum içinde cinsiyetler esasındaki incelemede görülmektedir ki eğitim göstergeleri daha geride olan cinsiyet daha yoksul olmaktadır.⁵⁹ Eğitim ve yoksulluk arasındaki bu ters orantı hem dünya genelinde hem de cinsiyet dağılımı esasında ülkeler özelinde sağlama vermektedir.⁶⁰

Bu sağlama BM Kalkınma Programının 2015 İnsani Gelişmişlik Raporu verileri üzerinden açıkça görülebilmektedir.⁶¹

Eğitim göstergelerin daha alt düzeyde olduğu ülkelerde ekonomik ve diğer sosyal göstergelerin de paralel şekilde diğer ülkelere göre daha alt düzeyde olduğuna ilişkin bir başka sağlamayı ise OECD'nin Bir Bakışta Eğitim 2015 Raporu vermektedir. OECD'nin Bir Bakışta Eğitim 2015 Raporu kadınların eğitim göstergelerinin daha düşük olduğu ülkelerde ekonomik ve sosyal koşulların kadınlar aleyhine olduğunu göstermektedir.⁶²

Türkiye'de kadınlar; eğitim göstergelerinin yer aldığı tablolarda yer aldığı üzere erkeklerden daha alt sıralarda yer almaktadır. Bu durum kadın

59 Alpaydın, 2008: 49 - 64

60 Kızılgöl, 2012: 179 - 191

61 UNDP, 2015: 207 – 257

62 OECD, 2015

yoksulluğunun daha fazla oranda olmasının temel nedenini oluşturmaktadır.⁶³

TÜİK'in 2002 ila 2009 yıllarını kapsayan verilerinde kadın yoksulluk oranının, her yıl erkek yoksulluk oranının üzerinde olduğu görülmektedir.

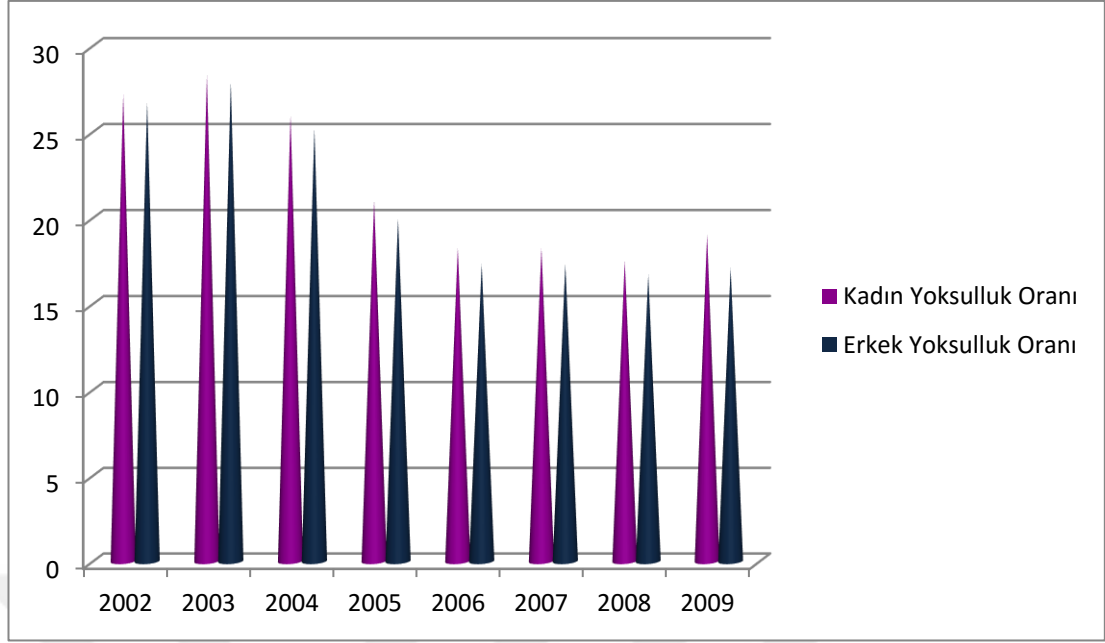
Eğitim göstergeleri ile yoksulluk oranı arasındaki kilit noktayı eğitim düzeyinin yükseldikçe yoksulluk oranının her iki cinsiyette de düşmesi oluşturmaktadır.

Tablo 3. Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyetlere Göre Yoksulluk Oranları, 2002 – 2009 (%)

Yoksulluk Oransal Dağılımı (2002 – 2009)			
Yıl	Toplam	Kadın	Erkek
2002	26,96	27,19	26,72
2003	28,12	28,31	27,92
2004	25,60	25,98	25,20
2005	20,50	21,01	19,97
2006	17,81	18,27	17,32
2007	17,79	18,26	17,33
2008	17,11	17,52	16,70
2009	18,08	19,03	17,10

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, 2002 – 2009

63 Pearce, 1978: 28-36

Grafik 3.Türkiye'de Yoksulluğun Cinsiyetlere Göre Oransal Dağılımı, 2002 - 2009 (%)

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, 2002 – 2009

Yoksulluğun cinsiyetlere göre oransal dağılımında öne çıkan kadınların erkeklere göre daha yoksul olduklarıdır. Kadınlar aleyhine olan farkın yıllar içinde korunduğunu görmektedir.

Okuryazar oranı taraf olunan uluslararası metinlerde olduğu gibi %100 düzeyine henüz çıkarılamamış olması⁶⁴, kadın erkek arasında okuryazar oran farkının gelişmiş ülkelerde olduğundan çok daha fazla olması, okul öncesi eğitime başlama oranlarının gelişmiş ülkelerin gerisinde⁶⁵ ve OECD

64 KSGM, 2015

65 UNDP, 2015

ortalamasının çok altında olması⁶⁶ eğitim düzeyinin ilkokul, ilköğretim, lise ve dengi, önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora kademesi doğrultusunda arttıkça kadın mezun oranının düşüyor olması⁶⁷ eğitim göstergeleri itibariyle Türkiye'nin neden iyi bir karneye sahip olmadığını açıklamaktadır.

Kadınlara ait ülkesel eğitim göstergelerinin zayıf olması kadının toplumsal statüsünün doğrudan zayıf olmasına neden olmaktadır. Eğitim göstergeleri itibariyle zayıf olan kadın çalışma hayatı içinde kendine yer açamamaktadır. İstihdama katılabildiği durumda ise niteliksiz işgücünün istihdam edildiği iş kollarında yoğunlaştıkları göze çarpmaktadır.⁶⁸

Kadınlar, eğitimsiz olmaları durumunda ucuz işgücü olarak görülmelerinin, iş güvencesinden yoksun olarak çalıştırılmalarının, sosyal güvenlik sistemi haricinde tutulmalarının önüne geçememektedir.⁶⁹

Kadın-erkek çalışanlar arasında kadınlar aleyhine olan ücret farkı oranı kadınlara ait eğitim göstergeleri yükseldikçe denge düzeyine yaklaşabilmektedir.⁷⁰

Kadına ait eğitim göstergelerinin güçlü olmaması kadınların karar alma mekanizmalarında da yeterli düzeyde yer alamamalarına neden olmaktadır. Eğitim basamaklarında ilerleyemeyen kadınlar toplumsal hayatın hiçbir alanında güçlü bir şekilde var olamamaktadır.⁷¹

66 OECD, 2015: 337 - 339

67 TÜİK, 2015

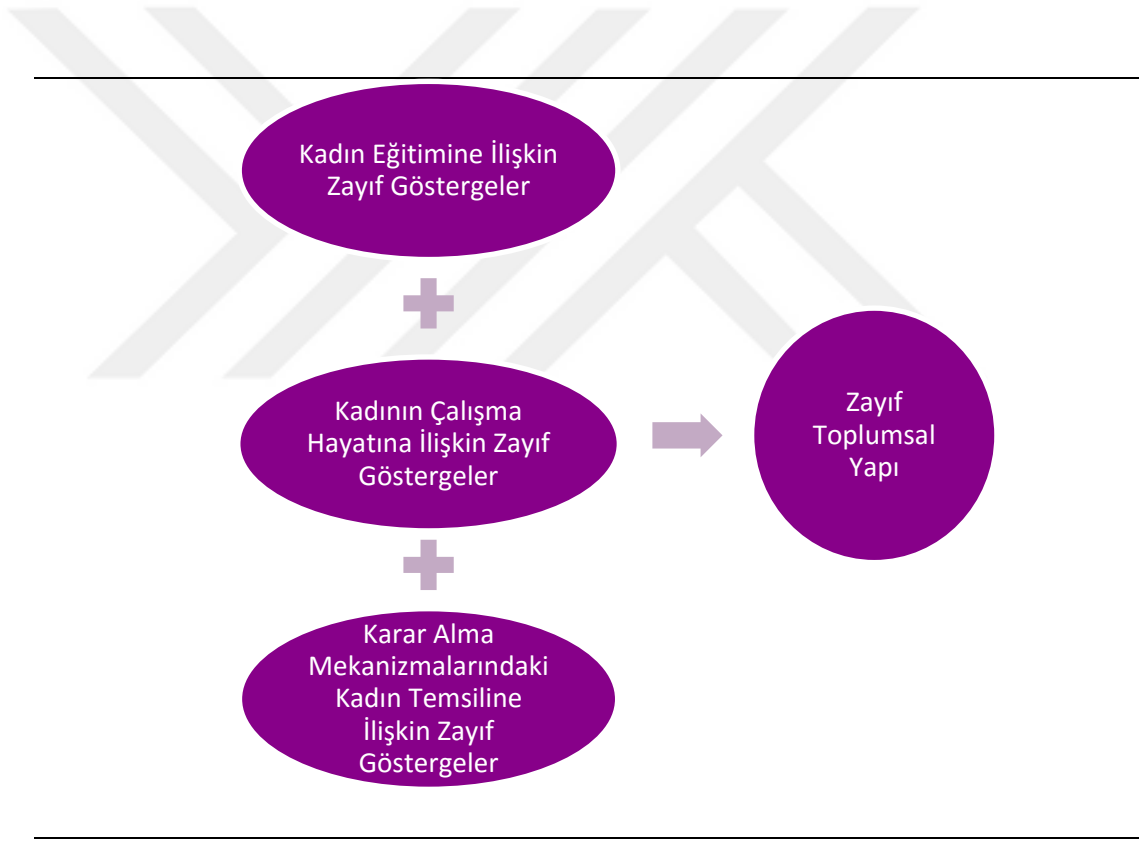
68 Palaz, 2002: 88

69 Kara, 2006: 130 - 143

70 Cudeville, Gürbüzer, 2007

71 Toksabay, Memişoğlu, 2007

Tüm bu olumsuz sonuçlar toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda zihniyet dönüşümünün sağlanmasının önüne geçmektedir. Kadının toplumsal statüsünün belirleyici unsurları alanındaki olumsuz sonuçlar ile toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki zihniyet dönüşümü arasında karşılıklı dönüşümlülük içeren bir ilişki söz konusudur. Sonuçlar üzerinden bir iyileşme yaşanmadıkça zihniyet değişimi kültleşmekte, süreç kadınlar lehine ilerleyip dönüşüm sağlanamamaktadır.

Şekil 3. Zayıf Göstergeler ve Yol Açtığı Toplumsal Yapı

2.3. ÇALIŞMA HAYATI EKSENİNDE TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının ve toplumsal zihniyet değişiminin mümkün olmasının mekanizmasal araçsallıkları çalışma hayatı içinde vücut bulabilmektedir. Kadın ve erkeğin çalışma hayatı içinde eşit ve adil koşullar altında bir arada olması ile toplumsal cinsiyet eşitliği endeksi güçlenebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne toplumsal cinsiyet eşitliğinin çalışma hayatı alanında tüm yönleri ile sağlanabilmesi yönünde ulusal mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir. Konu özelinde hususlar içeren uluslararası mevzuata taraf olunmuştur. Türkiye çerçeve nitelikli bu yasal düzenlemeler ile birlikte harici düzenlemelerde de bulunmuştur.⁷²

1963 yılı itibariyle düzenli olarak hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları içinde kadınların çalışma hayatına katılımlarının artırılmasına ilişkin düzenlemeler sürekli olarak yer almıştır. 9. ve 10. Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda ise aktif işgücü piyasası politikaları ile sağlanacak olan işgücüne katılım oranındaki önemli artışın temel belirleyici aktörünün kadınlar olduğu vurgusunda bulunulmuştur.⁷³

Beş yıllık kalkınma planlarının gelişme eksenleri ve sektörel politikalar bütününe kesen temel ilkeler bildiriminde kadın – erkek eşitliği vurgusunun eksikliği; metnin dolayısıyla Türkiye vizyonunun temel perspektif kodları

72 Gül, Yalçınnoğlu, Atlı, 2014: 170

73 Kalkınma Bakanlığı 5 Yıllık Ulusal Kalkınma Planları

arasında toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusuna yer verilmemiş olması itibariyle önemlidir.⁷⁴ Bu durum; toplumsal cinsiyet eşitliğine özgü politikalarla söz konusu sorun odaklı yaklaşımda bulunulduğunun ancak anaakımlaştırmanın getirdiği bütünsel yaklaşımın tam olarak gerçekleştirilemediğinin örneğini sunmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008 – 2013; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Hollanda İstihdam ve Sosyal İşler Bakanlığı Dış İlişkiler Direktörlüğü tarafından gerçekleştirilen Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi'nin bir çıktısı olarak hazırlanmıştır.⁷⁵

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008 – 2013 metninde kadın işgücünün mevcut durum analizi yapılmakla birlikte paydaş kurum ve kuruluşlar adreslenerek konu özelinde strateji önerilerinde bulunulmuştur.⁷⁶

Bugün söz konusu sürenin geride bırakılmasının akabinde yeni bir strateji metni henüz hazırlanmamıştır. Bu durum; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dönük olarak atılan adımların sürdürülebilir niteliğe erişmesi ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi noktasındaki kriz eşiğinin geride bırakılmadığını göstermektedir. OECD, 2014 yılı Türkiye Ekonomik Araştırmalar Raporu'nda bu hususa olumsuz bir eleştiri olarak yer verilmiştir.⁷⁷

74 Toksöz, 2007: 53 - 54

75 KSGM, 2008: 5

76 KSGM, 2008

77 OECD, 2014: 42

Avrupa Parlamentosu, 22 Mayıs 2012 tarihli Türkiye’de Kadın 2020 Perspektifi Kararı’nda, Türkiye’deki kadın istihdam oranının düşüklüğünü vurgulayarak kadının işgücü piyasasına katılımını artırmayı hedefleyen bir ulusal eylem planının hazırlanmasını istemiştir.⁷⁸ Henüz bu kapsamda atılmış bir adım söz konusu değildir.

Kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesine yönelik olarak önemli bir araçsallık olan politika metinleri üzerinden sürdürülebilir bir durumun sağlanamaması kadın - erkek öznelliğindeki sosyal adaletin sağlanmasının yakın gelecek içinde gerçekleştirileceğine ilişkin inancı zayıflatmaktadır.

Ulusal İstihdam Strateji Belgesi 2014 – 2018 metni içinde kadın istihdamının güçlendirilmesine ilişkin olarak hedefler belirlenmiş, strateji önerisinde bulunulmuştur. Genel ve sektörel düzeyde eylem planları ortaya konmuştur. Ana metin içinde kadın istihdamının güçlendirilmesine ilişkin hususlar her bölüm ve başlık altında öncelikli olarak yer almıştır.⁷⁹

Kadınların çalışma hayatı içinde yer almasına ilişkin olarak Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğinin çalışma hayatı ekseninde de sağlanmasına ilişkin olarak uluslararası mevzuat kaynaklarına da taraf olmuştur. Ulusal mevzuat kaynakları ve politika metinleri içinde kadın işgücünün güçlendirilmesi, kadın istihdamının artırılması, kadınların sosyal güvenlik kapsamında dışında kalmaması, eşit işe eşit ücret ilkesi dâhilinde ücret alması, kadının çalışma hayatına dâhil olabilmesi için çocuk, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerinin geliştirilmesi yönündeki kadının çalışma hayatı özelindeki

78 Süral, 2014: 279 - 280

79 ÇSGB, 2014

tüm bileşenlerin sağıklaştırılması ve güçlendirilmesine ilişkin olumlu içeriklerde uluslararası mevzuat kaynaklı katkının önemi büyüktür. Tüm bu katkılar arasında BM, ILO ve AB tarafından sağlanan katkılar ön plana çıkmaktadır.⁸⁰

BM, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) öncelikli olmak üzere, Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonu üzerinden Türkiye'nin ulusal mevzuatına kadının çalışma hayatı içindeki konumunun tarihsel, geleneksel rollerinden arındırılarak eşitlik temelinde rol tanımlaması getirmesi, olumlu ayrımcılık ekseninde uygulama adımları önermesi noktasında önemli bir perspektif oluşturmuştur.⁸¹

1995 yılında, Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı ilk kez toplumsal cinsiyet eşitliği istatistiklerinin oluşturulmasının stratejik bir hedef olarak belirlemiştir.⁸²

ILO mevzuatı, Türkiye'ye yasalar temelinde genel; sözleşmeler temelinde ise özel olmak üzere yüksek bir düzeyde katkı sağlamıştır.⁸³

Kadının çalışma hayatından dışlanmasının ortadan kaldırılması ve kadın – erkek fırsat eşitliğinin işgücü piyasalarında sağlanabilmesi

80 KSGM, 2008: 16 - 17

81 Taşkın, 2004: 16 - 22

82 ASPB,2014: 11

83 Makal, 2002: 402 - 419

noktasında AB mevzuatının Türkiye ulusal mevzuatı üzerindeki doğrudan etkisi Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerinin resmen başladığı 1959 yılı itibariyle sürekli artarak devam etmiştir.⁸⁴

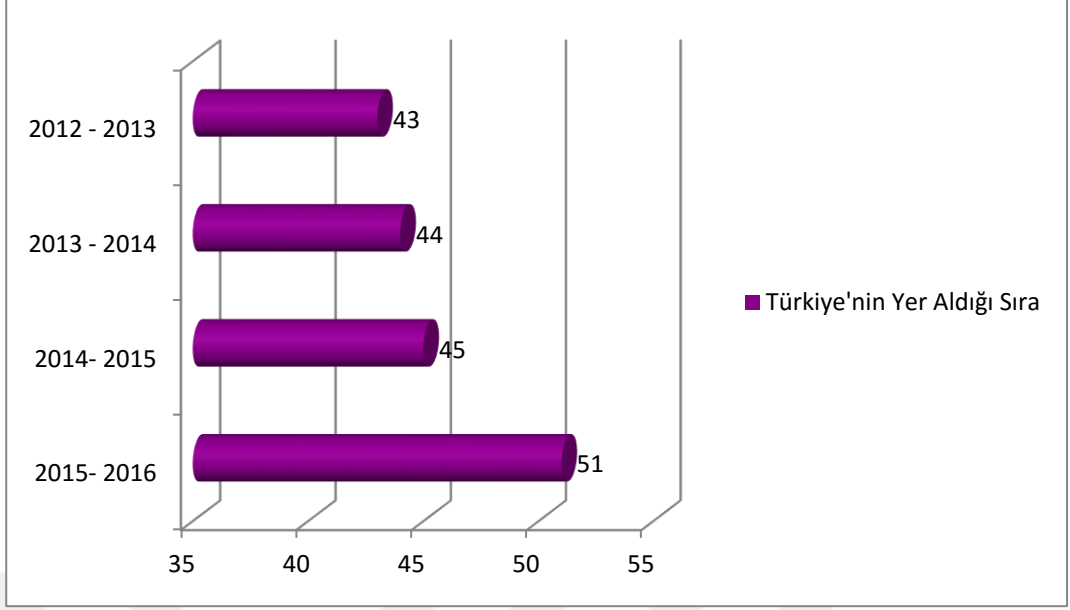
Ulusal ve uluslararası mevzuatın güçlü niteliğine rağmen Türkiye'de kadınların çalışma hayatı içindeki statüleri bugün yeterince güçlü değildir. Oysa kadının çalışma hayatı içindeki statüsünün güçlü olması söz konusu ülkenin gelişmişlik düzeyine doğrudan etki eden bir kapasiteye sahiptir.⁸⁵

Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEFORUM) Küresel Rekabetçilik Endeksi 2015 – 2016 Raporu'nda Türkiye için belirtilen üç temel kısıt; vergi oranları, finansmana erişim ile birlikte işgücünün yeterli eğitime sahip olmaması olarak yer almıştır. Geçmiş yıllara göre değişim sıralamalarının yer verildiği raporda Türkiye'nin küresel rekabet endeks sıralamasında sürekli gerileyerek 2012 – 2013 döneminde 144 ülke arasından 43., 2013- 2014 döneminde 148 ülke arasından 44., 2014 – 2015 döneminde 144 ülke arasından 45.; 2015 – 2016 döneminde ise 51. sıraya gerilediği yer almaktadır. Bu sıralama toplam işgücünün yarısını oluşturan kadınların eğitimsiz bırakılarak “yeterli eğitime sahip olmayan işgücü” kategorisi üzerinde doğrudan sonuç oluşturduğunu yansıtmaktadır.⁸⁶

84 Özdemir, Demirkanoğlu, 2014: 103 – 126

85 Şahin, 2009: 141

86 WEFORUM, 2015: 350 – 351

Grafik 4. Dünya Ekonomik Forumu (WEFORUM) Türkiye Küresel Rekabet Endeksi Sıralaması (2012 - 2016)

Kaynak: WEFORUM, Küresel Rekabetçilik Endeksi 2015 – 2016 Raporu

Kadınların işgücüne katılımı teorik ve politik olarak sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir.⁸⁷

Kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması ülkesel beşeri sermayenin bütüncül olarak değerlendirilmediğini göstermektedir. Kadınların işgücüne katılma oranının belirleyici etmenleri geniş bir sosyo – kültürel ve sosyo – ekonomik faktörler yelpazesi oluşturmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranlarının erkeklere oranla düşük olması evrensel bir nitelik taşımaktadır. Bu açıdan Türkiye; gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler bütünü ile belirli oranlarda benzerlik taşımaktadır.⁸⁸

87 Evans, Kelley, 2008: 289

88 Makal, 2002: 179

Türkiye taraf olduğu ulusal ve uluslararası mevzuat bağlayıcı mevzuat etkisi ile birlikte kadın işgücü niteliğini ve oranını arttırmak üzere program ve projeler gerçekleştirmiştir. Bu program ve projeler kapsamında; kadının geleneksel toplumsal rolleri konusundaki kült yapının kırılmasına ilişkin adımlar atılmıştır. Çocuk, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerinin yerine getirilmesi konusunda katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Kadın işgücünün niteliğini yükseltebilmek üzere mesleki eğitim çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kadın işgücü oranının artırılmasına ilişkin finansal destek mekanizmaları işler duruma getirilmiştir. Bu program ve projelere örnek olarak Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)'in, kadın girişimcileri ve kadınların kendi işlerini kurmalarını teşvik eden destek programları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (İŞKUR)'un bünyesinde düzenlenen aktif işgücü programları, İş Geliştirme Merkezleri'nde yerel sanayi ve ticaret odalarıyla işbirliği içerisinde Gaziantep, Kocaeli ve İzmir'de gerçekleştirdiği mesleki eğitim etkinlikleri, illerde uygulamaya başlatılan mikro-kredi programları ve sendikaların tekstil sektöründe istihdam edilen kadınların çalışma koşullarını iyileştirmeyi hedeflediği ve kadınların çalışma hayatına girişteki en önemli sorunlarından biri olan çocuk bakım konusunda bir model olarak Çocuk Bakım Merkezi'nin kurulması çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğünce bakıma muhtaç engellilere, evde bakım veya özel bakım merkezlerindeki yatılı bakım hizmeti için nakdi ödeme yapılması başlatılmıştır. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nden izin alınarak açılan özel kreş ve gündüz bakımevleri ve özel çocuk kulüplerinde Genel Müdürlük için

ayrılan yüzde 5 kontenjandan, ekonomik güçlük içinde bulunan ailelerin çocuklarına ücretsiz bakım hizmeti sunulmaya başlanmıştır.⁸⁹

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Dünya Bankası arasında imzalanan ve 4 Mayıs 1993 tarihinde yürürlüğe giren İkras Anlaşması'na göre uygulanan Kadın İstihdamının Geliştirilmesi projesi çerçevesinde gerçekleştirilen istihdam hizmetlerinin çeşitlendirilerek etkinliğinin artırılmasına ilişkin araştırmalar, kadınların istihdama katılmasının önündeki engellere ilişkin analizler, işgücü piyasasına ilişkin istatistikî verilerin derlenmesi ve bu çalışmalar ışığında politika önerilerinin geliştirilmesini içeren proje çıktıları geçmişten günümüze sunulan katkılar arasında ön planda yer almaktadır.⁹⁰

Geçmişten günümüze kapsayıcılığı itibariyle bu ölçüde geniş bir zemine sahip bir çalışma henüz gerçekleştirilmiş değildir.

Kadının işgücüne katılmasının çocuk, engelli, yaşlı bakım hizmeti gibi alanlarda iyi uygulama modellerinin hayata geçirilmesine, kadın girişimciliğin desteklenmesine, kadınlara yönelik mesleki eğitim modüllerinin uygulanmasına, farklı sektörlerde istihdam edilmesine yönelik adımlar atılmasına rağmen Türkiye bugün kadın işgücü katılım oranı itibariyle gelişmiş ülkelerin ve gelişmiş ülke ortalamalarının oldukça gerisindedir.⁹¹

89 KSGM, 2008: 39

90 KSGM, 2000: VI

91 WEFORUM, 2015: 346 - 347

Dünya genelinde de bugün toplumsal cinsiyet eşitliği geniş ölçüde tesis edebilmiş değildir⁹²

Genelde Dünya'nın toplumsal cinsiyet eşitliğini henüz sağlayamamış olmasının özede ise Türkiye'nin de bu konuda hedefi yakalayamamış olması ile birlikte ülkeler sıralamasında ortalamanın uzağında olmasının tarihsel kökenleri ve bu durumun farklı coğrafyalarda farklı düzey ve yoğunlukta süregiden etkileri mevcuttur. Tarihsel perspektif içinde tüm Dünya genelinde toplumsal yaşamda cinsiyete dayalı işbölümü hâkim olmuştur.⁹³

Cinsiyete dayalı işbölümü kadınları ev işleri ve çocuk bakımı gibi alanlarda sorumlu kılarken erkekleri iktisadi iş ve işlemleri yerine getirme konusunda sorumlu kılmıştır. Bu toplumsal yapı kadını ücretsiz işgücü, ücretsiz aile işçisi olarak konumlandırmıştır. Kadın emeğini görünmezleştirmiştir. Kadının toplumsal statüsü üzerindeki ilk köklü değişim ise 19. yy. da Sanayi Devrimi ile gerçekleşmiştir. Bu yöndeki köklü değişimin Türkiye'deki etkileri ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden yıllar içinde gerçekleşmiş özellikle 1950'li yıllar itibariyle ağırlık kazanmaya başlamıştır.⁹⁴

Anadolu topraklarında kadınların çalışma hayatına ilişkin yer aldıkları ilk meslek grubu ebelik olmuştur. Kadınların; 1843 yılında ilk kez ebe olarak çalışma hayatına adım atması aynı zamanda toplumun sosyo – kültürel kodları konusunda da önemli bir ipucu vermektedir. Bu ilk adımı 1897'de kadınların iş yaşamına ücretli işçi olarak katılması takip etmiştir. 1913 yılında

92 WEFORUM, 2015: 80 - 369

93 Şenel, 1985: 52

94 TÜSİAD, 2000: 129

ise kadınlara devlet memuru olma hakkı verilmiştir. 1914 yılında ise kadınlar, tüccar ve esnaf olarak da iş hayatına dâhil olmuşlardır. Kadınların çalışma hayatı içindeki yerleri ve toplumsal statüleri konusundaki esaslı kırılmalar ise 1923 yılında Cumhuriyetin ilanını izleyen ilk yıllarda mümkün olmuştur. Bu kırılmalar sayesinde kadınlar eğitim, çalışma hayatı, siyaset gibi alanlarda yer almaya başlamıştır. Toplumsal değişim sürecindeki ilk ivme Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınların eşit yurttaşlar olarak haklarını kazanması ile başlamıştır. Bu değişim süreci toplumun yeniden yapılanmasını sağlamıştır.⁹⁵

Türkiye'nin kuruluş yıllarını takip eden yıllar içinde iktisadi yapısı tarım ağırlıklı niteliğinden uzaklaşmış ve sosyal bir dönüşüm süreci yaşanmıştır. Sanayileşme etkisi ile bu sosyal dönüşüm sürecinin başat unsurlarından birini kırdan kente göç oluşturmuştur. Türkiye, 1950'li yılların sonuna değin tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri arasında hala tarım lehine olan bir iktisadi yapı içinde olsa da bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki kadar tarım ağırlıklı bir profil çizmeyen bir nitelik göstermiştir.⁹⁶

1950'li yıllara gelinen süreç içinde; ülkemizin iktisadi yapısının tarım sektörü ağırlıklı olması ve kadınların tarım sektörü içinde ağırlıklı işgücü olarak yer alması dolayısıyla kadın işgücüne katılım oranı bugüne oranla hayli yüksektir. Türkiye'de kadının işgücüne katılım oranı; 1950 yılında % 81,5, 1955 yılında % 72, 1965 yılında ise % 56,2'dir.⁹⁷

Türkiye'de kadınların ve erkeklerin istihdama katılım oranları üzerinden yapılan incelemelerde en sık karşılaşılan sorun alanlarından biri;

95 Gül, Yalçınoğlu, Atlı, 2014: 170

96 TÜSİAD, 2004: 29 – 30

97 Doğramacı, 1989: 131

işgücü istatistik oranlarının belirlenmesine ilişkin düzenli periyotlarla, sağlıklı çalışmaların eksik olmasıdır.⁹⁸

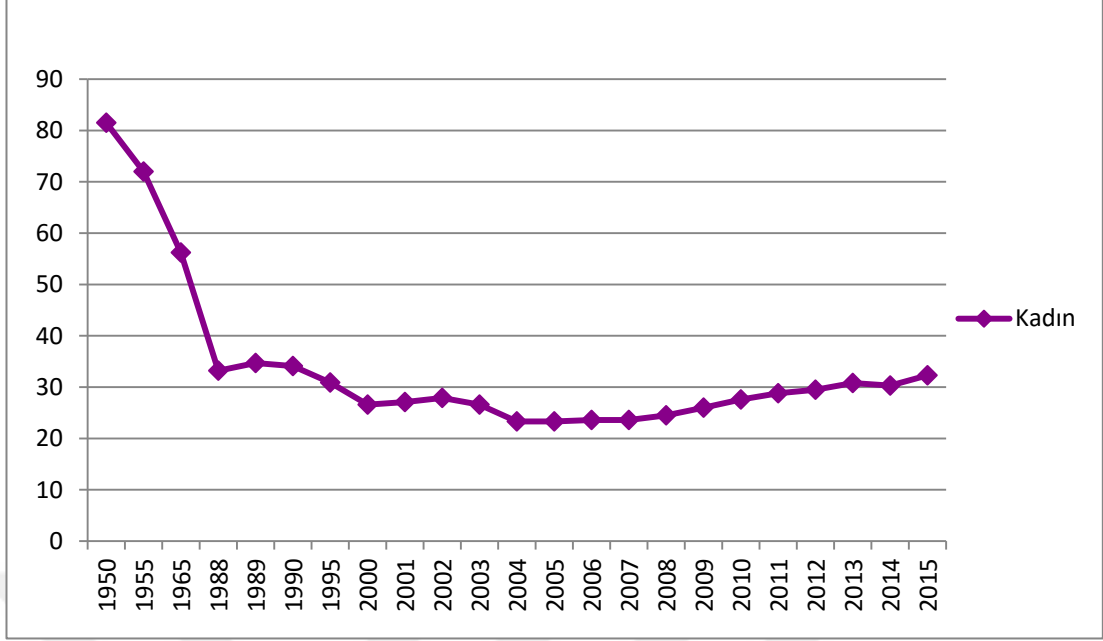
Bu eksikliğe rağmen sonuçlar kadınların istihdama katılım oranlarının geçmişten günümüze genel bir azalma grafiği çizdiğini göstermektedir.

Tablo 4. Kadınların İstihdama Katılım Oranları(İKO), 1950- 2015, (%)

Yıllar	Kadın İKO (%)
1950	81,5
1955	72,0
1965	56,2
1988	33,2
1989	34,7
1990	34,1
1995	30,9
2000	26,6
2001	27,1
2002	27,9
2003	26,6
2004	23,3
2005	23,3
2006	23,6
2007	23,6
2008	24,5
2009	26,0
2010	27,6
2011	28,8
2012	29,5
2013	30,8
2014	30,3
2015	32,3

Kaynak: TÜİK İstihdama Katılım Oranları, 1950 – 2015

98 KSGM, 1999: 21

Grafik 5. Türkiye'de Kadının İşgücüne Katılım Oranı, 1950 - 2015 (%)

Kaynak: TÜİK İstihdama Katılım Oranları, 1950 - 2015

Kadın işgücü oranının azalma yönünde bir grafiğe sahip olmasının temel nedenlerinden birini tarım sektörünün ağırlıklı olduğu iktisadi yapının daha sonraki yıllarda sanayi ve hizmetler sektörleri lehine evrilmesi oluşturmaktadır.

Bir diğer temel neden ise Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuat kaynaklarını teorik olarak onaylamış olmakla birlikte söz konusu mevzuat içeriklerini toplumsal yaşam içine henüz bütüncül olarak yansıtamamış olmasıdır. Bu durum toplumsal zihniyet dönüşümünün sağlanamamış olmasının da sonuçları arasındadır.

TÜİK' in 2006 yılında gerçekleştirdiği "Kadın Çalışması Hakkındaki Düşünceler" başlıklı araştırması toplumsal zihniyet dönüşümünün niteliği konusunda bir takım sonuçlar ortaya koymuştur. TÜİK' in bu araştırmasında

saptanan sonuçlara göre “*kadınlar çalışmamalıdır*” diyen erkeklerin oranı % 23 iken kadınlar çalışmamalı diyen kadınların oranı %10’dur. Nerede ise her 4 erkekten birinin ve her 10 kadından birinin “*kadınlar çalışmamalı*” demiş olması çarpıcıdır. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre; “*kadınların asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir*” diyen erkeklerin oranı % 60,7; kadınların oranı ise % 64,7’dir. “*Kadının çalışması gelenek ve göreneklerimize aykırı*” diyen erkeklerin oranı % 12 iken bu görüşü paylaşan kadınların oranı ise %14,1’dir. Bu durum kadını ücretsiz işgücü olarak gören toplumsal kodların önemli ölçüde korunduğunu göstermektedir. Aynı araştırmada “*Çalışma ortamları kadın için güvenli değildir*” diyen erkeklerin oranı % 16,5, kadınların ise % 9,5 olarak saptanmıştır. “*Çalışan kadınların çocukları mağdur olur*” diyen erkeklerin oranı % 7, kadınların oranı ise % 7,8’dir. “*Ücretli bir işte çalışmak kadınları yıpratır*” diyen erkeklerin oranı % 2 kadınların ise % 2,5’tir.⁹⁹

Araştırma sonucunda kadınların bizatihi kendilerinin çalışma hayatına katılımları konusundaki yaklaşımlarının erkeklerden daha köşeli sınırlara sahip olduğu görülmektedir. Bu yaklaşım çalışma hayatı içinde hali hazırda mevcut olan yatay ve dikey cinsiyet ayrımcılığını derinleştirmektedir.¹⁰⁰

Mesleklerin yatay olarak katmanlaşması ile erkek işi - kadın işi ayrışması; mesleklerin dikey olarak katmanlaşması ile erkek yönetici – kadın alt kademe personeli ayrışması doğmuştur. Bugün bu süreç temelde toplumsal zihniyet dönüşümünün gerçekleşememiş olması ve toplumsal zihniyet dönüşümünü gerçekleştirecek olan eğitim düzeyi, ücretsiz emek

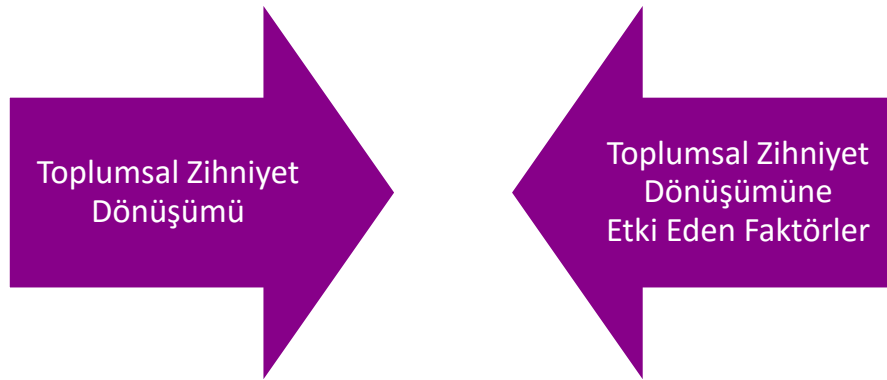
99 TÜİK, 2006, Kadın Çalışması Hakkındaki Düşünceler

100 Besler, Oruç, 2010: 19

kabulü, ucuz işgücü yaklaşımı, ücretsiz aile işçiliği,¹⁰¹ cinsiyetçi önyargılar gibi etmenlerin pozitif etkinlik düzeyinin düşük olmaya devam etmesi nedeniyle ayrışma ekseninde devam etmektedir.¹⁰²

Daha özelde bir sonuç olarak ise işgücü piyasası içinde kadınların karar alma mekanizmalarında yönetici olarak yer alamaması durumu için kullanılan cam tavan sendromu kavramının kadınlar ve erkekler tarafından çift yönlü olarak beslendiğini göstermektedir.¹⁰³

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin mümkün olmasına ilişkin toplumsal zihniyet dönüşümü ile bu konudaki toplumsal zihniyet dönüşümünü belirleyen etmenler arasında çift yönlü birbirini besleyerek destekleyerek yeniden üreten bir ilişki söz konusudur. Bu birbirini yeniden üreten ilişki; ilişkiye taraf olan unsurlardan birindeki iyileşmenin veya kötüleşmenin bir diğerine doğrudan yansıtacağı potansiyelini yansıtmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin iyileştirme ve / veya kötüleştirme çarpan sonuç etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 4. Toplumsal Zihniyet Dönüşümü ve Etki Eden Faktörler

101 Ekin, 1968: 153

102 Parlaktuna, 2010: 1221 - 1229

103 Wirth, 2001: 12

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesis edilebilmesi hususunda eğitim, tüm bu diğer etmenler arasında temel bir öneme sahiptir. Eğitim, kadının çalışma yaşamına dâhil olması ve çalışma yaşamı içinde niteliği yüksek işlerde çalışabilmesinin ana belirleyici unsurudur.¹⁰⁴

Kadın eğitimi, kadınların ekonomik, sosyal, siyasal ve yasal haklara sahip olmalarında etkili olmaktadır. Ulusal gelir artışı için kadın eğitimi iyi bir yatırım aracı fonksiyonu üstlenmektedir. Kadınların eğitim imkânlarından yararlanarak yüksek gelir getirici işlerde çalışabilmeleri toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada etkili olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik kalkınma birbirini desteklemektedir.¹⁰⁵

Eğitim hak ve imkânlarına kadınların erişiminin kısıtlı olduğu durumlarda mevcut işgücü potansiyelinin tamamının değerlendirilememesi sonucu doğmaktadır. Bu sonuç ülkesel yakın – orta ve uzak gelecekteki ulusal gelirin azalmasına neden olmaktadır.¹⁰⁶

Kadınların eğitilmesi ile işgücü piyasasına dâhil olma imkân ve şartları gelişmektedir. Bu çerçevede istihdamda cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilmesi, kadınların yüksek ücret karşılığı çalışabilmesi, ekonomik büyüme, çocuk ölüm oranlarının azalması ile ülkesel refahın artması mümkün olabilmektedir.¹⁰⁷

Türkiye’de eğitim; kadınların işgücü arzını, erkeklere oranla daha yüksek düzeyde etkilemektedir.¹⁰⁸

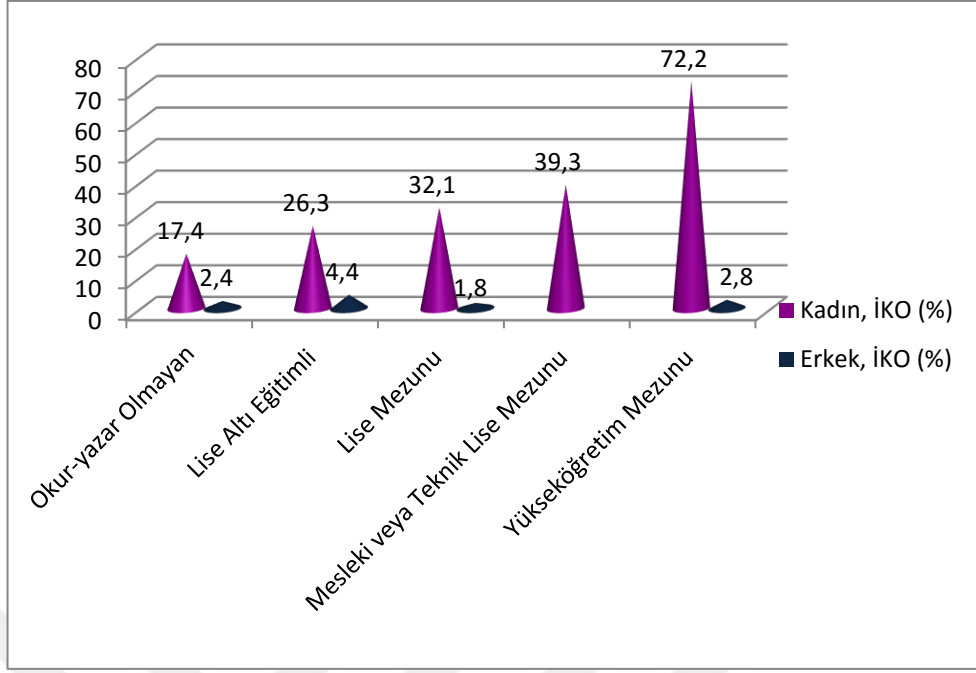
104 Standing,1976: 282

105 Dollar, Gatti, 1999: 3

106 Timothy, Adeoti, 2006: 428

107 Klasen, 2000: 27

108 TÜSİAD, KAGİDER, 2008: 165

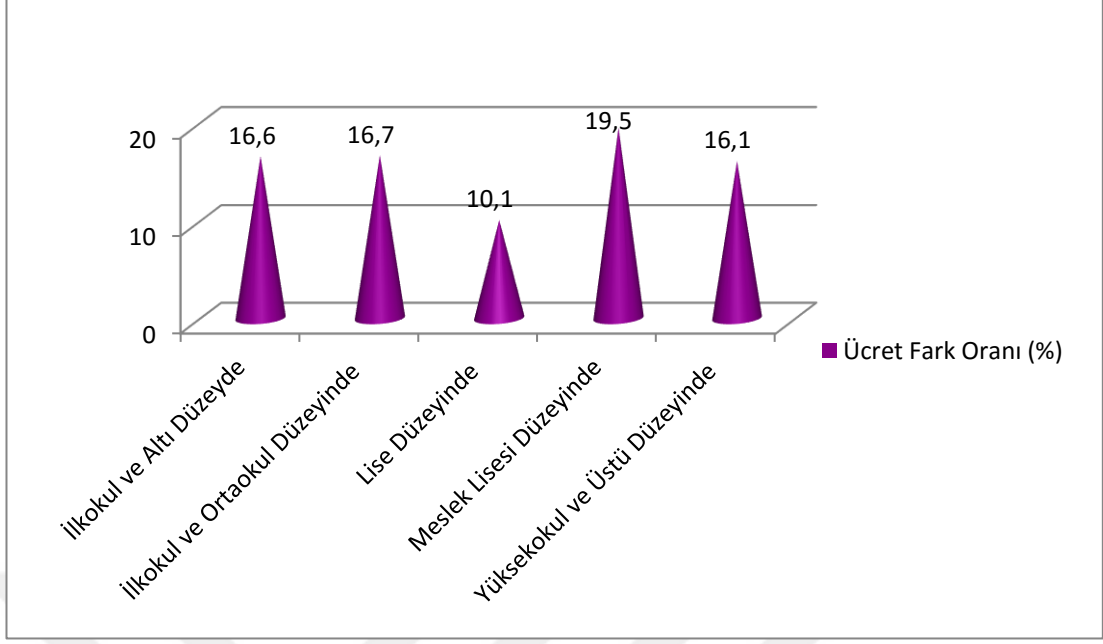
Grafik 6. Cinsiyetlerin Eğitim Durumuna Göre İşgücü Katılım Oranları, 2015 (%)

Kaynak: TÜİK, Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu, 2015

Eğitim; işgücü piyasası içinde erkeklere göre kadınlar için daha güçlü bir kaldıraç etkisine sahip olsa da işgücü piyasasındaki ücret eşitliğini garanti etmemektedir.

TÜİK' in 2010 yılında gerçekleştirdiği "Eğitim Durumuna Göre Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı" isimli araştırmasında aynı eğitim seviyesinde olan erkek ve kadınların ücretlerinin her eğitim düzeyinde farklı olduğu görülmektedir. Cinsiyetler arasındaki kadınlar aleyhine olan ücret farkı şu rakamlarla ortaya konmuştur; ilkokul ve altı düzeyde %16,5, ilkokul ve ortaokul düzeyinde % 16,7, lise düzeyinde % 10,1, Meslek Lisesi düzeyinde % 19,5 ve Yüksekokul ve üstü düzeyinde % 16,1 olduğunu göstermektedir.¹⁰⁹

109 TÜİK, 2010, Eğitim Durumuna Göre Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı Araştırması

Grafik 7. Kadın - Erkek Çalışanlar Arasındaki Ücret Farkı Oranlarının Eğitim Düzeyine Göre Gösterdiği Değişiklik, 2010 (%)

Kaynak:TÜİK, Eğitim Durumuna Göre Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı,2010

Türkiye, OECD'nin 2014 yılı "Cinsiyetler Arası Ücret Farkı" sıralamasında 34 üye ülke arasında, cinsiyetler arası % 20,06'lık ücret farkı oranı ile 29. sırada yer almıştır.¹¹⁰

Türkiye'de işgücüne dâhil olan kadınlar ile erkekler arasında kadınların aleyhine olan farka rağmen ücret düzeyi memnuniyeti konusunda kadın ve erkeklerin memnuniyet oranları her düzeyde birbirinden çok farklı değildir.¹¹¹

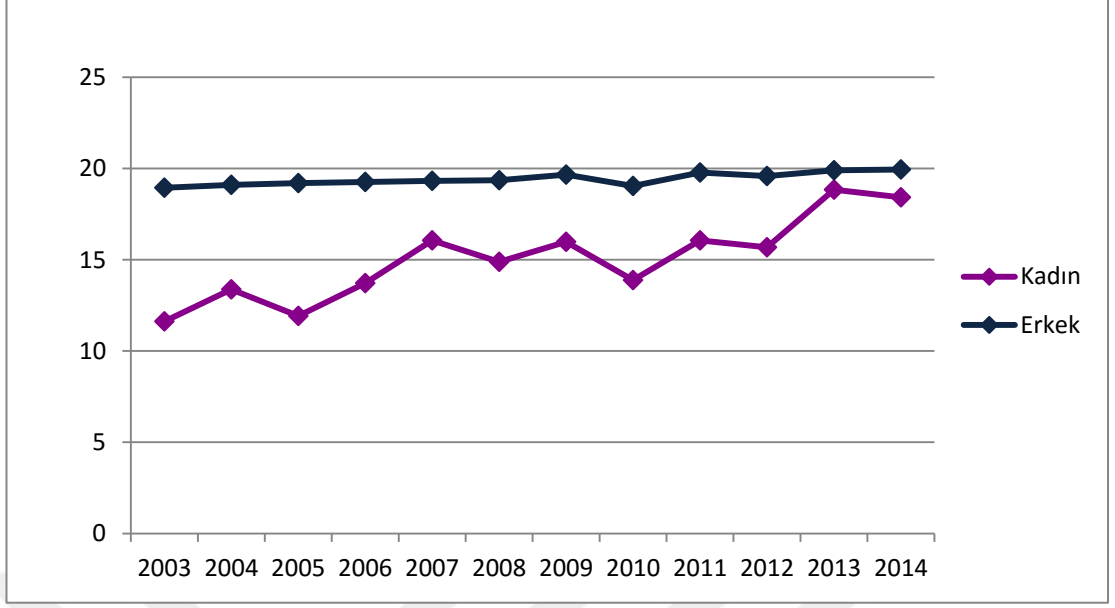
110 OECD, 2014

111 TÜİK, Kazanç Memnuniyeti 2003 - 2014

Tablo 5. Türkiye’de Cinsiyetler Temelinde Memnuniyeti, 2003 – 2014 (%)

Yıllar	Çok Memnun	Memnun	Orta	Memnun Değil	Hiç Memnun Değil	Ortalama Memnuniyet Oranı
Kadın						
2003	1,4	9,9	21,0	15,2	10,6	11,62
2004	2,2	19,4	16,6,	25,4	6,5	13,375
2005	0,5	15,6	15,6	21,0	6,9	11,92
2006	1,1	21,4	19,5	21,0	5,6	13,72
2007	3,2	29,5	19,9	20,7	7,0	16,06
2008	3,0	20,9	21,8	22,1	6,6	14,88
2009	2,0	23,5	19,7	25,4	9,3	15,98
2010	1,6	23,4	18,4	18,6	7,4	13,88
2011	1,6	27,5	20,4	23,3	7,5	16,06
2012	1,6	29,6	19,5	19,8	7,9	15,68
2013	2,2	42,8	19,2	25,7	4,3	18,84
2014	2,8	38,9	19,2	25,2	6,0	18,42
Erkek						
2003	2,2	15,8	37,7	24,4	14,6	18,94
2004	1,3	24,3	26,6	32,3	11,0	19,1
2005	1,6	24,2	25,0	32,2	13,0	19,2
2006	2,1	27,7	24,0	33,9	8,6	19,26
2007	1,9	30,5	24,1	31,3	8,8	19,32
2008	2,2	28,9	23,7	33,4	8,6	19,36
2009	2,0	24,5	23,9	32,2	15,7	19,66
2010	3,0	33,1	22,4	28,1	8,6	19,04
2011	2,4	33,9	25,2	29,1	8,3	19,78
2012	1,9	36,1	24,5	26,2	9,2	19,58
2013	2,8	44,7	19,1	27,3	5,6	19,9
2014	2,2	41,5	20,4	29,2	6,4	19,94

Kaynak: TÜİK Kazanç Memnuniyeti, 2003 - 2014

Grafik 8. Türkiye'de Kadın ve Erkeklerin Kazanç Memnuniyet Ortalaması 2003 - 2014 (%)

Kaynak: TÜİK Kazanç Memnuniyeti 2003 - 2014

Bu durum kadınların öğrenilmiş çaresizliklerinin pekiştirilmiş olduğunun bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu öğrenilmiş çaresizlik durumunu ve işgücüne katılımın önündeki diğer engellerin aşılması kadınların kendileri için iş piyasası içinde yer edinmelerinin sonuçları kadınlar üzerindeki etkilerle sınırlı değildir. Kadınların iş piyasası içinde aktif rol almalarının toplumun bütünü için önemli sonuçları söz konusudur. Kadınlar işgücüne katılarak ekonomik bağımsızlık edinebilmekte ve bu bağımsızlık hane içi karar alma süreçlerinde kadını daha güçlü kılmaktadır. Benzer şekilde toplumsal karar alma mekanizmalarında da kadınları daha çok oranda daha güçlü konumlara taşıyabilmektedir. Kadın erkek eşitliğinin sağlanmasının önkoşulu olan kadın istihdamı, bütüncül sosyal kalkınmanın da mütemmim cüzüdür. Çalışma yaş aralığındaki aktif nüfusun yarısını oluşturan kadınların etkin olarak

katılmadığı bir ekonomi diğer parametreler ne kadar güçlü olursa olsun sağlıklı ve verimli bir büyüme çıktısı sağlayamamaktadır. Öte yandan kadın istihdamının artırılması hane içi gelirin artması, daha iyi yaşam standartlarına ulaşılmasını sağlamaktadır. Uluslararası arenada yer alan ülkesel örnekler üzerinden görülmektedir ki kadın ve erkek arasında iktisadi eşitlik sağlandıkça yoksulluk azalmakta ve gayri safi milli hâsılada artış sağlanabilmektedir.¹¹²

Çalışma hayatı ekseninde Türkiye’de kadının sosyal statüsünün iyileştirilmesinin önündeki engeller toplumsal yaşamın belirli alanlarında kümelenmiş değildir. Çalışma hayatı ekseninde Türkiye’de kadının sosyal statüsünün iyileştirilmesinin önündeki engeller toplumsal yaşamın her alanında farklı düzeylerde kendine yer açmış durumdadır. Söz konusu bu engeller korelatif sorun alanları oluşturmuştur.

Türkiye için bu sorun alanlarının en belirgin olanlarından biri; kadının istihdama katılım oranının erkeklere göre düşük olması ve her geçen düşme eğilimi göstermesidir. İşgücü piyasasının bir diğer parametresi işsizlik konusunda da kadın işsizliğinin daha fazla olduğu özellikle genç kadın işsizliğinin yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye bu konudaki oransal verileri itibari ile gelişmiş ülkelerin gerisinde yer almaktadır.¹¹³

Kadınların işgücü piyasasına katılım oranının düşük olmasında; Türkiye’nin sanayileşmesi sonucu tarım sektörünün sektörler içindeki payının azalması, yine sanayileşmenin doğrudan bir sonucu olarak kırdan kente

112 Ecevit, 2010: 5

113 OECD, 2015: 266 - 292

göçün artması ve göç sonucunda kadının ücretsiz ev işçiliğine hapsedilmesi pay sahibidir.¹¹⁴

Kadınların işgücü piyasasına ilişkin istihdam oranlarının azaltılması, işsizlik oranlarının düşürülmesi, kadının ücretsiz ev işçiliği hapsedilmesinden kurutulması üzerinde doğrudan belirleyici etkiye sahip eğitim imkânlarına erişimleri konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir.¹¹⁵

Eğitim olanaklarına erişim engellerini geride bırakarak yüksek okul düzeyinde eğitim almış olan kadınların işgücüne katılma olasılığı aynı eğitim düzeyindeki erkeklere göre daha fazladır.¹¹⁶

Kadınların eğitim olanaklarına erişimdeki sınırlılık, kadına nitelikli işgücü olabilme noktasında da sınırlılıklar çizmekte kadının vasıfsız işgücü olmasına neden olmaktadır.

Türkiye'nin sektörel yapısı içinde özellikle 1970'li yıllar itibarıyla bugün hizmet sektörü, sanayi sektörüne oranla daha hızlı bir gelişme göstermiş, daha fazla istihdam olanağı sağlamışsa da kadınlar bu yeni gelişen istihdam olanaklarından yararlanmakta erkeklerin gerisinde kalmışlardır.¹¹⁷

İstihdamın sektörel dağılımı özelindeki Türkiye'ye ilişkin cinsiyetler esasındaki değerlendirmede tarım sektöründe istihdam edilen kadınların

114 KSGM, 1999: 14

115 Biçerli, 2007: 74

116 ÇSGB, 2007: 28

117 Ecevit, 1995: 120 - 121

oranının % 32,9, erkeklerin ise %16,1 olduğu gör÷lmektedir. Sanayi ve hizmetler sektöründeki ağırlıklı pay yine erkeklere ait olmaktadır.¹¹⁸

Toplumsal kodlar itibariyle aile içi sorumluluk tanımların ağırlıkla kadınlara ait olduğu kabulü hala hâkimdir. Çocuk, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerinin istenilen düzeyde geliştirilememiş olması kadın emeğini eve hapsedmeye ve kadın emeği görünmez kılmaya devam etmektedir.

Bakım hizmetlerinden doğrudan kadının sorumlu tutulması kadının; başta çalışma hayatı olmak üzere toplumsal hayatın tüm alanlardaki etkinliğini kısıtlamaktadır. Kadın; toplumsal hayat ile olan yaşamsal köprüsünü bekâr ise babası, evli ise eşi üzerinden kurma mecburiyetini yaşamaktadır.¹¹⁹ Bu pasifize duruma direnç gösterme seçimi ise kadını bulunduğu toplumsal yaşam alanı içinde toplumsal rol çatışmalarının odağında tutmaktadır.

Kadınların istihdam edildikleri tüm sektörler içinde yedek işgücü kaynağı olarak gör÷lmeleri konusundaki zincir henüz kırılabilmiş değildir.¹²⁰

Ücretsiz aile işçisi oranları ise hala ÷lkemiz özelinde yüksektir. Kadınlar işgücü piyasasına dâhil olup ücretli çalıştıkları durumlarda ise eşit işe eşit ücret uygulamasının genele teşmil edilememesinin dezavantajlarından kendileri arî kılamamaktadırlar. Kadın çalışanlar erkek çalışanlar ile aynı işi yapmalarına rağmen ücret düzeyleri daha düşük olarak ödenmektedir.

118 TÜİK, Tarım-Tarım Dışı İstihdamın Dağılımı, 2004-2014

119 Oktay Yılmaz, 2013: 139 - 154

120 KEİG, 2013: 17 - 18

Ücretler arasındaki kadınlar aleyhine olan fark kamu kurum ve kuruluşlarının ortalamaya dâhil olması ile daralmaktadır. Sendikal haklardan yararlanma konusunda aktif olan erkek çalışanlar iken pasif olan kadın çalışanlardır. Kadınların iş güvencesinden yoksun ve kayıt dışı çalışma riskleri de erkeklere oranla daha yüksektir. Sosyal güvenlik şemsiyesi dışında olma oranları bakımından da kadınlar erkeklere göre dezavantajlı konumdadır. Kadınlar; 10 işçiden fazla sayıda işçi çalıştıran işletmelerdeki istihdam oranları özelinde de erkeklerden daha geride yer almaktadır.¹²¹

Kadın toplumsal hayatın her alanında erkekten daha güçsüz bir konumda olması nedeniyle ekonomik şiddet¹²² ve tüm diğer şiddet türlerinin doğrudan muhatabı haline gelmektedir.¹²³

Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların geliştirilmesi, bu yöndeki politikaların ana akımlaştırılması zihniyet dönüşümünün gerçekleştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisi yer verilmiş olan sorun alanlarına ilişkin çözüm vaatleri arasında yer almaktadır.¹²⁴

2.4. KARAR ALMA MEKANİZMALARINI EKSENİNDE TÜRKİYE'DE KADININ SOSYAL STATÜSÜ

Eğitim imkânlarına erişimleri sınırlı olan kadınların meslekleşme imkânları, çalışma hayatında yer alma oranları ve işgücü piyasası içinde karar alma mekanizmalarında yer alma olasılıkları da sınırlı olmaktadır.

121 ÇSGB, 2007: 25 - 42

122 Fawole, 2008: 35 - 61

123 KSGM, 2008: 9

124 Ecevit, 2010: 25 -26

Türkiye geçmişten günümüze kadının toplumsal statüsünün bütüncül olarak güçlendirilmesine ilişkin attığı adımlarda bu sınırlılıkları aşma gayreti göstermiştir. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların geliştirilmesi ve anaakımlaştırılmasını kapsayan bu gayretler; kadınların karar alma mekanizmalarında erkeklerle eşit düzeyde yer almalarına ilişkin ülkesel düzeydeki göstergeleri henüz sağlayabilmiş değildir.¹²⁵

Kadınların karar alma mekanizmalarında erkeklerle eşit bir şekilde yer almamaları toplumsal hayatın her alanında cinsiyete dayalı tutum ve davranışların önüne geçilmesine engel oluşturmaktadır. Bu durum toplumsal yapının erkek egemen kodlarının değiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Kadir Has Üniversitesi, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi'nin 2015 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması" sonuçları erkek egemen toplumsal yapı kodlarının büyük ölçüde korunduğunu göstermektedir. "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması" sonucuna göre kadınların % 38,8'i ailenin reisi erkek olduğu görüşünü taşıyor. Söz konusu araştırmada; kadının eşinden daha fazla geliri olmasının sorun yaratacağını düşünen kadınların oranı % 43,9, erkeklerin oranı ise % 45,9 olarak saptanmış. Kadın ve erkeklerin oransal yakınlıkları dikkat çekicidir.¹²⁶

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunu takip eden ilk yıllar içinde toplumsal kalıp yargıların yıkılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumsal hayatın her alanında sağlanmasına ilişkin önemli adımlar atılmıştır. Kadınların karar alma mekanizmalarında yer almasına ilişkin olarak kadınlar; eğitim, çalışma

125 Özaydınlık, 2014: 101 - 109

126 KHAS, 2015

hayatı başta olmak üzere siyasal alanda da çok önemli haklara kavuşturulmuştur.

İlk olarak 1930 yılında çıkarılan Belediye Yasası ile kadınlara yerel seçimler özelinde seçme ve seçilme hakkı tanınmış, 26 Ekim 1933 tarihinde ise Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerine ilişkin olarak seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.¹²⁷

5 Aralık 1934 tarihinde Anayasa'da yapılan bir değişiklikle kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkına kavuşturulmuştur. Bu hukuki düzenlemenin yapılmasını takip eden 1935 yılında gerçekleştirilen ilk seçimlerde TBMM'de 18 kadın milletvekili yer alabilmiştir. Bu durum Türkiye kadının sosyal statüsünün güçlendirilmesi hususunda taşıdığı doğrudan yüksek etki kapasitesi itibariyle çok önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu dönemde Türkiye cinsiyet eşitlikçi adımları itibariyle diğer ülkeler arasında öne çıkan bir konumda olabilmıştır. Zira kadınların siyasal haklara kavuşması pek çok ülkede çok sonraki yıllarda gerçekleşebilmiştir. Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkını daha önce tanıyan devletlerin ise bu hakkı 1934 tarihinden çok önce tanımadıkları görülmektedir. Pek çok ülkede ayrıca seçme ve seçilebilme hakkı birlikte verilmeyip, önce seçme hakkı tanınıp daha sonra seçilebilme hakkı tanınmıştır. Türkiye'deki kadınlar siyasal haklarına birçok ileri Batı ülkesinden önce ve seçme – seçilebilme ekseninde bütüncül olarak kavuşmuştur. Kadınlar milletvekili seçme ve seçilebilme hakkını; ABD'de 1920, İngiltere'de 1928, Fransa ve Belçika'da 1944, İtalya'da 1948, Japonya'da 1950, İsviçre'de ise ancak 1971'de elde edebilmişlerdir.¹²⁸

127 Kongar, 1998: 585

128 Caporal, 1982: 690 - 694

Türkiye kadınları yerel siyasal mekanizmalarda yer alma hakkına milletvekili seçme ve seçilebilme hakkından daha önce kavuşmuştur. Bu gelişme, Dünya'nın gelişmiş pek çok ülkesinden daha önce sağlanmıştır. Ancak bugün Türkiye'de kadınlar yerel siyaset mekanizmalarında ulusal ölçüğe göre daha az oranda yer almaktadır. Dünya genelinde ise bu durum tersi bir eğilim göstermekte kadınlar yerel siyasette, ulusal siyasette yer aldıkları oranların daha üstündeki oranlarda yer almaktadır.¹²⁹

Geçmişten günümüze kadınların yerel siyasette yer alma göstergeleri kısmı iyileşmelerle artmış olsa da yerel siyaset alanında bugün kadınlar hala erkeklerin çok gerisinde yer almaktadır.

1930 yılında kadınların yerel seçimlerde seçme ve seçilebilme hakkına erişmesinin akabinde ilk kadın İlçe Belediye Başkanı Sadiye Hanım 1930 yılında Artvin, Yusufeli İlçesi, Kılıçkaya Beldesi'nde göreve başlamıştır. İlk kadın İl Belediye Başkanı Müfide İlhan ise 1950 yılında Mersin'de göreve başlamıştır.¹³⁰ İlgili hakların tanınmasından çok kısa bir süre içinde ilgili hukuki hakların toplumsal yaşam içinde görünür hale gelmiş olmasına rağmen bugün yerel siyasal mekanizmalarında yer alan kadın sayı ve oranları itibari ile cinsiyet eşitsizliği henüz aşılabilmiş değildir.

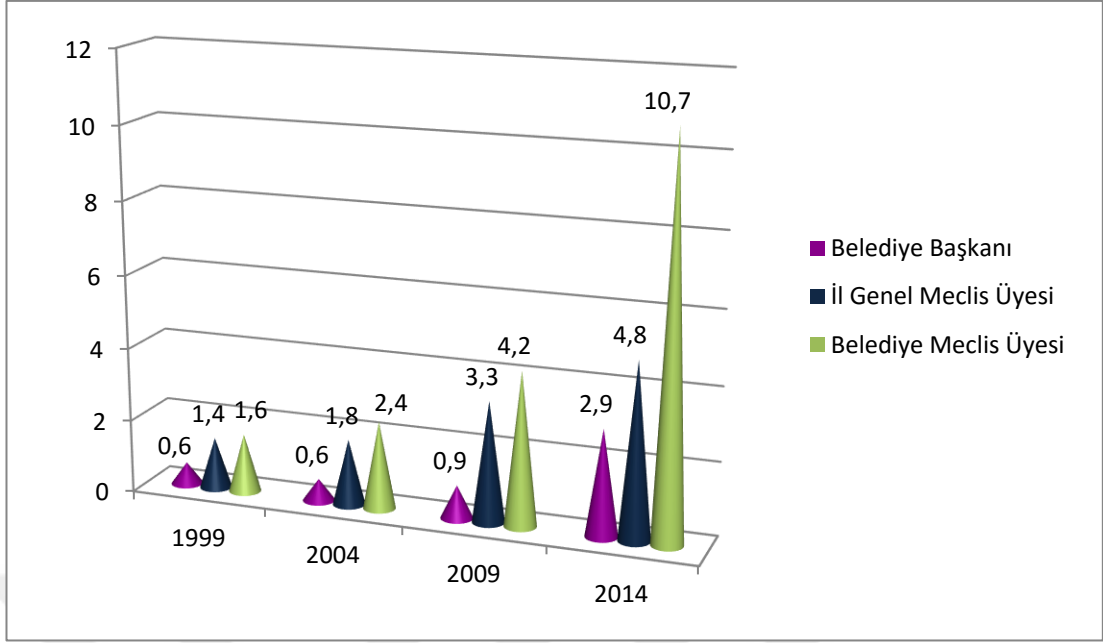
129 TÜSİAD, KAGİDER, 2008: 235 - 236

130 Bozkurt, Bozkurt, 2015: 53

Tablo 6. Yerel Seçimlerle Göreve Gelen Kadın Sayı ve Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı, 1999 - 2014

Yerel Seçimlerle Göreve Gelen Kadın Sayı ve Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı			
1999			
	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı (%)
Belediye Başkanı	3 215	18	0,6
Belediye Meclis Üyesi	34 084	541	1,6
İl Genel Meclis Üyesi	3 122	44	1,4
2004			
	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı (%)
Belediye Başkanı	3 225	18	0,6
Belediye Meclis Üyesi	34 477	817	2,4
İl Genel Meclis Üyesi	3 208	57	1,8
2009			
	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı (%)
Belediye Başkanı	2 948	26	0,9
Belediye Meclis Üyesi	31 790	1 340	4,2
İl Genel Meclis Üyesi	3 379	110	3,3
2014			
	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı (%)
Belediye Başkanı	1 396	40	2,9
Belediye Meclis Üyesi	20 498	2 198	10,7
İl Genel Meclis Üyesi	1 251	60	4,8

Kaynak: TÜİK, Yerel Yönetimlerde Erkek ve Kadın Oranı, 1999, 2004, 2009, 2014

Grafik 9. Yerel Siyaset Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Temsili, 1999 - 2014

Kaynak: TÜİK, Yerel Yönetimlerde Erkek ve Kadın Oranı, 1999, 2004, 2009, 2014

Yerel siyaset karar alma mekanizmalarında son 4 dönemdeki en belirgin artışın Belediye Meclis üyeliğinde olduğu görülmektedir. Söz konusu bu artışta siyasal partilerin kadın kolları birimlerinin ulusal siyasetten ziyade yerel siyasette daha etkin olmalarının ve kadının görece daha pasif olarak konumlandırılmasının etkisi söz konusudur.

Dünya'nın pek çok gelişmiş ülkesinden önce, 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilebilme hakkına eş zamanda kavuşmuş olan Türkiye kadınları bugün yerel siyasette yer alma oranlarının üzerindeki oranda parlamentoda

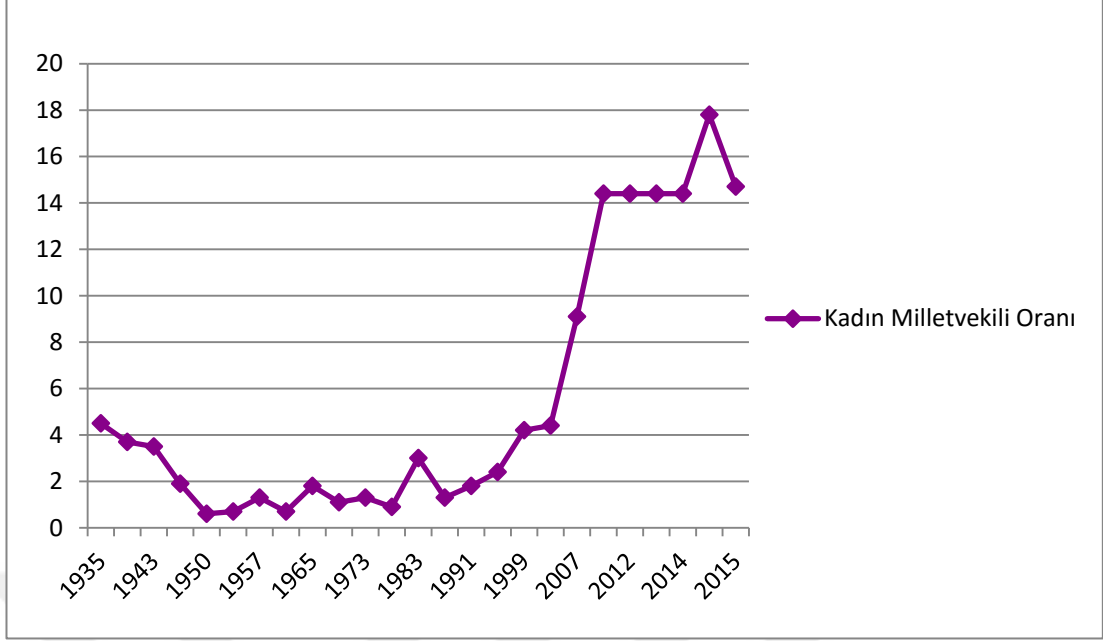
yer almasına rağmen mevcut göstergeler itibariyle gelişmiş ülkelerin ortalamasının oldukça gerisinde yer almaktadır.¹³¹

Tablo 7. TBMM’de Kadın Milletvekili Sayı ve Oranları, 1935 – 2015 (%)

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Oranı (%)
1935	399	18	4,5
1939	429	16	3,7
1943	455	16	3,5
1946	465	9	1,9
1950	487	3	0,6
1954	541	4	0,7
1957	610	8	1,3
1961	450	3	0,7
1965	450	8	1,8
1969	450	5	1,1
1973	450	6	1,3
1977	450	4	0,9
1983	399	12	3,0
1987	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1995	550	13	2,4
1999	550	23	4,2
2002	550	24	4,4
2007	550	50	9,1
2011	550	79	14,4
2012	548	79	14,4
2013	548	79	14,4
2014	535	77	14,4
2015	550	98	17,8
2015	550	81	14,7

Kaynak: TÜİK, Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsil Oranı, 1935-2015

131 IPU, 2015, <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>
Erişim:20.12.2015

Grafik 10. TBMM Kadın Milletvekili Oranı, 1935 - 2015 (%)

Kaynak: TÜİK, Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsil Oranı, 1935-2015

Yerel ve ulusal siyasette kadınların erkeklere oranla çok sınırlı bir yer açabilmiş olmalarına paralel olarak Bakanlar Kurulu içinde de kadın Bakan sayısı sınırlı olmuştur. İlk kadın Bakan Türkan Akyol 1971 yılında, 33. Hükümette Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olarak görev almıştır.¹³² 1974 yılında kurulan 38. Hükümette Hayriye Ayşe Nermin Neftçi Kültür Bakanı olarak yer almıştır.¹³³ İlk kadın Bakanın 1971, ikinci kadın Bakanın 1974 yılında kabinede yer almasının ardından 1990 yılına değin görev yapan toplam 8 Hükümet üyeleri arasında kadın Bakan yer almamıştır. Geçmişten

132 http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinets.aspx Erişim: 20.12.2015

133 http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinets.aspx Erişim: 20.12.2015

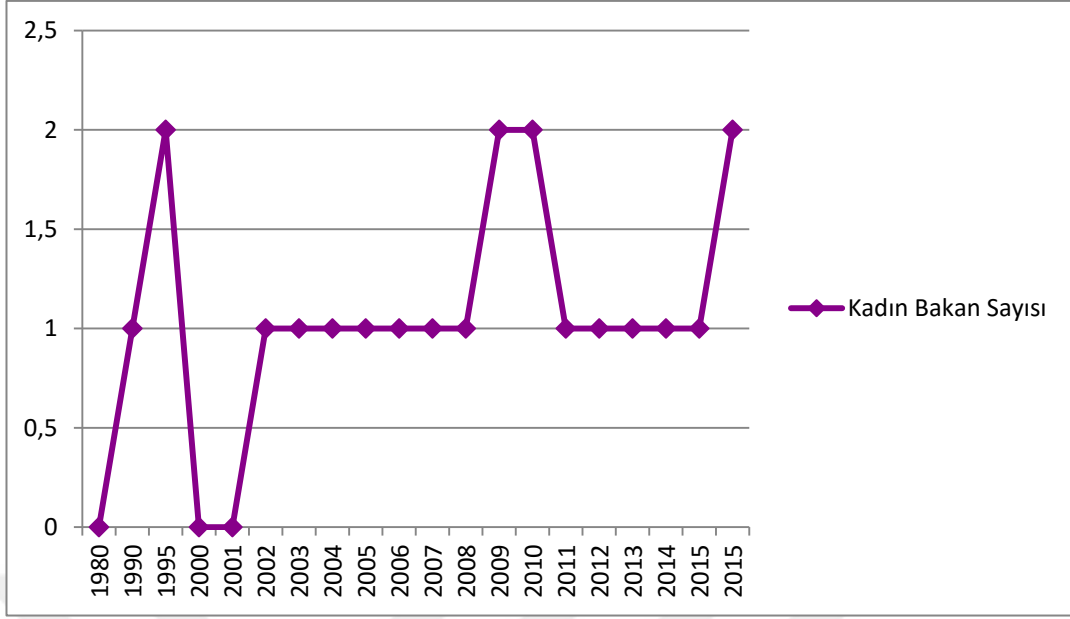
günümüze kadın Bakan sayısının 3 olabildiği tek bir kabine bulunmamaktadır.¹³⁴

Tablo 8. TC Hükümetlerinde Kadın Bakan Sayısı, 1980 - 2015

Seçim Yılı	Toplam Bakan Sayısı	Kadın Bakan Sayısı
1980	29	-
1990	31	1
1995	34	2
2000	36	-
2001	36	-
2002	25	1
2003	22	1
2004	22	1
2005	22	1
2006	22	1
2007	24	1
2008	24	1
2009	24	2
2010	24	2
2011	25	1
2012	25	1
2013	25	1
2014	25	1
2015	25	1
2015	27	2

Kaynak: TÜİK, Cinsiyete Göre Bakan Sayıları, 1980-2015

134 http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx
Erişim: 20.12.2015

Grafik 11.TC Hükümetlerinde Kadın Bakan Sayısı, 1980 - 2015

Kaynak: TÜİK, Cinsiyete Göre Bakan Sayıları, 1980-2015

Kadınlara erken bir dönemde siyasal katılım hakkının verilmiş olması, Türkiye’de kadının siyasal katılımında temsil oranına beklenen düzeyde yansımamıştır.¹³⁵ Oysa Genç Cumhuriyet yeni kimliği üzerinden doğrudan sonuç oluşturacak denli geniş ölçüde kadınlara yönelik olarak sosyal ve siyasal haklar getirmiştir.¹³⁶

Türkiye’de bugün yerel ve ulusal düzeyde kadınların siyasal yaşama katılımı sınırlı bir profil çizmektedir. Toplumsal cinsiyet kotası gibi olumlu ayrımcılık uygulamaları henüz genele teşmil olacak bir nitelikte yasal olarak düzenlenmiş değildir.¹³⁷ Toplumsal hayat piramidine eğitim, çalışma hayatı temel noktalarda dâhil olamayan kadınların, zaten dâhil olmadıkları

135 Çağlar, 2011: 59

136 Tekeli, 1982: 380 - 381

137 TÜSİAD, KAGİDER, 2008: 272 – 273

piramidin üst noktalarına ilerleyip karar alma mekanizmaları içinde yer alamamaları bu yönü itibariyle doğal bir sonuç olarak görülmektedir.

Şekil 5. Toplumsal Yaşam Piramidi

Siyasal temsil alanındaki kadın oranlarının az olması sonuçlarını analiz etmek, kadınların toplumsal statülerini anlamak ve geliştirmek açısından elzemdir.¹³⁸

Bu elzem hususu açıklayan bir diğer dayanak siyasal karar alma mekanizmalarında yer alan kadınların erkeklere göre farklı politika seçenekleri üretebilmekte daha başarılı olduğunu gösteriyor olmasıdır.¹³⁹

Gerçek anlamda bir temsilden bahsedebilmek için biçimsel temsil ile birlikte içeriksel temsilin de olması gerekmektedir. Kadınların katkı potansiyellerinin toplumsal hayata yansımaya imkân verecek içeriksel temsilin sağlanması zaruridir. Kadın temsiline ilişkin sayısal göstergelerin tek başına iyileşmiş olmasının toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması

138 Paxton, 1997: 442

139 Coleman, 2004: 85

yönündeki yetkinliği kısıtlıdır. Kadın temsilinin sadece sayısal göstergelerle form kazanan biçimsel temsilinin değil aynı zamanda kadınların etkinlik düzeyi ile vücut bulan içeriksel temsilinin de güçlendirilmesi gereklidir.¹⁴⁰

Kadınlar; farklı perspektifler getirerek politika içerik ve alternatiflerine katkı sağlama konusundaki yüksek potansiyellerine rağmen bu potansiyeli siyasal arenaya taşımakta zaten düşük olan temsil oranları içinde sınırlılıklar yaşamaktadırlar. Zira siyasi partiler içinde ağırlıklı olarak yardımcı ve yetkisiz olarak statülendirilmektedirler. Bu durum ise yer açma başarısını gösterebilmiş olsa dahi kadını pasif konuma itmektedir. Kadının siyasal alanda tanımlayan, karar veren aktifliğine erişerek belirli misyonlarla sınırlandırılmış özneliğini bağımsızlaştırabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dönük adımların sürekliliğinin geliştirilerek sağlanmaya ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Türkiye örneğinde ise bu hususun zaman isteyen bir olduğu görülmektedir.¹⁴¹

Siyasal alana kadın katılımını arttırmak için kota uygulamaları bir fener gibi konumlandırılmaktadır. Kota uygulamaları kadınların siyasal kurumlara dâhil olmasını sağlamaktadır. Ancak öncesi ve sonrasındaki süreçleri kapsayan iki temel sorun alanı vardır. Bunlardan ilki kadınların siyasal alana dâhil olacak yetkinlikte olmasıdır. İkincisi ise siyasal alana dâhil olduktan sonra ise etkin olabilmeleri hususudur.

Daha net çizgilerle; kota politikaları kadınları siyasete hazırlamak için değil, siyasal kurumları kadınlara hazırlamak içindir.¹⁴²

140Alkan, 2004: 76

141Sancar, 1998: 533 - 534

142Sancar, 1997: 51

Siyasetin yüzü; toplumsal mutabakatın sağlanmasına dönüktür. Siyasette daha etkin konumda olanlar ise kadınlar değil, erkeklerdir. Erkekler; siyasetin, mutabakatını sağlamaya çalıştığı toplumun yarısını oluşturan kadınların edilgen öge statü zinciri üzerindeki kilitleri kadınla birlikte açmalıdır. Bireysel ve / veya kolektif kimlikleri ile açmaya çalışan kadınlara patriarkal davranış kalıpları ile direnç göstermemelidir. Aksi halde; siyasetin yüzünde dünden bugüne taşıdığı gölgeler kuvvetle muhtemel ki yarınlarda da kaybolamayacaktır.

Siyasal alandaki karar alma mekanizmalarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin gölgeli durum benzer şekilde toplumsal hayatın bürokrasi, diplomasi, akademi ve sivil toplum alanlarında da söz konusudur ve söz konusu tonları birbirinden çok farklı değildir.

Türkiye’de siyasal temsilin gerçekleştirildiği karar alma mekanizmalarının dışındaki karar alma mekanizmalarında da kadın sayı ve oranları erkeklerle eşit bir seviyeye henüz yükselebilmemiş değildir.

Kamu kurum ve kuruluşları bünyesindeki görevleri itibariyle karar alma mekanizmaları içinde; Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, Vali, Kaymakam, Başkanlık Müşaviri, Bağlı Kurum Başkanı, Bağlı Kurum Başkan Yardımcısı, Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı, Kurul Başkanı, Kurul Üyeleri, Kurum Bünyesindeki Başkan, Daire Başkanı, Bölge Müdürü, Bölge Müdür Yardımcısı, İl Müdürleri, Yüksek Yargı Başkanlığı gibi üst düzeyde sorumluluk almış kadın oranı 2014 yılında % 9 seviyesindedir.¹⁴³

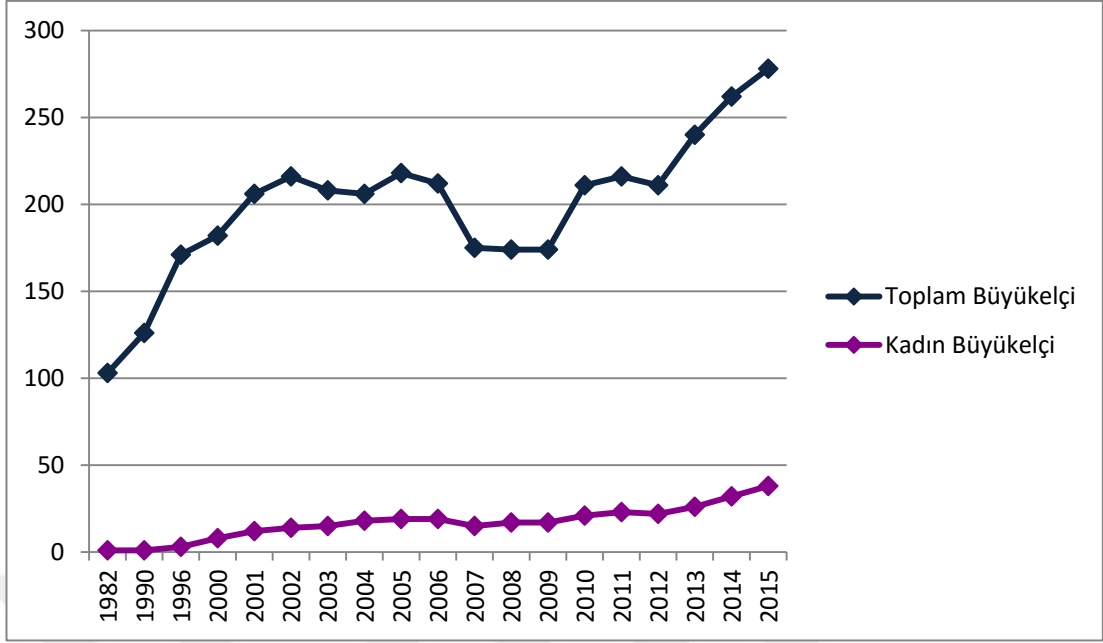
143 TÜİK, Cinsiyete Göre Üst Düzey Memur ve Personel Sayıları, 2008-2014

Oysa kadınların toplumsal yaşamın pek çok alanında erkeklerle eşit haklara sahip olmak için hak taleplerinin oldukça uzun bir tarihi geçmişi bulunmaktadır. ¹⁴⁴ Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin mücadelenin tarihsel kökenleri güçlü olsa da, ülkemizin kuruluşunu takip eden ilk yıllar içinde öne çıkan düzenlemelerde bulunulmuş ve ilerici adımlar atılmış olsa da Türkiye’de karar alma mekanizmalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği belirgin olarak hala görülmektedir. Söz konusu belirgin göstergelerin yer aldığı bir diğer alan diplomasiidir.

1982 yılında Dünya genelinde görev yapmakta olan toplam 102 Türk Büyükelçi’nin biri kadındır. 2015 yılında ise toplamda görevde olan 240 Büyükelçi’nin 38’i kadındır. İlk kadın büyükelçinin göreve gelmesinin ardından geride bırakılan 33 yıl içinde ancak 36 yeni kadın büyükelçi görev alabilmiştir. 2015 yılı itibariyle oransal olarak bu sayı % 6,3’e tekabül etmektedir. ¹⁴⁵

144 Berktaş, 2004: 9

145 TÜİK, Büyükelçi Olarak Görev Yapanların Sayısı

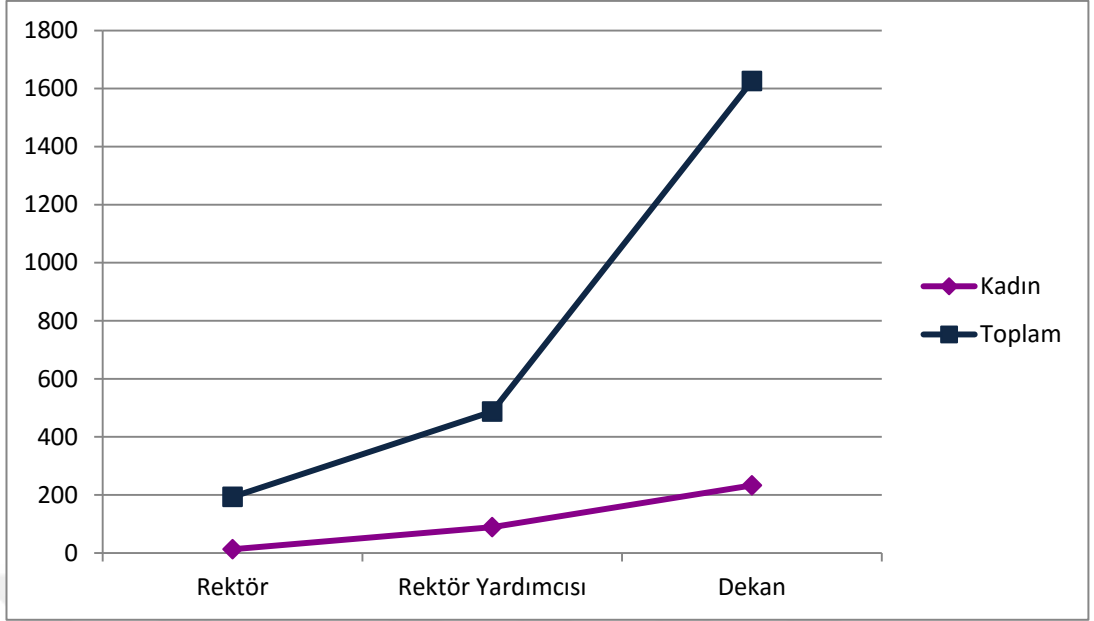

Grafik 12. TC Dışişleri Bakanlığı Kadın ve Toplam Büyükelçi Sayısı, 1982 - 2015

Kaynak: TÜİK, Büyükelçi Olarak Görev Yapanların Sayısı

Üniversitelerin karar alma mekanizmalarında da kadınların oranı alt seviyededir. 193 Rektör'ün, 13'ü kadındır. 487 Rektör Yardımcısı'nın 89'u, 1626 Dekanın ise 233'ü kadındır.¹⁴⁶Kadın sayısının yardımcı ve daha alt düzeyde artması dikkat çekicidir.

146 B. Karabulut, 2015: 5

Grafik 13.Kadın ve Toplam Rektör, Rektör Yrd. ve Dekan Sayısı, 2015

Kaynak: Bay Karabulut, 2015

Bu göstergelerin kadınlar lehine iyileştirilmesinde üniversitelerin doğrudan sorumluluk tanımını toplumsal cinsiyet eşitliği alanı üzerinden gerçekleştirerek kurulmuş bulunan araştırma merkezleri ayrıca pay sahibidir.

Bir bilimsel alan olarak Kadın Çalışmaları sosyal bilimlere sunduğu katkı¹⁴⁷ ile birlikte üniversiteler bünyesindeki araştırma merkezleri üzerinden beşeri sermayenin iyileştirilmesine ve konu özelindeki kültürel sermayenin zenginleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu itibarla; Kadın Çalışmaları alanındaki gelişmelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine sunduğu katkının çarpan etkisi yüksektir.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmalarında da kadınların biçimsel ve içeriksel temsilleri sınırlıdır. Sivil toplum kuruluşları

147 Sancar, 2003: 181

arasında yer alan yapılar içinde kadın temsilinin en zayıf olduğu yerler meslek odaları ve sendikalardır.¹⁴⁸

Türkiye’de 1980’ler sonrası gelişen kadın hareketinin ve sendikaların uluslararası ilişkilerinin etkisi ile kadın temsilinin artırılması yönünde sonuçlar doğmuştur. Ancak bu sonuçlar oldukça dar bir açı içinde yer almaktadır. Ayrıca paradokssal bir durum söz konusudur. Kadın üyelerin fazla olduğu sendikalarda değil de kadın üye sayısının az olduğu sendikaların karar alma mekanizmalarında daha fazla sayıda kadın yer almaktadır. Bu paradokssal duruma kadın hareketlenmeleri ve kitlesel girişimlerinden duyulan çekince neden olmaktadır.¹⁴⁹

Kadınların vakıf, dernek kimliğinde olan sivil toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmaları içindeki konumu meslek odaları ve sendikalara oranla daha güçlüdür. Meslek odaları, sendikalar, vakıflar ve dernekler içinde karar alma mekanizmaları içinde kadınların görece en güçlü olduğu yapılar derneklerdir.¹⁵⁰

Karar alma mekanizmalarında yer alan kadın ile erkek oranlarının arasındaki uçurumsal fark göstermektedir ki toplumun tüm potansiyeli değerlendirilememektedir. Bu durum cinsiyetler özelindeki tüm avantajlardan yararlanılamaması sonucunu beraberinde getirmektedir.

Toplumun yarısını oluşturan kadınlar karar alma mekanizmalarında düşük oranda yer almaktadır.

148 Toksöz, 2007: 88 – 93

149 Toksöz, 1994: 339

150 Toksöz, 2007: 88 - 98

Bu oranın yükselmesini sağlayacak olan kadınların niteliksel donanıma erişmeleri ve kadınların “yetkinliği” konusundaki sorunlar büyük oranda varlığını korumaktadır.

Kadınların karar alma mekanizmalarındaki yer alma oranlarının artırılmasına ilişkin olumlu ayrımcılık uygulamalarına ilişkin yasal alt yapı çalışmaları gerçekleştirilmemiştir.

Karar alma mekanizmalarında yer alan kadınların “etkin” olmaları ise çözüm bekleyen bir diğer alanı göstermektedir.

Söz konusu bu kötü karne, Türkiye’de yetki ve sorumluluk alanının birincil dairesi içinde kadınların yer aldığı kurum ve kuruluşların; yetki ve sorumluluk kapsamını, etkinliğini, bu konudaki ülkesel gereksinimleri karşılayıp karşılayamayamalarını tartışmaya açmaktadır.

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILAR

3.1. TÜRKİYE'DE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADINLARA YÖNELİK KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILAR

Dünya genelinde 1970'li yıllarda artan kadın hareketleri bir kilometre taşı niteliğine sahiptir. Söz konusu kadın hareketleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin yeni bir süreci başlatmıştır. Türkiye özelinde yükselen kadın hareketleri ile birlikte bu sürecin etki kapasitesinin geliştirilmesine doğrudan katkı sağlayan gelişmelerden biri Türkiye tarafından 1985 yılında imza edilen CEDAW Sözleşmesi olmuştur.¹⁵¹

1985 yılında Naoribi'de düzenlenen BM Dünya Kadın Konferansı sonunda “*Kadının İlerlemesi için İleriyeye Dönük Stratejiler*” yayımlanmıştır. Bu strateji metninde;

“Kadının statüsünün izlenmesi ve yükseltilmesi için, hükümet düzeyinde uygun mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir. Bu mekanizmaların etkili olabilmesi için hükümetin en üst düzeyinde yapılandırılmaları, kadına ilişkin tüm hükümet politikalarına etki edebilmeleri için yeterli kaynaklara, taahhütlere ve otoriteye sahip olmaları gerekmektedir.”

ifadesine yer verilmiştir.¹⁵²

Bu yeni konjonktürün bir getirisi olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin ilk kurumsallaşma adımı; 1987 yılında, Devlet Planlama Teşkilatı

151 Tekeli, 1990

152 UN, 1986: 19

(DPT), Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu'nun kurulması ile atılmıştır.

Ancak kurulun yetki ve sorumluluk alanı Nairobi'de çerçevesinin belirtildiği düzeye ulaşamamıştır. Ulusal kalkınma planlarında kadına ilişkin unsurların anaakımlaştırılmasını sağlamak ile sınırlı kalmıştır.

1990 yılında ise Başbakanlığa bağlı olarak Kadının Statüsü Sorunları Başkanlığı kurulmuştur. 6 aylık süre sonunda söz konusu idari yapının ismi Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. 1997 yılında ise Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda 13 il valiliği bünyesinde "Kadının Statüsü Birimleri" kurulmuştur. Taşra teşkilatı olan ilk yapılanma olması itibariyle önemlidir. 2004 yılında yapılan düzenleme ile Kadının Statüsü ve Genel Müdürlüğü adını almıştır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 1990 yılındaki kuruluşunu takip eden yıllar içinde farklı Bakanlıklara (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Devlet Bakanlıkları) ve Başbakanlığa bağlı olarak sürekli değişen bir hukuki statü ile sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmıştır.

1993 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde Toplumsal Yapı ve Kadın İstatistikleri Şubesi kurulmuştur. Bu idari yapılanma kadının toplumsal hayatına ilişkin göstergelerin düzenli ve sağlıklı kayıt altına alınması açısından önemli bir adım olmuştur. Bugün bu idari birim; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) bünyesinde toplumsal yapı ve cinsiyet istatistiklerinin oluşturulmasına katkı sağlamaya devam etmektedir.

1997 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde "Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı" kurulmuştur. Bugün bu idari yapı Gıda,

Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde kadın çiftçilere destek sağlamaya devam etmektedir.

2004 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Kadınlara ilişkin Türkiye’de oluşturulan idari mekanizmalardan bir diğeri olan Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü;10.11.2004 tarih ve 5256 sayılı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla, Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur.¹⁵³

2005 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Danışma Kurulu kurulmuştur. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Danışma Kurulu;10.11.2004 tarihli ve 5256 sayılı “*Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun*” 15. ve 16.maddelerine dayanılarak Haziran 2005 tarihinde hazırlanan yönetmelikle Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur.¹⁵⁴

2005 yılında kurulan bir diğeri idari yapı ise Kadının Statüsü Danışma Kuruludur. Kadının Statüsü Danışma Kurulu, 10.11.2004 tarihli 5251 sayılı “*Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun*” 15. ve 16. maddelerine dayanılarak Ağustos 2005 tarihinde düzenlenen bir yönetmelik ile kurulmuştur.¹⁵⁵

2009 yılında ise TBMM bünyesinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği (KEFEK) kurulmuştur. 25.02.2009 tarih ve 5840 sayılı “*Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu*” ile kurulan KEFEK’in; toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların yasalar içine yerleştirilmesi sureti ile anaakımlaştırmaya sunduğu

153 <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5256.html> Erişim:25.12.2015

154 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050607-6.htm> Erişim:25.12.2015

155 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/08/20050806-6.htm> Erişim: 25.12.2015

katkı önemlidir.¹⁵⁶KEFEK'in TBMM bünyesinde kurulmuş olmasının taşıdığı önem yine bu başlığın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır. Bu noktada ise belirtilebilir ki; 1985 yılında Nairobi'de düzenlenen BM Dünya Kadın Konferansı sonunda yayımlanmış olan “*Kadının İlerlemesi için İleriye Dönük Stratejiler*” de işaret edilen ülkesel idari yapıların hiyerarşik olarak üst düzeyde yer alan kurumları ifadesine bir ölçüde karşılık sağlaması itibariyle önem arz etmektedir. KEFEK'in tüzel kişiliği doğrudan ülkesel idari sistem içinde üst hiyerarşi içinde yer almamaktadır. Ancak dâhil olduğu kurum tüzel kişiliği itibariyle ülkenin ulusal meclisidir. Bu dolaylı niteliği itibariyle Nairobi Stratejilerini kısmi olarak karşılamaktadır.

2011 yılında Aile ve Sosyal Bakanlığı kurulmuştur. 03.06.2011 tarih 633 sayılı “*Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*” ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kadın politikaları ile ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti idari teşkilatı içinde bugüne değin kurulmuş bulunan tüm idari yapılar içinde hiyerarşik olarak en üst basamakta yer alması itibari ile önemlidir.¹⁵⁷

Nihai olarak Başbakanlığa bağlı olarak yetki ve sorumluluk tanımı kadın politikaları özelinde gerçekleştirilmiş olan idari yapılar 2011 yılı itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak görev yapmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ise bugün her ilde teşkilatlanmış durumdadır. 2011 yılına değin Başbakanlık, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Devlet Bakanlıkları eli ile uygulanmaya çalışılan kadına ilişkin politikaların 2011 yılı itibariyle Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı eli ile bütüncül bir çerçeveye dâhil edilmiş olması önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde;

156 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim:25.12.2015

157 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.633.pdf> Erişim: 25.12.2015

hiyerarşik olarak ülkesel idari yapının üst basamağında yer alması ve sorumluluk kapsamının diğer idari yapılara oranla açık bir ara ile önde olması itibariyle; TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) ve de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı mevcut idari yapılar özelinde ele alınacaktır. Çalışmanın bir sonraki bölümünde ise söz konusu mevcut yapı güçlü ve zayıf yönleri itibari ile incelenecektir.

3.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

3.1.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na İlişkin Yasal Düzenlemeler

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı teşekkül ettirilmesinin hukuki dayanağını 6223 sayılı, 06.04.2011 tarihli "*Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu*" teşkil etmektedir.¹⁵⁸

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; 6223 sayılı, 06.04.2011 tarihli ilgili kanunun cevazı dâhilinde Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırılan 633 Sayılı, 03.06.2011 tarihli "*Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında isimli Kanun Hükmünde Kararname*"¹⁵⁹ ile devlet merkezi teşkilatına dâhil olmuş bir bakanlıktır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kuruluşunun ardından idari yapısı ve işleyişine ilişkin hususlar iki ayrı yasal düzenleme ile revize edilmiştir. Revizelerden ilki; 662 sayılı, 02.11.2011 tarihli "*Aile ve Sosyal Politikalar*

158 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110503-1.htm> Erişim: 25.12.2015

159 <http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/20110608m1-1..pdf> Erişim: 25.12.2015

*Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname*¹⁶⁰ ile gerçekleştirilmiştir.

Bu ilk revizde; kuruluşu gerçekleştiren 633 sayılı kanun hükmünde kararnamede yer alan bazı ifadeler detaylandırılmış, teşkilat yapısına ilişkin düzenlemeler, kurum içi işleyiş ve kurumsal işbirliğine ilişkin hususlar yeniden düzenlenmiş, yayın zorunluluğu hususu daha net bir tanıma kavuşturulmuştur.

İkinci revize ise 6518 sayılı 06.02.2014 tarihli “*Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”¹⁶¹ ile gerçekleştirilmiştir.

İkinci revizde; sosyal hizmet kuruluşlarından yararlanacak kişilerin ve hizmetlerden yararlanan çocukların 18 yaşını doldurmaları sonrasında istihdam edilecekleri kadrolara yerleştirilmeleri konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı lehine yetki genişliği sağlanmıştır. Bakanlığın kuruluşunu gerçekleştiren 633 sayılı kanun hükmünde kararnamede yer alan engellilere ilişkin ifadeler netleştirilmiş, engellilere yönelik hizmetler yeniden düzenlenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kuruluşuna ilişkin yasal düzenlemelere; tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge ve protokoller teselsül edilerek işleyişine ilişkin yasal düzenlemeler oluşturulmuştur.

160 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102M1-2.htm> Erişim: 25.12.2015

161 http://www.aile.gov.tr/data/53fe1821369dc3053ccd551a/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanliginin_teskilat_ve_gorevleri_6518_sayili_kanun.pdf Erişim: 25.12.2015

Ana kurucu metinlere teselsül edilen bu yasal metinlerle Bakanlığın; işleyişine, işbirliği alanlarına ve kurumsal muhataplarına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Bakanlığın hali hazırdaki tek tüzük düzenlemesi 46299 sayılı 06.04.2015 tarihli “*Aile ve Sosyal Politikalar Gençlik ve Spor Kulübü Derneği Tüzüğü*” dür.¹⁶² Bu tüzük üzerinden Derneğin kuruluş amacı sosyal hizmet desteğine ihtiyaç duyan kişilerin spor alanında aktifleştirilmesi, yurt ve yurt dışında amatör ve profesyonel sporcular yetiştirilmesi olarak ifade edilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın işleyişine ilişkin diğer yasal düzenlemelerden; yönetmelik, yönerge ve genelgelere konu olan hususlar sosyal destek ve kurum personel görev yetkilerine ilişkindir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; 01.09.2012 tarihinde Türkiye Belediyeler Birliği ile¹⁶³, 18.05.2012 tarihinde Gençlik ve Spor Bakanlığı ile¹⁶⁴, 10.02.2012 tarihinde 3 yıl süreli olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile¹⁶⁵, 2012 yılında 5 yıl süreli olarak Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ile¹⁶⁶, 14.05.2012 tarihinde 1 yıl geçerli olmak kaydıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile¹⁶⁷, 2013 yılında 2015 - 2016

162 <http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/ASP%20GEN%C3%87L%C4%B0K%20VE%20SPOR%20KL%C3%9CB%C3%9C.pdf> Erişim: 25.12.2015

163 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/t.c._aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_turkiye_belediyeler_birligi_arasinda_isbirligi_protokolu.pdf Erişim: 25.12.2015

164 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_genclik_ve_spor_bakanligi.pdf Erişim: 25.12.2015

165 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_bilimsanayi_ve_teknoloji_bakanligi_arasinda_gerceklestirilebilecek_isbirligi_protokolu.docx Erişim: 25.12.2015

166 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_yok_protokolu.pdf Erişim: 25.12.2015

167 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_ile_gida_tarim_ve_hayvancilik_bakanligi_turkiye_ziraat_odalari_birligi_arasinda_kadin_ciftcilerin_egitimi_isbirligi_protokolu.pdf Erişim: 25.12.2015

Eğitim – Öğretim yılında sona ermesi kararlaştırılarak Emniyet Genel Müdürlüğü ile¹⁶⁸ işbirliği protokolleri imza etmiştir.

Türkiye Belediyeler Birliği ile imza edilen protokol sosyal destek hizmetleri konusunda işbirliğini içermektedir.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ile imzalanan protokol; sosyal destek alan engelli ve çocukların spor faaliyetlerinde bulunmasına ilişkin olarak düzenlenmiştir.¹⁶⁹

Türkiye Belediyeler Birliği ve T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ile imzalanan protokoller süresiz olarak düzenlenmiştir. Sonlandırılması tarafların daha önceden bulunacakları bildirimle bağlanmıştır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile dezavantajlı grupların girişimcilik konusunda desteklenmesine ilişkin imzalan protokolün süresi 2015 yılı itibariyle sona ermiştir.¹⁷⁰

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ile 2017’de sona ermek üzere imza edilen protokol ile yükseköğretim kurumlarında sosyal destek alanında ilgili bölümlerin açılması, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yayınların hazırlanması ve eğitim-öğretim müfredatı içinde yer verilmesinin sağlanması, Bakanlık personeline görevleri ile ilgili ve ayrıca sosyal destek ve hizmetler

168 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/cocuklar_icin_trafik_egitimi_projesinin_uygulanmasina_dair_isbirligi_protokolu.pdf Erişim: 25.12.2015

169 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_genclik_ve_spor_bakanligi.pdf Erişim: 25.12.2015

170 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_bilimsanayi_ve_teknoloji_bakanligi_arasinda_gerceklestirilebilecek_isbirligi_protokolu.docx Erişim: 25.12.2015

konusunda yayın hazırlanması, bu alanda faaliyette bulunacak araştırma merkezlerinin açılması hususları düzenlenmiştir.¹⁷¹

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile kadın çiftçilerin eğitilmesine yönelik imzalan protokol 2013 yılında geçerlilik süresini tamamlamıştır.¹⁷²

Emniyet Genel Müdürlüğü ile ise “Çocuklar için Trafik Eğitim Projesi”nin uygulanmasına ilişkin olarak protokol imza edilmiştir.¹⁷³

3.1.1.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu Kapsamı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğu kapsamı; toplumun dezavantajlı bireylerine yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini yürütme yönünde bir ağırlığa sahiptir.

Yürütülen sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin yararlanıcılarını veri sisteminde kayıtlı tutmak, toplumun dezavantajlı bireylerine yönelik politika belirlemek, belirlenen bu politikaların genele teşmil edilmesini sağlamak, ilgili kurum ve kuruluşlarca gerçekleştirilen uygulamalarını denetlemek, toplumsal aile yapısını korumak ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğu kapsamında yer almaktadır.

171 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_yok_protokolu.pdf
Erişim: 25.12.2015

172 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_ile_gida_tarim_ve_hayvancilik_bakanligi__turkiye_ziraat_odalari_birligi_arasinda_kadin_ciftcilerin_egitimi_i_sbirligi_protokolu.pdf Erişim: 25.12.2015

173 http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/cocuklar_icin_trafik_egitimi__projesinin_uygulanmasina_dair_isbirligi_protokolu.pdf Erişim: 25.12.2015

3.1.1.3. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu için Tanımlanmış Yetki ve Görevler

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğunu yerine getirmesi için tanımlanmış yetki ve görevler çerçeve ifadeleri ile şöyledir;¹⁷⁴

Sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde strateji ve politika geliştirmek, uygulamak, uygulamasını izlemek. Söz konusu strateji ve politikaları; zamanın getirdiği imkân ve ihtiyaçlara göre güncellemek. Toplumsal aile değerlerini muhafaza etmek ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını sağlamak. Aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek.

Kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek, kadın insan haklarını korumak ve geliştirmek. Kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak.

Engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak.

Şehitlerin hatıralarının yaşatılmasını, şehit yakınları ile gazilerin her türlü mağduriyet ve mahrumiyetten korunması sağlamak. Yoksullukla mücadele etmek.

174 <http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/20110608m1-1..pdf> Erişim: 25.12.2015

Çocukların her türlü ihmal ve suiistimalden korunarak sağlıklı gelişimini mümkün kılmak. Çocuklara, kadınlara, engellilere, şehit yakınlarına ve gazilere ve de ihtiyaç duyan toplumun diğer kesimlerine yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek. Çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek.

Korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespitini, korunmasını, bakımını, yetiştirilmesini ve rehabilitasyonunu sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek.

Ailenin bütünlüğünü korumak, parçalanmış ailelerin korunmaya, yardıma, bakıma muhtaç fertlerine yönelik her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak, bu amaçla gerekli planlamaları yapmak, eğitim faaliyetlerinde bulunmak.

Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşınması zorunlu olan nitelikleri ve de ilgili kurum ve kuruluşlara rehberlik edecek programları geliştirmek.

Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardım faaliyetlerinin belirlenen ilke, usul ve standartlar çerçevesinde denetimini yapmak.

Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ve bu faaliyetlerden yararlananlara ilişkin bilgileri merkezi bir sistemde oluşturulacak veri tabanı

aracılığı ile işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek.

Sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki uluslararası gelişmeleri ve faaliyetleri izlemek, bunlara katkı vermek ve yürütülecek çalışmalarda yararlanmak üzere değerlendirmek, bu alanda taraf olduğumuz uluslararası sözleşme ve anlaşmaların ulusal düzeyde uygulamasını sağlamak. Mevzuatla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilen diğer görev ve hizmetleri yapmaktır.

3.1.1.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat Yapısı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın; merkez ve taşra teşkilatı bulunmaktadır.¹⁷⁵ Merkez ve taşra teşkilatı ile birlikte Türkiye'nin Düsseldorf Başkonsolosluğu'nda (Düsseldorf / Almanya) Din Hizmetleri ve Sosyal İşler Ataşeliği nezdinde de yurt dışında bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik faaliyette bulunmaktadır.¹⁷⁶

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı merkez teşkilatı ana hizmet birimleri Bakan Yardımcısı, Müsteşar ve hali hazırda dört Müsteşar Yardımcısına bağlı olarak faaliyette bulunan beş Genel Müdürlük, altı Daire Başkanlığı, dört Başkanlık, iki Müşavirlik ve bir Merkez Müdürlüğü şeklinde teşkilatlanmıştır.

175 <http://www.aile.gov.tr/birimler> Erişim: 25.12.2015

176 <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa> Erişim: 25.12.2015

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sorumluluk alanındaki yetki ve sorumlulukların gereğini ifa etmek üzere 81 ilde Valiliklere bağlı olarak teşkilatlanmıştır.¹⁷⁷

3.1.1.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Bütçesi

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın harcama kalemleri merkezi bütçeden karşılanmaktadır.¹⁷⁸

3.1.2. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK)

3.1.2.1. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'na İlişkin Yasal Düzenlemeler

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK); 5840 sayılı 25.2.2009 tarihli Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu ile kurulmuştur.¹⁷⁹

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun işleyişine mevzuatın ulusal ve uluslararası kaynakları mevcuttur. KEFEK'in işleyişine ilişkin hususların düzenlendiği ulusal mevzuatta yer alan hukuki kaynak 584 sayılı 5.3.1973 tarihli TBMM İç Tüzüğü'dür.¹⁸⁰

177 <http://www.aile.gov.tr/birimler> Erişim: 25.12.2015

178 <http://www.bumko.gov.tr/TR,5540/2015.html> Erişim: 25.12.2015

179 <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5840.html> Erişim: 25.12.2015

180 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/mevzuat.htm> Erişim: 25.12.2015

TBMM İç Tüzüğü'nün 3. Bölümü; TBMM Komisyonları'nın işleyiş ve idarelerini düzenlemiş, yetki ve görev çerçevesini çizmiştir.¹⁸¹

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun işleyişine ilişkin uluslararası mevzuata ait hukuki kaynaklar; BM'nin "*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmesi (CEDAW)*", "*CEDAW Sözleşmesi İhtiyari Protokolü*", "*Dördüncü Kadın Dünya Konferansı Sonuçları: Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı*", "*Avrupa Sosyal Şartı*", "*Milenyum Deklarasyonu*" dur.¹⁸²

BM'nin 34/180 sayılı 18.12.1979 tarihli "*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşmesi (CEDAW)*" Türkiye tarafından 85/9722 sayılı 24.7.1985 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır. İlgili sözleşme; 14.10.1985 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak ile yürürlüğe girmiştir.¹⁸³

Türkiye tarafından 8 Eylül 2000 tarihinde imzalanan "*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Ek İhtiyari Protokolü*" ise 4770 sayılı 30.07.2002 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁸⁴

BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Sonuçları: Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı'nı ise Türkiye tarafından 4-15 Eylül 1995 tarihinde Pekin'de imza edilmiştir.¹⁸⁵

181 <https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm> Erişim: 25.12.2015

182 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/mevzuat.htm> Erişim: 25.12.2015

183 <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf> Erişim: 25.12.2015

184 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/08/20020802.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/08/20020802.htm> Erişim: 25.12.2015

185 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> Erişim: 25.12.2015

Türkiye tarafından bazı maddelerine şerh koymak sureti ile 03.05.1996 tarihinde imzalanan Avrupa Sosyal Şartı 09.04.2007 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. ¹⁸⁶

BM'nin New York Binyıl Zirvesi'nde resmileştirilen Milenyum Deklarasyonu'na ise Türkiye, 8 Eylül 2000 tarihinde taraf olmuştur. ¹⁸⁷

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun işleyişine ilişkin uluslararası mevzuata ait hukuki kaynakların içerikleri kadın konusundaki ülkesel göstergelerin iyileştirilmesi, kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesi ve geliştirilmesi hedeflerini içermektedir. ¹⁸⁸

3.1.2.2. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu Kapsamı

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğu kapsamında; TBMM çatısı altında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin düzenlemeleri içeren yasama faaliyetleri sürecinde istişari nitelikte rol üstlenmek, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki uluslararası mevzuatın ulusal mevzuatla uyumlaştırma konusundaki güncel gelişmeleri takip etmek, bu yönde bilgilendirmede bulunmak, bu kapsamdaki hizmetlerin sunulmasına katkı sağlaması amacıyla yurt içinde ve yurt dışında faaliyette bulunmak ve kamuoyundaki toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalık düzeyine katkı sağlamak yer almaktadır. ¹⁸⁹

186 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm> Erişim: 25.12.2015

187 <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> Erişim: 25.12.2015

188 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/mevzuat.htm> Erişim: 25.12.2015

189 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

3.1.2.3. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Amaç ve Hizmet Sorumluluğu için Tanımlanmış Yetki ve Görevler

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğunu yerine getirmesi için tanımlanmış yetki ve görevler çerçeve ifadeleri ile şöyledir;

Kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek. TBMM Başkanlığı'nın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülöklere uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak. Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek. Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ölkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek. Gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek. Kadın erkek eşitliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmeK. Kadın erkek eşitliği konusunda kamuoyunu

bilgilendirici etkinlikler gerçekleřtirmek. Her yasama yılının sonunda Türkiye'deki kadın erkek eřitliđinin sađlanmasına ynelik geliřmelere ve KEFEK'in o yilki faaliyetlerine iliřkin bir deđerlendirme raporu hazırlamak ve bunu Türkiye Býyýk Millet Meclisine sunmaktır.

KEFEK'e görev sorumluluğuna dâhil edilmiş iş ve işlemleri gerçekleştirmek üzere; görevleri ile ilgili olarak genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile gerçek ve tüzel kişilerden kanunlarda öngörülen usullere uyarak bilgi isteme ve ilgililerini çağırarak bilgi alma, Komisyon görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, niversiteler, sivil toplum örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çalışmalarından yararlanabilme, Komisyon gerekli grdğnde uygun bulacağı uzmanların bilgisine başvurabilme ve Ankara dışında da çalışabilme yetkileri tanınmıştır.¹⁹⁰

3.1.2.4. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun İdari Yapısı

Hali hazırda KEFEK yeleri, başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir ktipten oluşmaktadır. KEFEK yeleri birlikte KEFEK bünyesinde iki Uzman,  Uzman Yardımcısı, bir memur görev yapmaktadır.¹⁹¹

Siyasi parti gruplarının yüzde oranlarına göre ilgili yasama döneminin Milletvekillerinden oluşan KEFEK üyelerini belirleme yetkisi TBMM Genel Kurulu'na aittir. KEFEK yeleri TBMM Genel Kurulu'nun oylaması ile

190 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

191 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/iletisim.htm> Erişim: 25.12.2015

belirlenmektedir. KEFEK üyelikleri için, dört yıllık yasama döneminde iki seçim yapılır. Her iki devre için seçilenlerin görev süresi iki yıldır.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu üyeleri belirlenirken kadın milletvekilleri ile insan hakları konusunda uzman milletvekillerine öncelik tanınması KEFEK'in kuruluşuna ilişkin yasa ile teminat altına alınmıştır.¹⁹²

3.1.2.5. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Bütçesi

KEFEK çalışmaları ile ilgili olarak, yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelere ait giderler, KEFEK kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın onayı ile 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre¹⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinden karşılanmaktadır.¹⁹⁴

192https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

193<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6245.pdf> Erişim: 25.12.2015

194https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

BÖLÜM 4

TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILARIN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

4.1. TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILARIN GÜÇLÜ YÖNLERİ

4.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurumsal Yapısının Güçlü Yönleri

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının doğrudan sorumluluk alanına dâhil olduğu yapı 2011 yılına değin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı idi. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın; taşra teşkilatı yoktu ve merkez teşkilatı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kadar güçlü değildi.

Bu yönü itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın müstakil olarak bir bakanlık olarak kurulmuş, taşra teşkilatını tamamlamış, merkezi teşkilatını güçlendirmiş ve bunlarla birlikte yurt dışında temsilci görevlendirmiş olması önemlidir.

Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın en temel kitlesel iletişim araçlarını dahi kullanmadığı bir yapısı söz konusu idi. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kuruluncaya değin merkezi yönetim yapısı içinde yer alan Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın resmi bir internet sitesi dahi bulunmamaktaydı. Bugün Aile ve Sosyal Bakanlığı ise halefi olduğu kuruma göre kurumsal ve kitlesel iletişim araçlarını daha etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bakanlık; Aile, Çocuk, Kadın ve Engelli Danışma

Hattı¹⁹⁵, Sosyal Yardım Danışma Hattı¹⁹⁶, e – bilgilendirme¹⁹⁷ uygulamalarını başlatmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sorumluluk alanına ilişkin toplumsal fayda düzeyini arttırmak amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği kurmak sureti ile iyi uygulama örneklerini hayata geçirme amaçlarını, ilgili işbirliği protokolleri üzerinden teminata kavuşturmuştur.¹⁹⁸

Şiddeti İzleme ve Önleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) kurulmuş ve bugün 14 ilde faaliyette gösteriyor olması, Kadın Sığınma Evleri'nin sayısının 95'e ulaşması¹⁹⁹, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları'nın hazırlanmış olması²⁰⁰, tamamlanmış ve hali hazırda yürütülmekte olan projeler ile olumlu çıktılara erişme gayretinin gösterilmesi²⁰¹, Bakanlık yayınlarının ilgililerine temin edilebilmesi²⁰² Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın güçlü yönlerini oluşturmaktadır.

4.1.2. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kurumsal Yapısının Güçlü Yönleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin yasama organının bünyesinde hali hazırda on sekiz ihtisas komisyonu bulunmaktadır.²⁰³ Bu ihtisas komisyonlarından biri

195 <http://alo183.aile.gov.tr/> Erişim: 25.12.2015

196 <http://alo144.aile.gov.tr/> Erişim: 25.12.2015

197 <http://hizmet.aile.gov.tr/basvuru/> Erişim: 25.12.2015

198 <http://www.aile.gov.tr/mevzuat/mevzuat> Erişim: 25.12.2015

199 <http://ankara.aile.gov.tr/basvurular/koza-siddeti-onleme-ve-izleme-merkezi> Erişim: 25.12.2015

200 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari> Erişim: 25.12.2015

201 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/projeler/yurutulmekte-olan-projeler> Erişim: 25.12.2015

202 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/yayinlar/dagitimda-olan-yayinlar> Erişim: 25.12.2015

203 <https://komisyon.tbmm.gov.tr/> Erişim: 25.12.2015

olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkı sağlamak üzere Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulmuş olması Türkiye'nin konu özelinde ortaya koyduğu perspektif açısından önemlidir.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun TBMM tarafından yürütülen iş ve işlemlere toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirmede bulunabilmesi ile sunduğu anaakımlaştırma katkısı tüm diğer güçlü yönleri arasında bir adım daha önde durmaktadır.

Etkinliğinin TBMM dâhilinde sınırlı kalmayıp ayrıca kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik faaliyette bulunabiliyor olması ve bu faaliyetleri yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilebiliyor olmasına cevaz verilmiş bir hukuki yapıya, kimliğe haiz olması KEFEK' in diğer güçlü yönleri arasındadır.

4.2. TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK FAALİYETTE BULUNAN KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE HAİZ İDARİ YAPILARIN ZAYIF YÖNLERİ

4.2.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurumsal Yapısının Zayıf Yönleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen iş ve işlemlerin ağırlıklı bölümü sosyal hizmet ve sosyal yardım niteliğindeki iş ve işlemlerdir.

Sosyal hizmet ve sosyal yardıma ihtiyaç duyulmasının asgari seviyeye indirilmesine yönelik sosyal politika uygulamalarının gerçekleştirilememesi; sorunu kaynağında çözememek ve yaygınlaşmasının önüne geçememek önemli handikaplar doğurmaktadır. Bu handikaplı yapı ise Bakanlığın

kurumsal yapısını zayıflatmakla birlikte toplumsal yapının gücünü de önemli ölçüde risk etmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurucu metni olan 633 Sayılı, 03.06.2011 tarihli "*Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*" de; "*Aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek*" ifadesine yer verilmişti.²⁰⁴ Aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılması hususlarının salt sosyal hizmet ve sosyal yardım araçsallıklarına endekslenmiş olması zayıf noktalardan bir diğer önemli olanına işaret etmektedir.

Kurucu metinde Bakanlığın görevleri arasında ifade edilen "yoksullukla mücadele etmek" hususu içinde sosyal hizmet ve sosyal yardım dışında bir araçsallık ifade edilmemiştir.

Bakanlığın kurucu metninde engelliler için "özürlüler" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade üzerinden ortaya konan anlayış biçimi salt kitlesel iletişim gücünü zayıflatmakla sınırlı olmayan bir ifade tercihidir. Bu husus bizatihi engelliler için politika ve strateji üretip, uygulamak, bu alandaki hizmetlere ilişkin standart belirleme sorumluluklarının tanımlandığı bir kurumsal yapı için çok daha önemli bir kavramsal tercih dikkatsizliği olarak değerlendirilmektedir.

633 Sayılı, 03.06.2011 tarihli "*Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında isimli Kanun Hükmünde Kararname*"nin 2. Maddesi'nin "ğ" bendinde yer verilen "*...yardıma ve bakıma muhtaç aile*

204 <http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/20110608m1-1..pdf> Erişim: 25.12.201

fertleri ve çocuklarına her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak...” ifadesinde çocuk ile aile ferdi kavramlarının ayrıştırılması bakış açısına ilişkin önemli bir başka gösterge sunmaktadır. Yaklaşım temelindeki bu ifadelendirme tercihleri, kurumsal yapının gücünü doğrudan etkileyen hususlardır.

Türk Medeni Kanunu, hak ehliyetinin; değil çocukken, anne karnında henüz ceninken başlıyor olduğunu, hukuki olarak gerçek kişi olma niteliğinin ise sağ doğum anı itibariyle başladığını düzenlemiştir. İlgili kanunun 28. Maddesi’nde bu husus şöyle ifade edilmiştir: *“Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.”*²⁰⁵ Dolayısıyla bireylerin, cenin olarak varlığının bilindiği an itibariyle aile fertleri arasına katılmış olduğu kabulü hukuken de sabit iken aile ferdi ve çocuk ayırımında bulunarak bir ifadelendirmeye gitmenin doğru bir kavramsal çerçeve ve yaklaşım içermediği düşünülmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın mevzuatına dâhil olan hukuki düzenlemelerin (yönetmelik, yönerge, genelge, protokol) konu dağılımının sosyal hizmet ve sosyal yardım ve kurumsal işleyiş alanında odaklandığı görülmektedir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım konusu birincil odak alanı içinde yer almaktadır.

Bakanlığın ulusal mevzuatının konu dağılımında ikinci odak noktası olarak ise kurum iç işleyişine ilişkin detayların yer aldığı görülmektedir. Bu husus anlaşılabilir olmakla birlikte dikkat çeken ve kurumsal yapının gücünden eksilttiği düşünülen Bakanlığın; mevzuat kaynakları arasında kadın

205 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721-20130711.pdf> Erişim: 25.12.2015

ile ilgili olan düzenlemelerin tamamının kadına yönelik şiddete odaklanması ancak kadın eğitimi, kadın istihdamı veya kadına ilişkin herhangi bir başka konuda herhangi bir düzenlemenin yer almıyor olmasıdır.²⁰⁶

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bugüne değin kurumsal işbirliği temelinde toplamda altı protokolün imzacısı olmuştur.

Türkiye Belediyeler Birliği ve Gençlik ve Spor Bakanlığı ile imza edilen protokoller dışındaki diğer protokoller süreye bağlı olarak imza edilmiştir. Belirli süreli olarak imza edilen söz konusu protokollerin süresi en geç bitecek olan dahi 2017 yılında sona erecektir.

Protokollerin işbirliği konularının ise süreklilik arz eden konular olduğu göze çarpmaktadır. Sürekliliğinin sağlanması gereken konularda belirli süreye dayanarak kuvvetle muhtemel dönemin yöneticilerinin inisiyatifi ile gerçekleştirilmiş bu protokoller kapsamında atılmış adımların mevcut olmaması Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurumsal yapısına ilişkin bir başka zayıf noktayı oluşturmaktadır.

Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak önemli sayıda ve niteliği yüksek uluslararası hukuki metne taraf olmuş durumdadır. Türkiye'nin çekince koyarak, şerh koyarak imzacısı olduğu hukuki metinler de söz konusudur²⁰⁷. Yine de denilebilir ki; Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda uluslararası hukuki metinlere taraf olma noktasında iyi bir profil çizmektedir.

206 <http://www.aile.gov.tr/mevzuat/mevzuat> Erişim: 25.12.2015

207 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm> Erişim: 25.12.2015

Ancak mevcut durumdan hareketle taraf olunan uluslararası hukuki metinlerin ulusal mevzuatla uyumlaştırılması ve uygulanması noktasında taraf olmak hususuna paralel bir profil çizilemediği görülmektedir.

Bu durum; toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda en yetkin idari yapı olarak teşekkül ettirilmiş Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, uluslararası mevzuat kaynaklarına taraf ve uygulayıcı olma konusundaki profillerin birbirinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır.²⁰⁸

Uluslararası kurum ve kuruluşlarca belirlenen, kabul edilen belirli günlere ilişkin etkili mesajların yayınlanması ve/veya yayımlanması, o güne ilişkin program düzenlenmeleri gerçekleştirilmektedir.²⁰⁹ Bu gerçekleştirilenlerin; Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusundaki uluslararası muhatapları açısından bu sınırlılığı ile ciddiye alınmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Ülkemiz ve dünya ortalamasına katkı sağlaması beklenenler; temsili, törensel adımlar yerine reel politik üretim ve uygulama süreçlerini aktifleştirebilmektir. Bu süreçlerin sürdürülebilirliğini sağlayacak sistematığın gerçekleştirilebilmesidir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurumsal amaç ve hizmet sorumlulukları konusunda ilgili mevzuat ile politika üretim ve uygulama süreçleri arasında önemli bir açığı farkı söz konusudur.

“Sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde strateji ve politika geliştirmek, uygulamak, uygulamasını izlemek” ifadesini karşılayacak fiili adımlar söz konusu değildir.

208 <http://www.aile.gov.tr/mevzuat/mevzuat> Erişim: 25.12.2015

209 <http://www.aile.gov.tr/haberler/aile-ve-sosyal-politikalar-bakani-aysen-gurcanin-dunya-cocuk-gunu-mesaji> Erişim: 25.12.2015

Sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin strateji ve politikaların ortaya konduğuna ilişkin yazılı bir strateji - politika belgesi, metni söz konusu değildir. Sağlanmakta olan ve Bakanlığın fiili çalışmalarının ağırlıklı bölümünü oluşturan sosyal yardım ve destekleri için uygulama, izleme araçları belirlenmiş değildir. Bu çerçevede değerlendirme ve dolayısıyla politika üretim süreçlerine ilişkin yeni perspektifler sunabilme olanağı da kısıtlanmış olmaktadır.

Bu durum Bakanlığın; “*strateji ve politikaları; zamanın getirdiği imkân ve ihtiyaçlara göre güncelleme*” yönündeki tanımlanmış görevinin yerine getirilmesine kısıt getirmektedir.

Bakanlığın “*Toplumsal aile değerlerini muhafaza etmek ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını sağlamak*” yönündeki görevine ilişkin Bakanlık politika uygulamaları içinde ilgili konuda farkındalık oluşturma yönünde dahi herhangi bir uygulama örneği bulunmamakla birlikte gerçekleştirilmiş projelerin ulaşılmış çıktıları arasında da yer almamaktadır.

Bakanlığın, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü “*Aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının arttırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek*” konusunda ilgili eğitimlerin verilmesini sağlıyor olmakla birlikte araştırmalar gerçekleştirme ve Aile Şuralarının gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Söz konusu eğitimler son yıllarda artış göstermiştir²¹⁰ Gerçekleştirilen bu eğitimlerin verimlilik ölçütü nedir, verimliliğine ilişkin olarak; hangi konuda, kaç kişiye ulaşılmıştır vb. yönündeki sorular henüz cevapsızdır. Bu yönü

210 <http://ailetoplum.aile.gov.tr/haberler?s=1> Erişim: 25.12.2015

itibariyle toplumsal cinsiyet etki analizini teminen herhangi bir çıktı hali hazırda mevcut değildir.

Bakanlıkça gerçekleştirilen araştırmaların ise belirli bir sistematige sahip olmadığı görölmektedir.²¹¹ Bu durum bir araştırmanın sadece o günün şart ve koşulları içinde gerçekleştirilmiş olduğu, ilgili konunun değişim ve / veya gelişiminin izlenip değerlendirilmesine kaynaklık edecek verilere ulaşma imkânını sunmadığını göstermektedir.

Aile Şurası'nın ilki 1990 yılında, ikincisi 1994, üçüncüsü ise 1998 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu ilk üç şura; aile konusunda üniversiteler, gönüllü kuruluşlar, diğer kamu kurum ve kuruluşların görüşlerini almak yolu ile milli bir aile politikası oluşturmak amacını taşımıştır.²¹²

2004 tarihli IV. Aile Şurası²¹³, 2008 tarihli V. Aile Şurası²¹⁴ ve 2014 tarihli VI. Aile Şurası'nda²¹⁵ ise yoksulluk, sosyal destek ve sosyal yardım ile ilgili sonuçsal bir çıktı almak üzerine yoğunlaşmıştır.

Aile Şuraları'nın son üç defadır kapsam alanının sosyal yardım ve destek ile sınırlı tutulmuş olması bütünleşik bir aile politikası oluşturma imkânının önüne geçmektedir. Zamansal periyodüğünün atlanmış olması da bir diğer olumsuzluktur.

211 <http://ailetoplum.aile.gov.tr/arastirmalar/tamamlanan-arastirmalar> Erişim: 25.12.2015

212 <http://ailetoplum.aile.gov.tr/aile-suralari> Erişim: 25.12.2015

213 <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/aile4.pdf> Erişim: 25.12.2015

214 <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/aile5.pdf> Erişim: 25.12.2015

215 http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/VI_%20Aile%20Surasi_Raporlar%20ve%20Bildiriler_Kitabi.pdf Erişim: 25.12.2015

“Çocukların her türlü ihmal ve suiistimalden korunarak sağlıklı gelişimini mümkün kılmak” ifadesi ile belirtilen sorumluluk alanına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bir eylem planı bulunmamaktadır.

“Kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek, kadın insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak” şekli ile ifade edilen görevlere ilişkin olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın politika uygulamaları şiddete maruz kalmış kadınlara sağlanan sosyal destek ve sosyal yardımlar ile kısıtlıdır. Bakanlık; 2008 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)²¹⁶, 2007 yılında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007 – 2010), 2012 yılında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nı (2012-2015)²¹⁷ hazırlamıştır. Ancak bu planlar özelinde de sistemik bir ilerleyiş söz konusu değildir.

Aile ve Sosyal Bakanlığı’nın, *“Engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak”* olarak ifade edilen görev alanına ilişkin adımları; sosyal yardım ve sosyal destek alanında kümelenmiş durumdadır. Sağlanan sosyal yardım ve destekler artış ivmesi içinde olsa da engellilerin toplumsal hayata entegrasyonu henüz olması gereken seviyeye yaklaşabilmiş değildir.

216 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-planı> Erişim: 25.12.2015

217 [http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%20\(2012_2015\).pdf](http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2012_2015).pdf) Erişim: 25.12.2015

“Korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespitini, korunmasını, bakımını, yetiştirilmesini ve rehabilitasyonunu sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek” görevinin yerine getirilmesine binaen oluşturulmuş sosyal hizmet kuruluşlarının sayıları yetersiz, fiziki şartları ise ihtiyaçları karşılama noktasında eksiktir.²¹⁸

Bakanlık tarafından

“Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşınması zorunlu olan nitelikleri ve de ilgili kurum ve kuruluşlara rehberlik edecek programları geliştirmek”

ifadesini karşılamak üzere geliştirilmiş herhangi bir program henüz mevcut değildir.

Bakanlığın, “Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardım faaliyetlerinin belirlenen ilke, usul ve standartlar çerçevesinde denetimini yapmak” ifadesini karşılamak üzere oluşturduğu, işlerlik kazandırdığı bir denetim mekanizması yapısı hali hazırda mevcut değildir.

Bakanlığın *“Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ve bu faaliyetlerden yararlananlara ilişkin bilgileri merkezi bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığı ile işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek”*

218 <http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/siddet-basvuru-listesi> Erişim: 25.12.2015

amacıyla oluşturmuş bulunduğu periyodik olarak güncellenen bir veri tabanı mevcut değildir.

Bakanlığın

“Sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki uluslararası gelişmeleri ve faaliyetleri izlemek, bunlara katkı vermek ve yürütülecek çalışmalarda yararlanmak üzere değerlendirmek, bu alanda taraf olduğumuz uluslararası sözleşme ve anlaşmaların ulusal düzeyde uygulamasını sağlamak”

üzere uluslararası toplantılara heyetler bazında katılmak²¹⁹, gelen yabancı heyetleri karşılamak²²⁰ gibi temsili görevlerin haricinde uluslararası işbirliği çalışmaları hali hazırda tesis edilmiş değildir. Bakanlık, görev ve sorumluluk alanına giren konularda; uluslararası alanda ilerlemekte olan çalışmaları izlemek, işbirliği imkânları üzerinde durmak ve uluslararası mevzuatın, ulusal mevzuata uyumlaştırılması noktasında bugün fiili bir çalışma içinde olduğunu ifade etmek bugün mümkün değildir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yıllık faaliyet raporları düzenli periyotlarla paylaşılmamaktadır. Bakanlığın, kurumsal internet sayfası üzerinden sosyal diyalog aktörlerinden biri olarak sivil toplum kuruluşlarına ilişkin bir veri tabanı linkine yer verilmiştir. Ancak link sağlıklı çalışmamaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 81 ilde teşkilatlanmış olması önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Şiddeti İzleme ve Önleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) bir başvuru adresi olarak faaliyete geçirilmiş olması

219 <http://www.aile.gov.tr/haberler/birlesmis-milletler-kadinin-statusu-komisyonu-59-oturumu-new-yorkta-gerceklestiriliyor> Erişim: 25.12.2015

220 <http://abdisdb.aile.gov.tr/haberler/pakistanin-pencap-eyaleti-toplumsal-refah-bakani-sayin-zakia-shahnawaz-ve-beraberindeki-heyet-ziyareti> Erişim: 25.12.2015

da oldukça önemlidir. Ancak sayılarının artırılması ihtiyacı aciliyetini korumaktadır.

Bakanlığın merkez, yurt dışı ve yurt içi teşkilatında görev personellerin ağırlığı erkek personellerden oluşmaktadır. Engelli personeller için belirlenmiş kadrolar tam olarak kullanılmamaktadır. Bakanlığın kendi teşkilatı özelinde dahi bir kadın kotası, engelliler için tahsis edilmiş kadroların tamamının aktifleştirilmemiş olması bir diğer kurumsal zayıf yönü adreslemektedir.

Tüm bu detayların ortaya koyduğu genel yapı içinde Bakanlığın toplumun tüm dezavantajlı bireylerinin (Kadın, çocuk, yaşlı, engelli vd.) toplumsal statüsünün iyileştirilmesi yönündeki temel sorumluluğunu gerçekleştiremediği görülmektedir.

Hizmet sorumluluğunu ortaya koymak üzere oluşturulmuş yasal metinlerde, bu yasal metinlerin cevaz verdiği yetki ve görevler ile ilgili ağırlıklı sorun alanları olduğu düşünülmemektedir.

Temel sorun yetki ve görevlerin açıkça tanımlanmış ve geniş tutulmuş olmasına rağmen uygulama, izleme, değerlendirme ve denetim konusunda eksikliklerin olmasıdır. Bu durum, bugün, bu başlık altında değinilen sorun alanlarını oluşturmaktadır.

4.2.2. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kurumsal Yapısının Zayıf Yönleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) 2009 yılında kuruluşuna cevaz vermiş olan 5840 sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu'nda tanımlı görev ve sorumlulukları yerine getirmenin gerisinde bir profil çizmektedir.

TBMM İç Tüzüğü'nün 3. Bölümü'nde TBMM Komisyonları'nın tanımlı görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi noktasında da maalesef ki KEFEK geri bir profil çizmektedir.

KEFEK'in hali hazırda bir sorumluluk zaafı içinde olduğu bir diğer husus; Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesis edilmesine ilişkin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde tanımlı yükümlülüklerinin yerine getirilmesi hususudur.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin yasama organı olan TBMM içinde teşekkül ettirilmiş ve üyelerinin doğrudan yasama faaliyetleri ile yetkilendirilmiş Milletvekillerinden oluşmasına rağmen KEFEK; gerek ulusal gerekse uluslararası mevzuat ile sınırları ortaya konmuş sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda gerektiği ölçüde aktif bir kimliği henüz inşa etmiş değildir.

TBMM Başkanlığı, Genel Sekreterliği, TBMM'de temsil edilen siyasi partiler nezdinde açılmış iletişim kanalları henüz mevcut değildir. Kamusal aktörleri ile henüz tesis edilmemiş iletişim kanalları sivil toplum kuruluşları ile de sağlanabilmiş değildir. Bu nedenle; güçlü, çok yönlü diyaloglar ve böylesi diyaloglar üzerinden gerçekleştirilecek çalışmaların olumlu çıktıları hali hazırda söz konusu değildir.

“Görevleri ile ilgili olarak genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile gerçek ve tüzel kişilerden kanunlarda öngörülen usullere uyarak bilgi isteme ve ilgililerini çağırarak bilgi alma” ve “Komisyon görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çalışmalarından yararlanabilme”

yönündeki görev tanımları da bu nedenle askıda kalmaktadır.²²¹

KEFEK’e bulunulan yetkilendirmelerden biri olan *“Ankara dışında da çalışabilme”* yetkisi de askıda kalan bir başka ifadedir çünkü bu kapsamda KEFEK’ in kurulduğu 2009 tarihinden bugüne ülke genelinde geniş yankı bulmasının akabinde bulunulan Siirt saha araştırması dışında bir başka örnek mevcut değildir.²²²

“Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek” ifadesi ile belirlenen sorumluluk alanına ilişkin düzenli, sürekli bir faaliyet dizini söz konusu değildir.

Bu görevi yerine getirmek için gerekli araçsal altyapı da KEFEK içinde henüz teşekkül ettirilmiş değildir. Bu nedenle Türkiye, KEFEK’in uluslararası mevzuatsal değişiklikleri takip edebileceği teknik ve sosyal nitelikli bir iletişim ağının olmaması, bilgi ve deneyimlerin paylaşımlarının gerçekleşmesini sağlayabilecek çalıştay ve / veya çalışma ziyaretlerinin mevcut olmaması nedeniyle bu yöndeki olumlu çıktılardan henüz faydalanamamaktadır.

221 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

222 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/siirt_raporu.pdf Erişim: 25.12.2015

KEFEK'in kurumsal yapısının zayıf yönleri olarak değerlendirilen bu hususların detay değerlendirmelerine de cevaz verecek olan faaliyet raporlarının rivayet üzerine bir nitelik taşıdığı görülmektedir.²²³

Hangi faaliyetin hangi amaçla, nasıl bir planla, belirlenmiş hangi stratejik hedefleri gerçekleştirmek üzere gerçekleştirildiğine ilişkin; bir ilgi bağının, ilişik olma derecesinin söz konusu olmaması belirli bir plan – program ekseninde gerçekleştirilmemiş bir faaliyetler dizisi olduğu sonucuna hayat vermektedir.

“Gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek” görevine karşılık gelen sayıları sınırlı, aralıkları düzensiz, konuları bağlantısız olan yurt dışı çalışma ziyaretlerine ilişkin hazırlanmış raporlar iş ve işlemlerin belirli bir plan ve program dâhilinde gerçekleştirilmediğini ayrıca pekiştirmektedir.

“TBMM Başkanlığı'nın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülüklerle uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak” görevine ilişkin sunulmuş bir rapor söz konusu değildir.

“Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek”

223 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/faaliyet.htm> Erişim: 25.12.2015

görevini yerine getirme sorumluluğu açısından tali komisyon olarak belirlenmiş olan niteliğini esas komisyon olarak belirlenmesine ilişkin herhangi bir girişimi söz konusu değildir.²²⁴

Kadınlar açısından doğrudan sonuç oluşturma kapasitesine sahip konularda esas komisyon olmaması nedeniyle karar ve görüşlerinin bağlayıcılık taşınamaması KEFEK'i dolaylı bir aktör konumuna uzaklaştırmaktadır.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletme” ifadesi ile sabitleştirilmiş görevini yerine getirmek üzere açılmış özel bir iletişim kanalı, belirlenmiş bir iletişim araçsallığı söz konusu değildir. Bu konuda başvuru gerçekleştirilebilecek bir adres olduğu yönünde kamuoyunun bilgilendirilmesine ilişkin herhangi bir adım söz konusu değildir.

“Kadın erkek eşitliği konusunda kamuoyunu bilgilendirici etkinlikler gerçekleştirmek” ifadesi ile belirtilmiş görevi konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile ilgili bir başvuru mercii olduğu yönünde veya bir başka konuda gerçekleştirilmiş bir sorumluluk bulunmamaktadır.

224 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN KURUMSAL İDARİ YAPI ÖNERİLERİ

5.1. TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINA İLİŞKİN KURUMSAL İDARİ YAPI ÖNERİLERİ VE GEREKLİLİK TEMELLERİ

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin kurumsal idari yapı önerilerinden ilki; sivil toplum niteliği ağırlık taşıyan, sosyal diyalog mekanizması kimliğine sahip ve özerk bir kurumsal idari yapıya haiz olan “*Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı*” dır.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin kurumsal idari yapı önerilerinden ikincisi ise kamu idare teşkilatı içinde yer alan kurum ve kuruluşlar bünyesinde teşekkül ettirilmesi öngörülen, bu yönü ile Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nı bütünleyen “*Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri*” dir.

Türkiye'nin mevcut idari sistemi içinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin yeni kurumsal idari yapıların önerilmesinin gereklilik temelini; doğrudan sorumlu ve icracı kimliğe sahip olan herhangi bir kurumsal yapının mevcut yapı içindeki noksanlığı oluşturmaktadır.

Aynı zamanda sivil toplum kuruluşu kimliğindeki pek çok yapının toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dönük faaliyetlerinin eşgüdüm ve

koordinasyondan uzak parçalı durumu da bu nitelikteki bir önerinin getirilmesine duyulan ihtiyacı pekiştirmektedir.

Türkiye'nin mevcut idari sistemi içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve KEFEK toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusundaki başat kurumsal aktör kimliğine sahip iki yapı olarak yer almaktadır. Ancak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı icracı bir kurumsal kimlik taşımakta iken sorumluluk alanı doğrudan kadınlara yönelik değildir.

TBMM'nin daimi komisyonlarından biri olarak 2009 yılında kurulmuş olan KEFEK ise doğrudan kadınlara yönelik olarak yetkilendirilmiş bir yapı olmasına rağmen icracı bir kurumsal kimlik taşımamaktadır.

KEFEK' in toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin görev ve sorumluluk kapasitesi sınırlı ve dolaylı bir nitelik taşımaktadır. Görüş ve raporları dahi bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Müeyyide ile teminat altına alınmış bir durum söz konusu değildir.²²⁵

Çalışmanın üçüncü bölümünde bu iki başat kurumsal aktörün; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ve KEFEK' in güçlü ve zayıf yönleri incelenmiştir. Bu incelemede görülmüştür ki her iki kurumsal yapının da zayıf yönleri ağır basmaktadır. Söz konusu zayıf noktalar; toplumsal yapının yarısını oluşturan kadınların hali hazırda aleyhinde olan sosyal yapının her geçen gün daha yerleşik bir nitelikle kalıplaşmasına neden olmaktadır.

Gerek ülkemiz özelinde gerek dünya genelinde güçlü bir sosyal statüye sahip olmayan kadınların ülkemiz ölçeğinde sosyal statüsünü

225 https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm Erişim: 25.12.2015

güçlendirmeye ve aleyhinde olan mevcut sosyal dengeyi kadınlar lehinde değiştirmeye yönelik kurumsal yapıların da bu yönde yeterli düzeyde katkı sağlayamadıkları görülmektedir.

Bu durum; kadınların sosyal statüleri itibariyle dezavantajlı olmalarının uzun bir tarihsel geçmişe sahip olması gerçeği ile birlikte değerlendirildiğinde doğrudan kemikleşen bir sorun alanı olduğu sonucuna hayat vermektedir.

Hali hazırda dezavantajlı konumda olan kadının mevcut durumunun bu niteliği ile devam etmesinin toplumsal hayatın kısa, orta ve uzun vade gelecekteki olumsuz sonuçları ile toplumun bütününe karşı karşıya kalacağı kaçınılmaz olarak görülmektedir.

Bu itibarla; kadının sosyal statüsünün güçlendirilmesini sağlamak üzere doğrudan sorumlu ve icracı kimliğe sahip kurumsal idari yapı önerilerinin bu konu özelindeki temel araçsallığı oluşturacağı öngörülmektedir

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin faaliyette bulunan kamusal idari yapılar ve sivil toplum kuruluşları; niteliksel ve nicelikselliklerinde süregelen bir değişimi ihtiva eden ihtiyaçlara cevap verme noktasında bugün istenen düzeyde yeterli değildir.

Dolayısıyla kadınların niteliksel ve nicelikselliklerinde süregelen bir değişimi ihtiva eden, bizatihi insan olmakla karşılanması hususunda zaten hak sahibi olunan, toplumun “diğer” yarısını oluşturmanın gereğine karşılık gelen ihtiyaçlarına cevaplar üretebilecek; bu gaye etrafında etkin olabilecek kurumsallaşma gereği temel bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışma özelinde “Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı” ve “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri” ismi ile ifade edilen kurumsal idari yapılar bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik öneriler olarak ortaya konmaktadır.

Önerilen kurumsal yapıların Türkiye’deki kadınların eğitim, çalışma hayatı ve karar alma mekanizmaları başta olmak üzere toplumsal hayatın her alanında kadınlara ait göstergelerinin iyileştirilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Meslek hayatında yatay ve dikey katmanlaşmaların önüne geçerek cinsiyete dayalı mesleki ayrışma ve ayrımcılığı ortadan kaldırılması, cam tavan sendromuna son verilmesi, eşit işe eşit ücret ilkesi dışındaki tüm uygulamaların reddedilmesi, kadınların hukuki haklarını araması konusunda bilinç kazandırılmasının Ajansın sağlamayı başarabileceği çıktılar olduğu öngörülmektedir.

5.2. TÜRKİYE KADINLARI SOSYAL STATÜ AJANSI

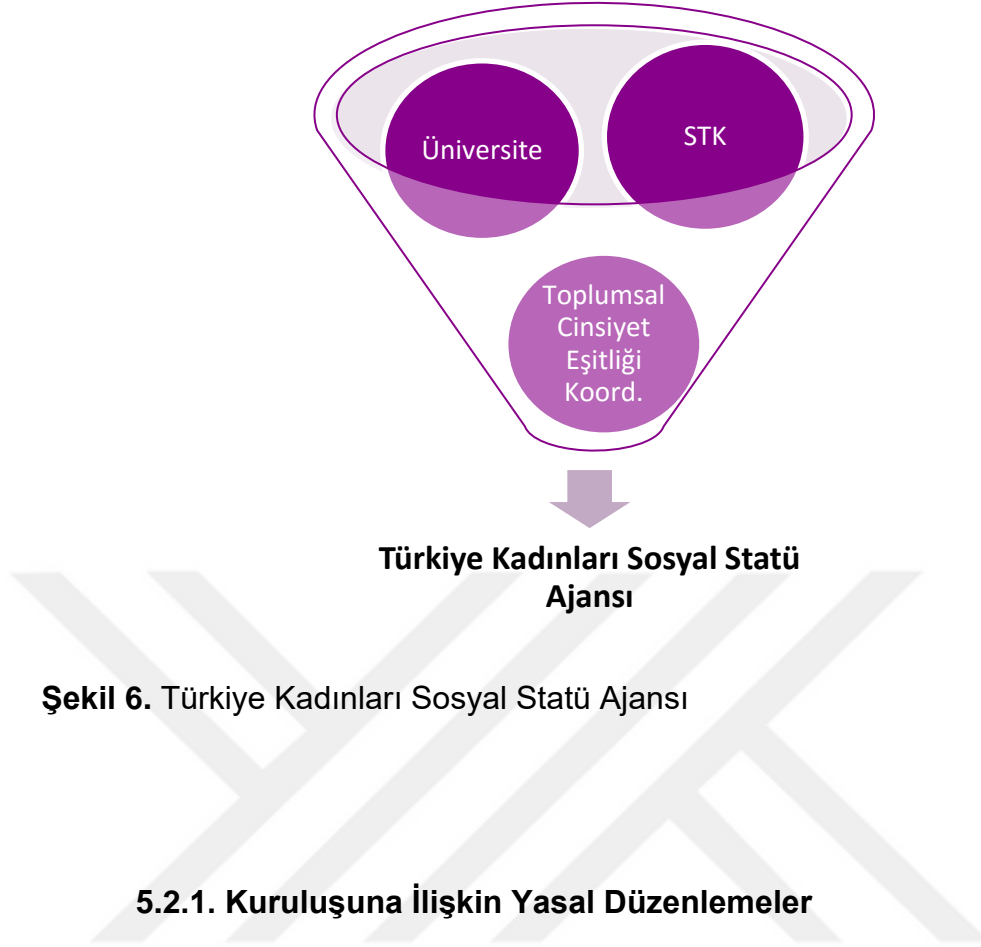
Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı’nın; idarî ve malî özerkliğe sahip bir tüzel kişiliğe haiz, özel bütçeli, sivil toplum zemininde, sosyal diyalog mekanizması kimliğinde bir yapıya sahip olmasının, alternatifleri arasında daha önde durduğu düşünülmektedir.

Ajansın, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının kaldıraç mekanizması olacağı öngörülmektedir.

Ajansın; kadının toplumsal statüsünü güçlendirerek toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yönünde katkı sağlamasının sadece bugün için değil yakın – orta ve uzak vade gelecek için de önemli sonuçlara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı sivil toplum zemininde bir kurumsal idari yapı olarak öngörüldüğünden kurucu unsurlarının Sivil Toplum Kuruluşları ve Üniversitelerin Kadın Çalışmaları Bölümleri olacağı kabulü taşınmaktadır.

Bu sivil yapıya ilave olarak ise Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin iki üye ile dâhil olması planlanmaktadır. Ajansın kuruluşuna dâhil olacak Koordinatörlüğün, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde teşekkül ettirilen ve tüm diğer koordinatörlüklerin koordinasyonunu sağlayan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü olacağı varsayılmıştır. Bu çalışma özelinde önerilmiş olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüklerine ilişkin detaylara çalışmanın bu bölümünün takip eden alt başlığında yer verilecektir.

Şekil 6. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı

5.2.1. Kuruluşuna İlişkin Yasal Düzenlemeler

Türkiye'nin mevcut idari sistemi içinde yeni bir idari yapının kurulması kanunlar yolu ile mümkündür. Sonradan kanun hazırlanması gereği ile zaman zaman kanun hükmünde kararnamelerle de mümkün olabilmektedir.

Bu itibarla Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın kuruluşu ile ilgili yasal düzenleme de "kanun" niteliğinde bir yasal düzenleme olması zarureti taşımaktadır.

Kanun düzenlemelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin usul ve esaslara; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve TBMM İçtüzüğünde yer verilmiştir.

İlgili kanun; Bakanlar Kurulu tasarısı veyahut Milletvekili ve / veya Milletvekilleri teklifi ile TBMM Başkanlığı'na sunulması, ilgili komisyonlarca

görüŖülüp raporlanarak TBMM Genel Kurulu'na havale edilmesi ve yeterli çoğunlukla onaylanmasının akabinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması ve Resmi gazetede yayımlanması Ŗeklindeki mutad usulle yürürlüğe girecektir.²²⁶

Ajansın kuruluşuna temel teşkil edecek olan kanunun kazuistik nitelikte olmak yerine çerçeve kanun niteliğinde olması kurum yetki ve sorumluluk alanına dâhil edilen hususların sayıca çok ve çeşitli olması sebebiyle ve de bunun yanı sıra zamanın gerektirdiklerini yerine getirirken ihtiyaç duyulan esnekliğin sağlanması açısından daha tercih edilir bir seçenek olduğu kanaati taşınmaktadır.

Bu süreçte önemli olan unsurların arasında öne çıkan unsurlardan bir diğeri; ilgili sosyal tarafların görüş ve önerilerinin paylaşılmasını mümkün kılacak platformların oluşturulması ve etkinlik kazandırılmasıdır.

Bu platformlarda; Sivil Toplum Kuruluşlarının, Üniversitelerin Kadın Çalışmaları Bölümleri ile birlikte Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yer alması öngörülmektedir. Medya temsilcilerinin yer almasının ise alması kuruluşa ilişkin yasal metnin içeriğinin zenginleşmesine katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

Yetki ve sorumluluklarının; çok yönlü bir perspektifle, geniş bir sosyal mutabakatla sağlanarak belirlendiği bir kurumsal yapının hizmet cetvelinde yer alan hizmetlerin katma değeri yüksek hizmetler olacağı öngörülmektedir.

226 <https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm> Erişim: 25.12.2015

Bu çok yönlü perspektifin Ajansın işleyişinin insicamını oluşturacak eşgüdümün sağlanmasına önemli bir katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın kuruluşuna cevaz veren kanunun ruhuna ait bu belirleyiciliklerle birlikte; teşkilat yapısının, insan kaynağı niteliğinin, yürütmeye ilişkin ilke ve esaslarının, denetim fonksiyonunun etkinliğinin, kurumsal işbirliği kurabilme yetkinliğinin net bir şekilde belirlenebilmiş olmasının korelatif önemi söz konusudur.

Yetki ve sorumluluk karmaşasına ilişkin açık vermeyen, tüm kaynakların etkin kullanımını önceleyen bir kurumsal yapı ise malum ki her kurumsal yapı için elzemdir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın da ifade edilen bu hususları içeren özerk bir kimlikle 21. yy'ın ihtiyaçlarını karşılayabileceği, niteliği yüksek, kapsayıcı gelecek projeksiyonları oluşturulmasını sağlayabileceği öngörülmektedir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın kuruluşuna imkân veren ilgili kanunun düzenlenmesi ve yürürlüğe girmesinin akabinde işleyişe ilişkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ihtiyacı doğacaktır.

Bu ihtiyacın sık aralıklarla doğmamasının önüne geçmenin en temel unsuru; kurucu kanunun güçlü bir şekilde vücuda getirilmesidir. Kanunu vücuda getiren ilke ve esaslar bütünü kazuistik bir niteliğe büründürmeksizin çerçeve bir nitelikte hazırlıyor olunması ayrıca önem taşımaktadır.

Kurucu kanunun özünün tüm gücüne rağmen elbette kurumsal işleyişe yönelik olarak yönetmelik ve yönergeler, kurumsal işbirliklerine ilişkin olarak ise protokoller vücuda getirilecektir. Mevcut hukuk sistemi içinde yardımcı mevzuat kaynakları olarak yer alan tüm bu düzenlemeler önemli fonksiyonlar taşımaktadır. Bu fonksiyonluluk imkânlarından Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın da gerektiği ölçüde faydalanacağı öngörülmektedir.

5.2.2. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu Kapsamı

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğunun temeli; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve Türkiye'de yaşayan kadınlarının sosyal statüsünü güçlendirmektir.

Türkiye kadınlarının sosyal statüsünün güçlendirilmesi amacıyla meslek edindirme eğitim programları geliştirmek, üretim kooperatifleri uygulama modelleri üretmek, üretilen program ve modellerin işlerliğinin düzenli, etkin, sürdürülebilir olmasını sağlamak bu suretle kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesinin katalizörlüğünü kadının çalışma hayatı içinde yer almasının sağlanması üzerinden gerçekleştirmek Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın temel sorumluluk çerçevesini oluşturmaktadır.

5.2.3. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Kurumsal Amaç ve Hizmet Sorumluluğu için Tanımlanmış Yetki ve Görevleri

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın kurumsal amaç ve hizmet sorumluluğu için tanımlanmış yetki ve görevleri;

Uluslararası mevzuat ve ülkesel kalkınma planları ile uyumlu, AB uyum politikaları içeriğini kapsayan 4 yıllık strateji programları belirlemek,

Her yılın Ocak ayında geride kalan yıla ilişkin 1 yıllık faaliyet raporu hazırlamak, yayımlamak, bu konuda kamuoyunu bilgilendirmek, hazırlanan faaliyet raporu çıktılarının strateji programı projeksiyonları ile uyumunu analiz etmek, bu analiz ışığında çalışma programı planlamak, gerekli revizeleri gerçekleştirmek,

Kadınlara ilişkin ulusal – uluslararası mevzuat çalışmalarını ve idari düzenlemeleri görev alanı çerçevesinde izleyerek kadınların eşit hak ve fırsatlara ulaşmasını sağlayacak çalışmalar yapmak, bu çalışmaların sonuç raporlarını ilgili kurum, kuruluşlarla ve kamuoyu ile asgari olarak yılda 2 kez paylaşmak,

Belediyeler bünyesinde danışma birimleri kurarak taşra teşkilatına ilişkin ilk adım birimleri oluşturmak,

Görev alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluş ve organizasyonlara üye olmak, gerçekleştirilecek çalışma ve etkinliğe katılmak,

Yerel sanat ve zanaatların Mesleki Yeterlilik Kurumu eli ile sertifikalandırılması ve tanımlı meslek haline getirilmesini sağlayıcı çalışmalarda bulunmak,

Mesleki ve girişimcilik eğitim imkân alternatiflerini hazırlamak ve erişimini sağlamak,

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı işbirliği ile Halk Eğitim Merkezlerine öğretmen yetiştiren Teknik Eğitim Fakülteleri'nden, Güzel Sanatlar Fakülteleri'nden ve ilgili diğer eğitim – öğretim alanlarının yer aldığı, Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun sertifikalandıracağı usta – kalfa – çırakların dışarıdan temin ile uygulama derslerine katılmasına imkân veren eğitim programları açmak, ara eleman yetiştirilmesini ve bu yolla insan kaynağının niteliğini yükseltilmesini sağlamak,

Yerel sanat ve zanaatlarla birlikte fizibilite çalışması olumlu sonuç veren alanlarda çalışma hayatına ilişkin yerel kalkınma odaklı üretim kooperatifleri kurmak ve işletmek,

Üretim kooperatiflerine ilişkin iş ve işlemlerin akışını Belediyeler, Bölgesel Kalkınma Ajansları, KOSGEB işbirliği ile hızlandırmak, gerekli olması halinde diğer ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği çalışmaları gerçekleştirmek,

Üretim Kooperatifleri ürünlerinin satışını gerçekleştirmek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği tesis ederek ürünlerin DÖSİM'ler üzerinden yurt içinde ve yurt dışında satışını gerçekleştirmek,

Üretim kooperatifi ürünleri için Ajansa bağlı yurt içinde ve yurt dışında satış mağazaları açmak ve işletmek, harici pazar imkânları oluşturmak ve geliştirmek (fuar, e – ticaret uygulamaları vd.)

Kadınların çalışma hayatında daha fazla oranda, daha nitelikli konumlarda, erkek çalışanlar ile her iş kolunda eşit ücret karşılığı çalışmalarını sağlayıcı iş ve işlemleri yürütülmesine katkı sağlamak,

İllerdeki İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları toplantılarına katılarak katkı sunmak,

İşçi sağlığı ve güvenliği açısından gerekli düzenlemelerin iyileştirilmesi ve uygulamalarının mevzuata uygun şekilde olmasına ilişkin çeşitli faaliyetler yardımı ile katkı sağlamak,

Kadınların eğitim düzeyini yükseltmek ve çalışma hayatı içindeki konumunu güçlendirmek amacıyla yapılacak her türlü çalışmaya destek vermek, bu konuda stratejiler geliştirmek, plan ve programları oluşturmak ve temel politikaların belirlenmesine katkıda bulunmak,

Türkiye kadınlarını sivil toplum kuruluşları çatısı altında daha çok ve daha çeşitli alanlarda yer almalarını desteklemek,

Kadının eğitim, çalışma, karar alma mekanizmalarında etkinleştirilerek sosyal statüsünün güçlendirilmesini sağlamak,

Kadınlara kanunlarla verilen hakların tam ve eşit kullanılabilmesi ve kadın-erkek eşitliğinin toplumsal kalkınma sorunu olarak algılanması amacıyla kamuoyunda farkındalık oluşturmak,

Farklı konularda kadınların bilinç düzeyini yükseltmek ve temelde kadının toplumsal statüsünü güçlendirme amacıyla kampanya ve program (basın toplantısı, zirve toplantıları, yarışma, kongre, sergi vb.) hazırlamak, organize etmek ve yürütmek bu kapsamda ilgili ulusal ve uluslararası kurum

ve kuruluşlarla her türlü işbirliğini sağlamak, hali hazırda organize edilmiş olanlara destek sağlamak

Toplumsal cinsiyet eşitliği özelindeki televizyon ve radyo programı, reklam filmi, tiyatro oyunu ve sinema filmi gibi çalışmalarını desteklemek ve ülke genelindeki mobilitesine katkı sağlamak,

Toplumsal cinsiyet eşitliği konulu kitap, dergi, araştırma raporları, afiş, broşür gibi yazılı ve aynı zamanda görsel yayınlar hazırlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliği karavan hizmet araçları üzerinden halkın erişimini sağlamak,

Kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek hizmetleri sunmak,

Çocuk, engelli, yaşlı bakım hizmetlerinin güçlendirilmesini, iyileştirilmesini sağlayıcı çalışmalar gerçekleştirmek,

Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek,

Kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak,

Kadının insan haklarını geliştirmek,

Kurumsal iletişim hizmetlerini gerçekleştirilmesini teminen yazılı (tasarım ve baskı), görsel ve sosyal medya araçlarını kullanmak (tv programı, kamu spotu, web sitesi, bülten, dergi vd.),

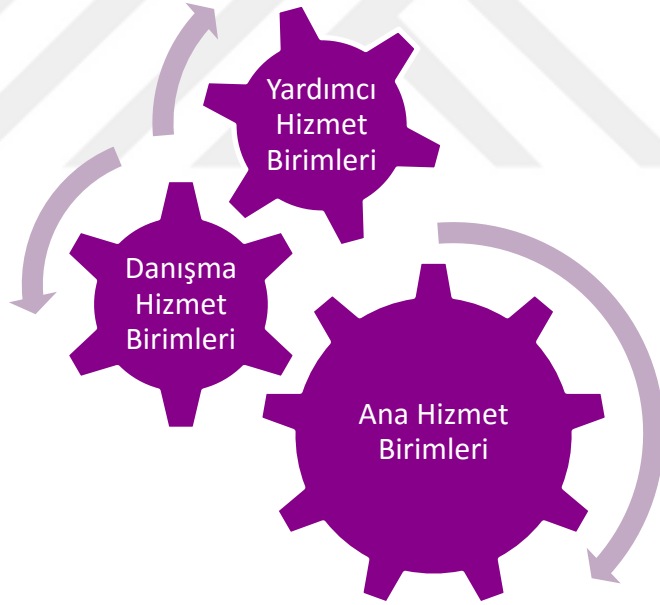
olarak öngörülmüştür.

5.2.4. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Teşkilat Yapısı

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı için sosyal diyalog mekanizması temelinde özerk bir yapı öngörülmektedir.

Bu özerk kurumsal yapının merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatının olmasının sacayakları niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın merkezi teşkilat yapısının; ana hizmet birimleri(Genel Kurul, Yürütme Kurulu vd.) , Danışma Hizmet birimleri ve Yardımcı Hizmet Birimlerinden teşekkül ettirilmesi planlanmaktadır.

Şekil 7. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Merkez Teşkilatı Birimleri

Ajansın kurumsal ana birimlerinin Genel Kurul, Genel Kurul'un seçimi ile belirlenecek Yürütme Kurulu ve farklı alanlarda iş ve işlemlerde bulunacak Direktörlükler olması öngörülmektedir.

Sosyal diyalog mekanizması kimliğini taşıyacak olan ajansın kurumsal çatısı altında sivil toplum kuruluşlarının yer almasının, kuruluş amaçlarına ulaşılması ve yüklenen sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda önemli role sahip olduğu kanaati taşınmaktadır.

Şekil 8.Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Teşkilat Şeması

5.2.4.1. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Genel Kurulu

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Genel Kurulu'nun; Ajans başkanı, ajansın ana hizmet birimlerinin (Direktörlüklerin) yöneticileri, ajansın yapısında bulunması öngörülen kurum ve kuruluşların ilgili temsilcileri, gündem konusunda ilgili bulunan kurum ve kuruluşların davetle çağrıda bulunulan temsilcilerince vücut bulması öngörülmektedir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Genel Kurulu'nda Sivil Toplum Kuruluşu Temsilcilerinin, Üniversitelerin Kadın Çalışmaları Bölüm Üyelerinin, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü temsilcilerinin yer alması planlanmaktadır.

Ajansın Genel Kurulu'nda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını doğrudan amaç edinmiş en fazla sayıda üyeye sahip olması bakımından ilk on sırada yer alan sivil toplum kuruluşunun ikişer temsilci yer alması önerilmektedir.

Üniversitelerin Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Başkanlıkları'nın ise tamamının ikişer temsilci ile Ajans Genel Kurulu'nda yer alması önerilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü'nün ise Ajans Genel Kurulu'nda iki temsilci ile yer alması tavsiye edilmektedir.

Genel Kurulun toplanma sıklığı için belirlenmesi düşünülen zaman aralığı ise 2 (iki) aydır.

5.2.4.2. Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı Yürütme Kurulu

Yürütme Kurulu'nun, Genel Kurul üyeleri tarafından 4 yılda bir mevcut üyeler arasından seçilen 10 kişiden oluşması önerilmektedir. Yürütme Kurulu Başkanı'nın, Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Başkanlığı görevini yerine getireceği öngörülmüştür.

5.2.4.2.1. Ana Hizmet Birimleri

5.2.4.2.1.1. Kadının Sosyal Statüsünü Güçlendirme Direktörlüğü

Eğitim, sağlık, karar alma mekanizmaları başta olmak üzere toplumsal hayatın bütün alanlarında kadının sosyal statüsünü güçlendirici çalışmalarda bulunmak söz konusu direktörlüğün yetki ve sorumluluk alanına dâhil edilen hususlardır.

Bu belirtilenlerle birlikte kadın ve kız çocuklarına yönelik olumsuz kültürel tutum ve uygulamaları ortadan kaldıracak, aile ve toplumda güçlenmesini sağlayacak çalışmalar yapmak, kadın ve kız çocuklarının örgün ve yaygın eğitimin tüm aşamalarına katılımını sağlamak üzere çalışmalar yapmak, bu çalışmaları desteklemek ve eğitim programlarının fırsat eşitliği sağlayacak şekilde hazırlanmasına katkıda bulunmak veya katılmak, kadın sağlığı ve anne çocuk sağlığı hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine kamuoyu farkındalık düzeyini arttıracak faaliyetlerle katkıda bulunmak, kadınlara yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin çalışmalar yapmak, gerekli sosyal destek sistemlerinin oluşturulması ve güçlendirilmesini desteklemek, kadınların karar alma

süreçlerine eşit katılımlarını sağlayacak çalışmalar yapmak da yine söz konusu direktörlüğün görev alanına dâhil edilenler arasında yer almaktadır.

5.2.4.2.1.2. Kadının Ekonomik Statüsünü Güçlendirme Direktörlüğü

Aktif çalışma yaş aralığında bulunan kadınların çalışma hayatı içinde niteliklerine uygun olarak yer alması, niteliksiz kadın iş gücüne nitelik kazandırmak üzere gerekli planlama ve uygulamaların yapılması, hali hazırdaki durum içerisinde çalışma hayatı içinde yer almakta olan kadınlar için ise mevcut durumlarının iyileştirilmesi, söz konusu direktörlüğün görev tanımına dâhil edilenler arasında yer almaktadır.

Kadının istihdamını ve ekonomik kapasitesini artırıcı ifade edilen bu faaliyetlerle birlikte kadının, ticarî faaliyetlerini güçlendirici ve kadın girişimciliğini özendirici çalışmalar yapmak, kadının kaynaklara ulaşımını, kalkınma sürecine etkin katılımını, kalkınmanın fırsat ve imkânlarından eşit biçimde yararlanmasını sağlayacak, ekonomik açıdan güçlendirecek çalışmalar yapmak ve kadının ekonomik potansiyelini ortaya çıkarıcı çalışmalar gerçekleştirmek, yerel (geleneksel, kaybolmaya yüz tutmuş) sanatlar, zanaatler ve fizibilite çalışması gerçekleştirilen diğer alanlarda üretim kooperatifleri kurmak, işletmek, üretim kooperatifi ürünleri için Ajansa bağlı yurt içinde ve yurt dışında satış mağazaları açmak ve işletmek, harici pazar imkânları oluşturmak ve geliştirmek (fuar, e – ticaret uygulamaları vd.) söz

konusu direktörlüğün görev tanımı içerisinde yer verilenler arasında yer almaktadır.

5.2.4.2.1.3. Kurumlar Arası Koordinasyon Direktörlüğü

Genel Kurul yapısı içinde temsil edilen ve ilgili konularda yetkili ve ilgili olan tüm kurum ve kuruluşlar ile (kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve medya) koordinasyonu sağlamak söz konusu direktörlüğün temel görevini ifade etmektedir.

5.2.4.2.1.4. Proje, Araştırma ve İstatistik Direktörlüğü

Çalışma alanı ile ilgili konularda yurt içi ve yurt dışında bilimsel araştırmalar yapmak ve yaptırmak, yapılmış bulunan çalışmalarını derleyerek amaca uygun şekilde kullanım formuna eriştirmek, projeler geliştirmek, desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla ortak projeler yürütmek, inceleme, araştırma ile uluslararası girişimlerden elde edilen bilgileri kamu politikalarının oluşumuna katkıda bulunması amacıyla uygulayıcı kurum ve kuruluşlara aktararak kuruluşların hizmetlerinin geliştirilmesine ve yeni hizmet modelleri oluşturulmasına katkıda bulunmak, elde edilen çıktıları çeşitli eğitim programları müfredatları kapsamında düzenlemek ve ilgililerin erişimine sunmak, hizmet alımı yöntemi ile alan araştırmaları ve düzenli istatistikî dataların temin ve arşivlenmesini sağlamak söz konusu direktörlüğün yetki ve sorumluluk alanına dâhil unsurlar olarak ifade edilmiştir.

5.2.4.2.1.5. İletişim, Dokümantasyon ve Yayın Direktörlüğü

Ajansın görev alanına giren konularda bilgi sistemleri, kütüphane ve/veya dokümantasyon merkezi kurmak, düzenli çalıştaylar gerçekleştirmek ve raporlamak, sürekli nitelikli Ajans bünyesinde Enstitü açmak ve akademik faaliyette bulunmak, görsel ve basılı yayınlar yapmak veya yaptırmak, eğitim amaçlı faaliyetlerde bulunmak, yurt içi ve yurt dışı kongre, seminer, toplantı ve benzeri etkinlikler düzenlemek, düzenlenmiş olanları takip etmek direktörlüğün yetki ve sorumluluk alanına dâhil olan unsurlar olarak ifade edilmiştir.

5.2.4.2.1.6. Strateji Geliştirme Direktörlüğü

Ulusal kalkınma strateji, plan ve politikaları, yıllık program ve hükümet programı çerçevesinde Ajansın orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını 4 yıllık periyotlarla belirlemek, Ajansın görev alanına giren konularda performans ve kalite ölçütleri geliştirmek, yönetim bilgi sistemlerine ilişkin hizmetleri yerine getirmek ve Ajans Genel Kurulu'nun kurulun sekretarya hizmetlerini yürütmek söz konusu direktörlüğün yetki ve sorumluluk alanına dâhil edilmiştir.

5.2.4.2.1.7. Uluslararası İlişkiler Direktörlüğü

Ajansın görev alanına giren konularda çalışmalarda bulunan uluslararası kuruluşlar ile olan ilişkileri yürütmek, geliştirmek, uluslararası kuruluşların toplantıları sonucunda ortaya çıkan belge ve yayınları izlemek,

alınan kararları Ajansın birimlerine ve ilgili kurum ve kuruluşlara iletme, uluslararası toplantılar düzenlemek, Avrupa Birliği ile yürütülecek çalışmalarda diğer birimlerle koordinasyon sağlamak söz konusu direktörlüğün yetki ve sorumluluklarına dâhil unsurlar olarak sıralanmıştır.

5.2.4.3. Danışma Birimleri

5.2.4.3.1. Hukuk Müşavirliği

Ajansın menfaatlerini koruyucu, anlaşmazlıkları önleyici hukuki tedbirleri zamanında almak, anlaşma ve sözleşmelerin bu esaslara uygun olarak yapılmasına yardımcı olma, taraf olduğu idarî davalarda Ajansı temsil etme veya Ajans tarafından hizmet satın alma yoluyla temsil ettirilen davaları takip ve koordine etme, Ajansın amaçlarını daha iyi gerçekleştirmesi, mevzuat, plân ve programlara uygun şekilde çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli hukukî teklifleri hazırlama ve Ajans Genel Kurulu'na sunma çalışmalarında bulunacak olan ve Ajansa tüm diğer hukuki konular üzerinden danışmanlık hizmeti verecek olan birim olarak öngörülmektedir.

5.2.4.3.2. Danışma Meclisi

Strateji Geliştirme Direktörlüğü ve Proje, Araştırma ve İstatistik Direktörlüğü çalışma çıktılarından yararlanarak ajans için gelecek projeksiyonları hazırlamakla birlikte ajans gündeminde yer alan hususlara ilişkin görüş ve tavsiyelerde bulunma, söz konusu görüş ve tavsiyelerin oluşturulmasına ilişkin olarak aylık periyotta toplanma ve her toplantı

akabinde yazılı olarak Ajans Genel Kurulu'na sunma sorumluluklarına Danışma Meclisi görev tanımı dâhilinde yer verilmiştir.

Üyelerinin Yürütme Kurulu'nun iradi kararı ile 1 yıl için işbaşına getirilmesi öngörülmüştür.

5.2.4.4. Yardımcı Hizmet Birimi

5.2.4.4.1. İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Direktörlüğü

Ajansın insan gücü politikası ve planlaması konusunda çalışmalar yapmak ve tekliflerde bulunmak, Ajans personelinin atama, nakil, sicil, terfi, ücret, emeklilik ve benzeri özlük işlemlerini yürütmek, Ajansın bütçe kayıtlarını tutmak ve raporlamak, Ajansın ihtiyacı olan her türlü yapım, satın alma, kiralama, bakım ve onarım, arşiv, sağlık ve benzeri her türlü idarî ve malî hizmetleri yürütmek, Ajansın taşınır ve taşınmaz mal kayıtlarını tutmak, Ajansın sivil savunma ve seferberlik hizmetlerini plânlamak ve yürütmek söz konusu direktörlüğün görev alanına ilişkin iş ve işlemler olarak sıralanmıştır.

5.2.5. Türkiye Kadınlar Sosyal Statü Ajansı'nın Bütçesi

Ajansın, gelirlerinin giderlerini karşılaması esas tutulduğu bütçesine ait nakit varlıkların, bir devlet bankasında açılacak hesapta tutulması öngörülmektedir.

Türkiye Kadınlar Sosyal Statü Ajansı koordinatörlüğünde kurulacak olan üretim kooperatiflerince üretilecek ürünlerin satışından elde edilecek

karın aktarıldığı Döner Sermaye hesap kaydının ayrıca tutulması önerilmektedir.

Nakit varlıkların hesap yılı sonuna kadar harcanmayan tutarlarına ait bilgiler (genel usulde olduğu üzere) Maliye Bakanlığına bildirildikten sonra ajansın ertesi yılki gelir hesabına aktarılması ve aynı zamanda ajansın gelirlerinin, işlemlerinin ve taşınmazlarının her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olması öngörülmektedir.

Ajans statüsünde bir yapının bütçe denetiminin, benzer statüdeki kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi 832 sayılı Sayıştay Kanunu'na tâbi olması ve Yunus Emre Vakfı gibi 5018 sayılı kanun dışında kalan özel bütçeli kuruluşlar kapsamında yer alması öngörülmektedir.²²⁷

5.3. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KOORDİNATÖRLÜKLERİ

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin; Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Bakanlıklar, Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı (RTÜK), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü (TRT), Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) bünyesinde ilgili kanun esası üzerinden kurulması öngörülmüştür.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin temel sorumluluğu; bünyesinde yer aldığı kurum tarafından gerçekleştirilen iş ve işlemler bütününe toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile katkı sağlamak olarak tasavvur edilmiştir. Bu yönü ile ana akımlaştırmanın sistemik bileşen aktörleri

227 <http://euygulama.dpb.gov.tr/devletteskilati/kontrollu/Butce.aspx> Erişim: 25.12.2015

olacağı düşülmüştür. Bu itibarla toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerinin iyileştirilmesine yekünen doğrudan bir etki ile geniş bir zemin üzerinden katkı sunacağı kabulü taşınmaktadır.

Kamu idari kurum ve kuruluşları içinde teşkilatlanması önerilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin ana koordinasyonunun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü tarafından gerçekleştirileceği önerilmiştir.

Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın kuruluşunda yer almasının öngörüldüğü Koordinatörlüğün, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü olacağı varsayılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri için; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü başkanlığında aylık toplantılarla bir araya gelinmesi, yıllık periyotlarla faaliyet raporları oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliği özelindeki kurumsal verilerin kayıt altına alınması ve açık erişiminin sağladığı ortak bir data sisteminin oluşturulması, bütçesinin bünyesinde bulunduğu kuruluşun hükümlere tabi olması öngörülmüştür.

5.4. BATTALGAZİ BELEDİYESİ “DEVLET BÜROKRASİSİNİN DOĞDUĞU BEREKETLİ HİLAL ARSLANTEPE VE ÜRETİM KOOPERATİFLERİ İNİSİYATİFİ”

Battalgazi (Eski Malatya),Eski Yunan ve Roma da dâhil olmak üzere Anadolu'daki medeniyetlerin doğduğu bölgeyi imgelemek üzere kullanılan “Bereketli Hilal” ismi ile anılan coğrafyada yer almaktadır.

Şekil 9. Dünya Haritasında Bereketli Hilal Coğrafyası

İdari sınırlar itibariyle bugün her ne kadar Malatya'nın merkez ilçesi konumunda olsa da bu kimliği için yeni bir durumdur. Battalgazi (Eskimalatya) şehrin tarihteki ilk yerleşim yeridir. 1838 yılının yazında Battalgazi (Eskimalatya) halkı her yılın yaz aylarında olduğu üzere bugünkü şehir merkezinin yer aldığı bağlık alanda ikamet etmekte iken o günkü şehir merkezinde kurulu kışlık meskenlere Osmanlı ordusu yerleşmiş ve 2 yıl süre

ikamet etmiştir. Bu gelişme üzerine şehir merkezi bugünkü alanına kaymıştır. Eski şehir merkezi Eskimalatya, 1989 yılı itibariyle ise Battalgazi olarak anılmaya başlanmıştır. Denebilir ki Battalgazi (Eskimalatya) il iken ilçe olan sayılı yerleşim yerlerinden biridir. ²²⁸

Battalgazi Belediyesi bugün resmi nüfusu 350 bin kişi olmakla beraber gündüz nüfusu 550 bine kadar çıkan bir alanda hizmet vermeye devam etmektedir. ²²⁹

Bu çalışmaya fikri ilhamını vermesi itibariyle bu bölüm özelinde Battalgazi Belediyesi tarafından hayata geçirilen “Devlet Bürokrasisinin Doğduğu Bereketli Hilal Arslantepe ve Üretim Kooperatifleri İnisiyatifi” ele alınmaktadır.

Devlet Bürokrasisinin Doğduğu Bereketli Hilal Arslantepe ve Üretim Kooperatifleri İnisiyatifi; Battalgazi Belediyesi himayesinde birbirini bütünleyen sosyal içerikli farklı projelerin eşgüdümlü bir şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi sürecinin bir sosyal diyalog yapısı içinde gerçekleştirilmesini ifade etmektedir.

Bu inisiyatifle kadınların aleyhine olan sosyal dengenin, kadınlar lehine evrilmesine katkı sağlanmıştır.

Tescilli bir tarihi yapı olan ve restorasyonu 2007 yılında tamamlanan Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı'nın evsahipliğinde Kervansaray'ın

228 Battalgazi Belediyesi, 2012: 17 - 18

229 Battalgazi Belediyesi, 2015

yaşayan bir mekân olmasına da katkı sağlar nitelikte geleneksel sanat ve zanaatler alanında; kadınlara yönelik mesleki eğitimler verilmiştir. Yıllık periyotta açılan eğitimlerde 2007 yılı itibariyle her yıl 500'ün üzerinde kadın, mesleki eğitim almıştır. ²³⁰

Bu eğitimleri tamamlayan kadınlara Battalgazi Belediyesi tarafından KOSGEB girişimcilik eğitim imkânları sunularak kendi işlerini kurabilme imkân alternatifleri sağlanmıştır.

Bu adımlarla birlikte Kadın Üretim Kooperatifleri oluşturularak eğitim imkânlarının sunulduğu geleneksel sanat ve zanaat alanlarında üretimler gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Tarihteki Devlet olgusunun ilk kez tespit edildiği yer olan Arslantepe Höyüğü, üretim kooperatiflerine, üretim kooperatifleri ise Arslantepe'ye farklı açılarla farklı katkılar sağlamıştır.

Arslantepe Kazı Heyeti Başkanı, Roma La Sapienze Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr. Marcella Frangipane'nin tüm profesyonel meslek hayatını Arslantepe'ye adanmış olmasının yanı sıra, başka bir ülkeden, İtalya'dan, yabancı bir kadın olarak 1976 yılında Türkiye topraklarının doğusuna arkeolojik çalışmalarda bulunmak üzere gelmiş ve hala çalışmalarını sürdürüyor olması Battalgazi kadınları için önemli bir rol model örneği sunmuştur. Bu durum Battalgazi kadınlarının çalışma yaşamına dâhil olmaları konusunda da katkı sağlamıştır. Prof. Frangipane, bir Anadolu

230 Battalgazi Belediyesi, 2015

şehrindeki gündelik ev alış verişleri için dahi sokağa çıkmayan kadınları, mesleki eğitim ve çalışma yaşamına üretim kooperatifleri üzerinden davet etmek, hatta ikna etmek için sıklıkla bir rol model olarak gösterilmiştir.

Tüm bu davet ve ikna çabaları 2005 – 2014 tarihleri arasında iki dönem Malatya Hemşireler Derneği Başkanı olarak görev yapmış Hafize Gürkan'ın ve Battalgazi Belediye Başkanlığı görevini sürdürmekte olan eşi Selahattin Gürkan'ın girişimi ile başlamıştır.

“Eski” Malatya Hemşireler Derneği Başkanı Hafize Gürkan, Battalgazi evlerini tek tek ziyaret ederek kadınların eğitim ve çalışma hayatı içinde yer almalarının gerekliliği ve katkıları üzerine bire bir, yüz yüze iletişim kurduğu ve toplumsal yaşam içinde kadının daha güçlü bir şekilde yer almasının önemini paylaştığı ziyaretler gerçekleştirmiştir.

Öncelikle kadınların Battalgazi Belediyesi tarafından sağlanan mesleki eğitimlere katılmaları, sonrasında ise bir sosyal diyalog mekanizması üzerinden işleyen üretim kooperatiflerinde birer üretici olarak yer almaları adımları gerçekleştirilmiştir.

Toplumsal kalıp yargıların ve erkek egemen kültürün güçlü yapısı içinde bu adımları gerçekleştirmenin, davetle başladığını ancak kadınların bizzat kendi gayretleri ile mümkün olduğunu ayrıca belirtmek gerekir.

Bu sürece ilişkin hizmetlerin sunulmasında Battalgazi Belediyesi personelinin katkısı olmaksızın hiçbir adımın gerçekleşemeyeceği hakkını ise teslim etmek gerekir.

Battalgazi kadınlarının mesleki eğitim ve çalışma hayatı içinde üretim kooperatifleri üzerinden yer almalarını sağlamak için sivil toplum kuruluşları, yurt içi ve yurt dışından üniversiteler, kamu kurumları aktörlüğünde oluşturulan sosyal diyalog mekanizmaları Battalgazi ölçeğinde pek çok proje bazında ve sürecin bütünü içinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hususunda katkı sağlamıştır.

Prof. Marcella Frangipane Arslantepe Höyüğü'nde başkanlık ettiği kazı heyeti ile birlikte tarihin ilk devlet yapısının önemli niteliklerini gün yüzüne çıkarmıştır.

Resim 1. Arslantepe Höyüğü Kazı Çalışmaları Sırasında Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Marcella Fringapane ve Kazı Ekibi

Bu çalışmaları sırasında ulaşılan çanak, çömlek, kılıç, mühür ve diğer eşyalar üzerinde yer alan imgeler Battalgazi üretim kooperatiflerinde çalışmakta olan kadınlar tarafından geleneksel sanat ve zanaat alanlarında

geniş bir yelpazede ürettikleri eser ve ürünlerinde motif, desen ve figür olarak kullanılmaktadır.

Bu eser ve ürünlerle gerçekleştirilen etkinlikler (sergi, defile vd.) üzerinden kadınlar toplumsal statülerinin güçlenmesine ayrıca katkı edinmekle birlikte bu etkinlikler özelinde Arslantepe'nin tanınırlığına ve bilinirliğine sundukları destekle Arslantepe Höyüğü'nün UNESCO Dünya Kültür Mirası geçici listesinde yer almasına katkı sağlamışlardır.²³¹

Şekil 10. Battalgazi Arslantepe Höyüğü'nde Gerçekleştirilen Kazı Çalışmaları ile Erişilen Mühür İmgelerinin Hiyerarşik Sıralaması

231 Battalgazi Belediyesi, 2016

[TASARIM]

TARİHİ KERVANSARAY'DA ARSLANTEPE DEFİLESİ

Denim tasarımcısı Ahmet Giray Yılmaz'ın Arslantepe'den ilham alarak hazırladığı 'BAŞLANGIÇ' adlı 2015-2016 Sonbahar/Kış koleksiyonu 16 Mayıs'ta Battalgazi Belediyesi sponsorluğunda, tarihi bir yapı olan Silahatir Mustafa Paşa Kervansaray'ında ilgi çekici bir defile ile moda severlerin karşısına çıktı. Ahmet Giray Yılmaz'ın, Arslantepe'nin özellikle mühürlerinden esinlenerek tasarladığı koleksiyonu, denim kumaşlar, yeni üretim ve dikim teknikleriyle sanat ve zanaatı başarıyla bir arada buluşturdu. Bu mühürler antik dönemin işçi sınıfının çalışmalarına karşılık ödlenen tahlil, pamuk gibi temel yaşam hammaddelerini kılıere işaretleme yapmak için kullanılmış. Uzman Denim Tasarımcısı Ahmet Giray bu arkeolojik buluntulardan esinlenerek 15 temel öge üzerine çalışmalarını bir denim koleksiyonu ile sonuçlandırarak yaklaşık 3 yıl süren hazırlıklarını, pamuğundan kumaşına, düğmesinden tüm aksesuarlarına kadar tarihi dokusunu koruyarak hazırlamış. Defile öncesi bir konuşma yapan Battalgazi Belediye Başkanı Selahattin

ROMA ÜNİVERSİTESİ'NİN YAPTIĞI KAZILARDA ORTAYA ÇIKAN MÜHÜRLERDEN ESİNLENEREK HAZIRLANAN KOLEKSİYONUN BİRBİRİNDEN ESSİZ PARÇALARINI ÜNLÜ MODELLER TANITTI

Gürkan, Arslantepe'nin önemine katkı ekerek, Arslantepe'nin UNESCO geçici miras listesinden, asıl listeye alınması için çalışmaların aralıksız devam ettiğini söyledi. Başkan Gürkan, hem geçmişin hem de geleceğin belediye başkanı olma ideali ile çalıştıklarını belirterek, "Biz yapacağımız işlerle geçmiş ve gelecek arasında köprü kuracak, hem geçmişin, hem geleceğin belediye başkanı olma arzusundayız. Ve bu bilinç içerisinde çalışmalarımızı yürütüyoruz" dedi. Başkan Gürkan, tarih ile moda'yı bütünleştirdiklerini belirterek, Fırat Kalkanma Ajansı'na ve Çalık Holding'e vermiş oldukları katkılardan dolayı teşekkür etti.

AHMET GIRAY YILMAZ: "TASARIMLARDA MALATYA'DA ÜRETİLEN DENİM KULLANILDI. MALATYA KAYISI İLE ANILIYOR AMA KUMAŞIYLA DA BİLİNEBİLİR. MESELA DİYORUZ YA, BULDAN BURSA KUMASI, MALATYA'NIN DA DENİM KUMASI ÜNLÜ, AMA KENDİ İÇİMİZDE BİLE BİLMİYORUZ. KAYISIDA TOPLAMDA 3 BİN 200 İSÇİ ÇALIYOR. DENİM SEKTÖRÜNDE 11 BİN KİŞİ..."

TASARIMCI AHMET GIRAY YILMAZ, DEFİLENİN MODELLERİNDEN SEBİNEM SCHAFFER EDE GÜRSELLE BİRLİKTE...

106 www.platinonline.com

Resim 2. Platin Dergisi, "Tarihi Kervansaray'da Arslantepe Defilesi", Haziran 2015

Hali hazırda; 16 Mayıs 2015 tarihinde Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı'nda Fırat Kalkınma Ajansı, Roma La Sapienze Üniversitesi, destekleri ile Battalgazi Belediyesi tarafından gerçekleştirilen “*Tarihin Işığında Moda*” projesi ile “*Başlangıç Arslantepe: Karanlığın En Siyah Olduğu Dönemlerde*” defilesindeki koleksiyonun aksesuarları da dâhil olmak üzere bütününde yer alan ürünlerin tamamında Arslantepe imgeleri kullanılmıştır, “*Başlangıç Arslantepe: Karanlığın En Siyah Olduğu Dönemlerde*” defilesi uluslararası üne sahip Tasarımcı Ahmet Giray Yılmaz, eşi Kübra Yılmaz Hanımefendi ve de ekipleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Narin Narin koordinatörlüğündeki Battalgazi üretim kooperatiflerinin kadın çalışanları ise Tasarımcı Ahmet Giray, eşi Kübra Giray Hanımefendi ve ekipleri tarafından gerçekleştirilen defileye Silahtar Mustafa Kervansarayı'ndaki ev sahipliği de dâhil olmak üzere destek sağlayarak katkı sunmuşlardır.

Resim 3. Selcen Taşcı, Battalgazi Belediyesi Halı Dokuma Atölyesi, Battalgazi -Malatya, 2015

Resim 4. Usta Öğretici Hülya Demir'in Battalgazi Belediye Başkanı Selahattin Gürkan'ı Ziyareti Sırasında Arslantepe Figürlü Tablo Hediye Ederken, 2016

Narin koordinatörlüğündeki Battalgazi üretim kooperatiflerindeki kadın çalışanların dokudukları Arslantepe imgelerinin yer aldığı halıların, seramik ürün ve tabloların yer aldığı serginin açılışı; Malatya'da 17 - 18 Ocak 2015 tarihinde "Kadın ve Akademik Liderlik" Çalıştayına ev sahipliği yapan otel içinde Çalıştay'ın başladığı ilk gün 1 ay süre ile sergilenmek üzere gerçekleştirilmiştir.

Resim 5. Battalgazi Üretim Kooperatifleri Eser & Ürünleri Sergisi, Malatya, 2016

Soldan sağa; Türkan Kaplan, Filiz Kılıç, Nimet Tecellioğlu, Hafize Gürkan, Ayşe Kamçı, Narin Narin, Kadriye Urhal, Sibel Akbaş

Resim 6. Battalgazi Üretim Kooperatifleri Eser & Ürünleri Sergisi, Malatya, 2016

Soldan sağa; Selahattin Gürkan, Bülent Tüfenkçi, Narin Narin, Sare Aydın Yılmaz

Resim 7. Arslantepe Sergi & Defile Etkinlikleri Sonrası, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Battalgazi – Malatya, 2015

Soldan sağa: Hafize Gürkan, Marcella Fringapane, Francesca BalossiRetselli, Selahattin Gürkan, 2015

Ulusal düzeyde ses getiren defilenin ve serginin Battalgazi'nin tüm halkının "Bizim Marcella" dediği Prof.Marcella Frangipane'nin ülkesinde İtalya'da Mayıs 2016'da gerçekleştirilmesi için hazırlıklar sürdürülmektedir.²³²

Arslantepe'nin bilinirliğinin ve tanınırlığının daha çok artırılarak UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesinde daimi olarak yer alacağına beslenen inanç, hayali kurulan ülkesel ve evrensel kıvanç ümidi tüm Battalgazi halkının "Bizim Marcella" dediği Prof. Marcella Frangipane'nin ve

232 <http://arslantepedefilesi.org/> Erişim: 07.02.2016

toplumsal statüsü sosyal diyalog mekanizması kimliğindeki üretim kooperatifleri ile güçlenen Battalgazi kadınlarının, sosyal diyalog aktörleri kurum ve kuruluşların temsilci ve mensuplarının ve de kalplerinde yarınların yıldızlarının ışılısını taşıyanların katkıları ile güçlendirilmeye devam ediliyor.

SONUÇ

Türkiye'nin toplumsal yapısı; nüfusun yarısını oluşturan kadınların toplumsal yaşam alanlarına ilişkin nicel ve nitel değerlerinin zayıf olması nedeniyle toplumsal cinsiyet eşitliği özelindeki değerlendirme itibariyle zayıf bir nitelik taşımaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'de geçmişten günümüze kadının sosyal statüsü, eğitim, çalışma hayatı ve karar alma mekanizmalarındaki sonuçsal göstergeleri incelenerek toplumsal yapının, toplumsal cinsiyet eşitliği özelindeki zayıf kodları analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu analiz belirli sorun alanlarını işaret etmiştir. İstatistikî verilerin sınırlı olması bu analizi güçleştiren unsurlardan biri olmuştur.

Türkiye; kuruluşunun ilk yıllarında yüksek bir ivme ile hızlı bir şekilde başlayan toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama sürecinin sonraki yıllarında yakın bir ivme ve hız yakalayamamıştır.

Kadınların toplumsal yaşam alanlarına (eğitim, çalışma hayatı, karar alma mekanizmalarında temsil) ilişkin göstergeleri, erkeklerin gerisinde yer almaktadır. Kadınlar aleyhine olan bu durum bugün geçerliliğini korumakla birlikte her şeyin yolunda gitmesi ile dahi yakın gelecek içinde kadınlar lehine evrilmesi güç bir nitelik taşımaktadır. Zira toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının önündeki engellerden biri olan toplumsal kalıp yargılar kadınların dahi önemli bir çoğunluğu tarafından taşınmaya devam etmektedir.

Türkiye uluslararası bağlayıcılıkları itibariyle taahhüt ettiği toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine henüz ulaşabilmiş değildir.

Dünya genelinde yapılan değerlendirmelerde orta ve alt kategorideki ülkelerin arasında yer almaktadır.

Bu çalışma özelinde; Türkiye'nin toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar ortaya koyduğu, anaakımlaştırma gayreti gösterdiği müşahede edilmiştir. Metodik olarak doğru araçsallıkların seçilmiş olması önem içermektedir. Ancak toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların etkinlik düzeyi sınırlı bir nitelik taşımaktadır. Anaakımlaştırma ise ağırlıkla uluslararası mevzuatın ulusal mevzuata uyumlaştırılması yolu ile gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin kendi dinamikleri üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki anaakımlaştırma perspektifinin kuruluşunun ilk yıllarıyla sınırlı kaldığı görülmüştür.

Bu yönü itibariyle kısıtlılık taşıyor olsa da Türkiye ulusal mevzuatına ilişkin gerçekleştirdiği düzenlemeler itibari ile kadın – erkek eşitliği konusunda gereken adımları geniş bir zeminde büyük oranda atmıştır.

Mevzuatın toplumsal yaşam içine yansıtılmasına ilişkin olarak ise 1980'ler itibariyle farklı düzey ve nitelikte idari kurumsal mekanizmalar teşekkül ettirilmiştir.

Bugüne değin teşekkül ettirilen kurumsal yapılar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin göstergelerin iyileştirilmesine katkı sunmakla birlikte bu katkı düzeyi dar bir açığa sahip olmuştur. Oysa toplumsal yapı zinciri içindeki tüm halka unsurlar arasında araçsallıklar sunmaları itibariyle kurumsal mekanizmalar toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlama potansiyeli en güçlü olan halkayı oluşturmaktadır.

Söz konusu güçlü potansiyelden bütüncül olarak katkı sağlanması gerçekleştirilemediğinden toplumsal yapının güçlendirilmesine ilişkin çözüm olanakları sunulması fonksiyonu da yerine getirilememiştir. Nihai olarak bu silsile içinde Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği özelinde zayıf nitelikli bir toplumsal yapı koordinatının sahibi olmuştur.

Tüm yapı göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin toplumsal yapısının dönüşüm zincirinin en zayıf halkasının toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin araçlar alanındaki kurumsal mekanizmalar olduğu görülmüştür. Söz konusu halkanın zayıf olmasında; uluslararası – uluslararası kimliğe sahip kurumsal mekanizmaların etkisinden ziyade başat etkiye sahip olan unsurun ulusal kurumsal mekanizmalar olduğu görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak politika, program ve projeler geliştirilen BM, ILO, Avrupa Konseyi gibi uluslararası ve AB gibi uluslararası kurumsal mekanizmalar ile Türkiye'nin ilişkileri olumlu bir seyre sahiptir. Türkiye BM, ILO, Avrupa Konseyi üyesidir. AB ile olan üyelik süreci henüz devam ediyor olsa da toplumsal cinsiyet özelindeki AB müktesebatı Türkiye'nin ulusal mevzuatına derç edilmekte, gerekli düzenlemeler yerine getirilmektedir. Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği konusu özelindeki düzenlemeleri anaakımlaştırmasında uluslararası ve uluslararası kimliğe sahip kurumsal mekanizmalarla ilişkisinin olumlu seyri kaldıraç rolü üstlenmiştir. Bu kaldıraç etki ile Türkiye toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar geliştirmiş ve anaakımlaştırmanın sağlanmasına katkı oluşturabilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak politika, program ve projeler geliştirme yetki ve sorumluluğuna haiz olarak teşekkül ettirilen ulusal kurumsal mekanizmaların toplumsal cinsiyet etki değerlendirmesi kapsamında olumlu sonuç vermediğinin dayanakları çalışmanın birinci ve üçüncü bölümünde yer almaktadır.

Birinci bölümde; Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin toplumsal yaşam alanlarına ait göstergelerin zayıf nitelikte olduğu görülürken üçüncü bölümde Türkiye'nin konu özelinde sorumlu kıldığı kurumsal idari mekanizmaların zayıf yönlerinin, güçlü yönlerinden daha fazla olduğu görülmüştür.

Bu çerçevede saptanan sonuçlardan biri de; Türkiye'deki mevcut idari kurumsal mekanizmaların toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamamasının sonucu olan sorun alanlarına ilişkin acil çözümler içeren faaliyet odağında yer alan adımlar atmaları ancak söz konusu sorunların kaynaklandığı alanlara ilişkin etkin çalışmalar gerçekleştirilememiş olduğudur. Acil ve önemli çözümler dualitesinin acil kısmının ağırlıklı hali tablonun bütününe iyileştirmeye tek başına yeterli olamadığı gibi her aşamada da aksaklık göstermektedir. Sorunların etki düzeylerini hafifletme amaçlı acil çözüm içerikleri sunulurken sorunlara neden olan faktörleri kaynağında edecek çözüm içeriklerinin sunulmadığı bir ülkesel tablo söz konusudur. Kadına yönelik şiddet ve de sadece fiziksel şiddet sınırlılığında ele alınan kadına yönelik şiddet kapsamında ortaya konan acil çözümler ile ana sorun alanlarını haliyle yok edilememektedir. Nitekim bugünkü toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri de bu durumu somut olarak doğrulamaktadır.

Ana sorun alanlarının yok edilebilmesi için kadının toplumsal statüsünün; toplumsal hayatın eğitim, çalışma hayatı ve karar alma mekanizma alanları temel olmak üzere her alanda güçlendirilmesi ihtiyacı güçlü bir nitelik taşımaktadır.

Bu tablo mevcut ulusal kurumsal mekanizmaların toplumsal cinsiyet etki analizi kapsamında güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Söz konusu bu gereklilik temelleri özelinde, bu minval üzere Türkiye Kadınları Toplumsal Statü Ajansı ismi ile sivil toplum payının ağırlıkta olduğu sosyal diyalog kimliğinde ulusal bir kurumsal mekanizma önerisinde bulunulmuştur.

Yine söz konusu gereklilikler itibariyle kurumsal mekanizmaların Türkiye Kadınları Toplumsal Statü Ajansı ile birlikte bütüncül olarak güçlendirilmesini ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğine kamusal alan araçsallıkları üzerinden katkı sağlamasını teminen ise kamu idare teşkilatı içinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin kurulması önerisi getirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Bakanlıklar, Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı (RTÜK), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü (TRT), Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) bünyesinde kurulacak olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerinin iyileştirilmesine doğrudan pay sahibi olacağı öngörülmüştür.

Kamu kuruluşları bünyesinde kurulacak olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin kamu kurum ve kuruluşlarının yetki ve sorumluluk alanları kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin bir perspektif getireceği ve söz konusu idari yapının gerçekleştirdiği sorumlulukların bu perspektif üzerinden izlenmesinin mümkün olabileceği potansiyeli taşıyor olması itibari ile çarpan etkisinin yüksek olacağı öngörülmüştür.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlükleri'nin ana koordinasyonunun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü üzerinden gerçekleştirileceği ve Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı'nın Genel Kurulu'nda; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü'nün bir üyeliğinin olmasının bütüncüllük ilkesi ve sosyal diyalog kimliği esasında katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Mevcut koşullar altında kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesinin Türkiye Kadınları Sosyal Statü Ajansı eli ile çalışma hayatına meslek edindirme eğitimleri ve üretim kooperatifleri üzerinden dâhil olması başlangıcı üzerinden sağlanacağı öngörülmüştür.

Bugün okuryazar olmayan kadınları veya eğitim – öğretim sürecinin ilk basamaklarından mezun olmuş durumda olan kadınları eğitim – öğretim basamaklarının bir sonraki üzerinden devam etmelerini sağlamak önem taşımaktadır.

Bununla birlikte 15 – 64 yaş aralığındaki aktif nüfusun beşeri sermaye potansiyelinin toplumsal yaşam içine dâhil edilmesi önem taşıyan bir başka hususu içermektedir.

Bu önem ilişkisi içinde Türkiye Kadınları Toplumsal Statü Ajansı'nın sivil toplum ağırlıklı yapısının getirdiği özerklik ve Genel Kurulu içinde kamu temsilcisine yer açılması ile bütünlük unsurlarının katkıları ortaya konmuştur.

Çalışmanın fikri ilhamını taşıyan ve Türkiye Kadınları Toplumsal Statü Ajansı ve de bütünleşik bir fonksiyonla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Koordinatörlüğü isimli ulusal idari mekanizmaların kurulması önerisine kaynaklık eden Battalgazi Belediyesi tarafından uygulamaya geçen "Devlet Bürokrasisinin Doğduğu Bereketli Hilal Arslantepe ve Üretim Kooperatifleri İnisiyatifi" incelemesine yer verilmiştir.

Bu inceleme ile Battalgazi Belediyesi himayesinde birbirlerinin tamamlayıcısı nitelikteki proje odaklı süreçlerle sağlanan toplumsal fayda ile toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerinin iyileştirilmesine sunulan katkı ortaya konmuştur.

Arslantepe Kazı Heyeti'nin çalışmaları ile insanlık tarihinin bilinen ilk devletinin bürokratik ve laik nitelikleri ile kurulduğunun öğrenildiği ve bugün UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesinde güçlü bir aday olarak yer alan Arslantepe'yi kapsayan sınırları ile uygarlıkların kurulduğu bereketli hilal coğrafya üzerinde yer alan Battalgazi'nin (Eskimalatya'nın: Malatya'nın ilk şehir yerleşimin kurulduğu alanı ifade eden Battalgazi'nin daha önceki resmi adı) Battalgazi Belediyesi tarafından gerçekleştirilen "Devlet Bürokrasisinin

Doğduğu Bereketli Hilal Arslantepe ve Üretim Kooperatifleri İnisyatifi” ile sınırlarını aşarak Dünya’ya uzanma süreci incelenerek Anadolu’nun kadim uygarlık tarihinin insanoğlunun dimağlarına sunduğu parlaklığa bir yönüyle şahitlik edilmiştir.

Battalgazi Belediyesi tarafından iyi bir yönetim örneği üzerinden “Devlet Bürokrasisinin Doğduğu Bereketli Hilal Arslantepe ve Üretim Kooperatifleri İnisyatifi” nin; Battalgazi’de yerleşik bulunan kadınlara ve şehrin toplumsal hayatına ışıltılar sunduğu, Türkiye’nin tüm kadınlara ve tüm toplumun yarınlarına ışıltılar getirebilecek yüksek bir potansiyel taşıdığı bu itibarla öncü bir uygulama modeli olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada; toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin göstergelerin kadınların aleyhine olduğu, ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat yükümlülüklerinin yerine getirilmesi konusundaki ülkesel sorumluluğun yerine getirildiği, mevcut kurumsal yapıların yürütmeye ilişkin sorumluluklarının yeterli düzeyde yerine getirilemediği ortaya konarak çalışma hayatı özelinde ve aynı zamanda genel nitelikte, Battalgazi Belediyesi’nin iyi yönetim uygulamalarından ilhamla kurumsal yapılanma önermelerinde bulunmaktadır.

ÖZET

Bu çalışma ile Türkiye kadınlarının sosyal statülerinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesinin aracı olarak Battalgazi Belediyesi tarafından ortaya konan iyi uygulama örneklerinden ilham alınarak tarif edilen sosyal diyalog mekanizması kimliğinde bir kurum önerisinde bulunmaktadır. Bu önerinin alt metnini ise kadınların sosyal statülerini belirleyen eğitim, sağlık, çalışma hayatı, karar alma mekanizmaları gibi temel konular ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması sorumluluğu ile görevli mevcut idari yapılar üzerinden gerçekleştirilen analiz oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Sosyal Diyalog, Sosyal Diyalog Mekanizmaları

ABSTRACT

This study recommends institutions under the identity of social dialog mechanism, which is described as a means to improve and strengthen the social statuses of women in Turkey inspired by Battalgazi Municipality's good practices examples. Sub-text of this recommendation consists of the outputs of the study in terms of basic aspects such as education, work life and decision making mechanisms which define the social statuses of women and the institutions which are established with the responsibility of achieving the goal of gender equality.

Keywords: Woman, Social Dialog, Social Dialog Mechanisms

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akandere, Osman; Gök, Dursun; Sönmez, Osman; Semiz, Yaşar; Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Konya, 2012

Akhun, İlhan; Kız Çocuklarının Mesleki Eğitime ve İstihdama Yönelimleri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi, Ankara, 2000

Başaran, İbrahim Ethem; Eğitim Yönetimi, Yargıcı Matbaası, Ankara, 1996

Berktaş, Hacimirzaoğlu, Ayşe; Pekin+5: Birleşmiş Milletler' de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, Uluslararası Kadın Sağlık Örgütü (IWHC) & İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Kurumu (SADC) Yayını, 2001

Bernard, Lewis, , Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çeviren: Babür Turna, Arkadaş Kitabevi, İstanbul, 2015

Biçerli, Kemal M.; Çalışma Ekonomisi, 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2007

Candan, Ahmet Sait; Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Umuttepe Yayınları, 2010

Demirel, Ahmet; Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi, Ankara, 1999

Doğramacı, Emel; Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişimde Türk Kadını, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1993

Dollar, David; Gatti, Roberta; Gender Inequality, Income, and Growth: Are Good Times Good for Women, The World Bank Policy Research Report on Gender and Development, World Bank Press, 1999

Doğramacı, Emel; Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1989

- Donovan, Josephine; Feminist Teori, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000
- Ecevit, Yıldız; İşgücü Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, British Council & Türkiye İş Kurumu Yayını, Ankara, 2010
- Ekin, Nusret; İşgücü ve Ekonomik Gelişme, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1968(a)
- Eraydın, Ayda; Yeni Üretim Süreçleri ve Kadın Emeği, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM),Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi, Ankara, 1999
- Eyüpoğlu, Ayşe; Özar, Şemsa; Tanrıöver Tufan, Hülya; Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo- Ekonomik ve Kültürel Boyutu, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM),Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi, Ankara, 2000
- Giddens, Anthony; Sosyoloji, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2013
- Gökçen, Göksal, İngiliz Sanayi Devrimi, Öncesi Sonrası ve Etkileri, Kora Yayın, İstanbul, 2003
- Günlük Şenesen, Günay; Pulhan, Ergin; Özar, Şemsa; Kadın İstihdamı için Yeni Perspektifler ve Kadın İşgücüne Muhtemel Talep, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM),Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi, Ankara, 2000
- Gürsel, Seyfettin; Türkiye'de İşgücü Piyasasının Kurumsal Yapısı ve İşsizlik, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), İstanbul, 2004
- Hooks, Bell; Feminist Theory: From Margin to Center, South End Press, Boston, 2000
- İnan, Ayşe Afet; Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması: Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul, 1964
- Kongar, Emre; 21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998
- Makal, Ahmet; Osmanlı İmparatorluğunda Çalışma İlişkileri:1850 – 1920 Türkiye'de Çalışma İlişkileri Tarihi, İmge Yayınevi, Ankara,1997

- Makal, Ahmet; Türkiye’de Çok Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1946 – 1963, İmge Yayınevi, Ankara, 2002
- Makal, Ahmet; Türkiye’de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1920 – 1946, İmge Yayınevi, Ankara, 2002
- Mies, Maria; Ataerki ve Birikim, Uluslararası İşbölümünde Kadınlar, Çeviren Yıldız Temurtürkan, Dipnot Yayınları, Ankara, 2011
- Mcbride, Dorothy E.; Mazur, Amy G; The Politics of State Feminism Innovation in Comparitve Research, Temple University Press, Philadelphia, 2010
- Koray, Meryem; Çelik, Aziz; Avrupa Birliği ve Türkiye’de Sosyal Diyalog, Belediye – İş Sendikası Yayınları, Ankara, 2007
- Klasen, Stephan; Does Gender Inequality Reduce Growthand Development? Evidence From Cross- Country Regressions Policy, World Bank Policy Research Report, Münih, 2000
- Ritzer, George; Küresel Dünya, Çeviren Melih Pakdemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2010
- Sancar, Serpil; Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara,1997
- Sancar, Serpil; Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti –Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013
- Şenel, Alaadin; İkel Topluluktan Uygur Topluma, 2. Basım, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985
- Tan Göğüş, Mine; Ecevit, Yıldız; Sancar, Serpil; Kadın – Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD),İstanbul, 2000
- Tan Göğüş, Mine; Ecevit, Yıldız; Sancar, Serpil; Acuner, Selma; Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri", Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), İstanbul, 2008

- Tekeli, Şirin; Kadın Erkek Eşitliği Politikaları ve Devlet, Türkiye Sosyal Ekonomik Araştırmalar (TÜSES Vakfı) Yayını, İstanbul, 1990
- Toksöz, Gülay; Türkiye’de Kadın İstihdamının Durumu, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Yayını, Ankara, 2007
- Toksöz, Gülay; Erdoğan, Seyhan; Sendikacı Kadın Kimliği, İmge Yayınevi, Ankara, 1998
- Tong, Rosemaria; Feminist Thought, A More Comprehensive Introduction, University of North Carolina, A Member of the Perseus Books, Group Third Edition, Charlotte, 2009
- Türkdoğan Orhan; Osmanlı’dan Günümüze Türk Toplum Yapısı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008
- Unan, Nimet; Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C.II, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1959
- Urhan, Betül; Sendikasız Kadınlar Kadınsız Sendikalar Sendika - Kadın İlişkisinde Görülen Sorun Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), 2014
- Wollstonecraft, Mary; A Vindication of the Rights of Woman (1792), Renaissance Edition, Oregon, 2000
- Wirth, Linda, Breaking Through The Glass Ceiling Women in Manegement, International Labour Organisation (ILO), Geneva, 2001

MAKALELER

- Akışoğlu, Özgür; Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlemesi Sözleşmesi’nin (CEDAW) Genel Çerçevesi ve Sözleşmenin Birinci Maddesinin Kapsamı ile Türk Hukukundaki Yeri, <https://myuniversities.wordpress.com/2012/11/26/161/> Erişim: 25.12.2015
- Alpaydın, Yusuf; Türkiye’de Yoksulluk ve Eğitim İlişkileri”, İlem Yıllık, Cilt:3, No: 3, 2008, s. 49-64

- Altan, Ayten; "Yerel Siyaset Kadınlar için Neden Önemli?", Birikim, No: 179, 2004, s. 71 – 79
- Aydın Yılmaz, E. Sare; "Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinden Türkiye'de Kadının Siyasal Alana Katılımı", KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı:1, İstanbul, Haziran 2015, s. 11 - 32
- Besler, Senem; Oruç, İlke; "Türkiye'de ve Yazılı Basında Kadın Yöneticiler", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10 No: 1, 2010, s.17-38
- Berktaş, Fatma; "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi Ve Türkiye", İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No: 7. İstanbul, 2004
- Bozkurt, Birgül; Bozkurt, İbrahim; "Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı'Müfide İlhan' ve Mersin'deki Çalışmaları", Mersin Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl: 10, No:19, 2014, s. 51 - 75
- Buvinic, Mayra; "Women in Poverty: A New Global Underclass", ForeignPolicy, No: 108, 1997, s.38-54.
- Coleman, Isobel; "The Payoff from Women's Right", Foreign Affairs, Vol: 83 No:3, 2004, s. 80-95.
- Cudeville, Elisabeth; Gürbüzer, Leman Yonca; "Gender Wage Discrimination in the Turkish Labor Market", CES Working Papers, University of Sorbonne, Vol: 67, 2007, s. 1 -47
- Çağlar, Nedret; " Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları", Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi, Cilt: 3, No:5, 2011, s.56-79
- Doğramacı, Emel; "Atatürk ve Kadın Hakları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. 5, No:13 Kasım 1988, s. 94–101.
- Evans, Mariah Debra Ruperti; Kelley, Jonathan; "Trends in Women's Labor Force Participation in Australia: 1984-2002", Social Science Research, Vol:37, No:1, 2008, s. 287 - 310

Fawole, Olufunmilayo I; "Economic violence to women and girls. Is it receiving the necessary attention?" Trauma, Violence&Abuse, No: 9 / 3, 2008, s.167-177.

Gül, Hülya Yalçınoğlu; Nilgül, Atlı; Zahide, Ceren; "Türkiye'de Çalışma Yaşamında Kadının Konumu ve Sorunları" (The Status and Problems of Women in Working Life in Turkey), TAF Preventive Medicine Bulletin, Vol:13, No:2, 2014. s.169-176

Gürkan, Serap; "Tarihsel Perspektifle Türk ve Yunan Kadının Toplumsal Yeri Bakımından Karşılaştırmalı İncelenmesi", Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, 2012, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=788&konu=26> Erişim: 02.12.2015

Özaydınlık, Kevser; Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi Yıl: 14, No: 33, 2014, s. 93-112

Özdemiroğlu, Hakan; Demirkanoğlu, Yahya; "Helsinki Zirvesi'nden Günümüze Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinin Ülkedeki Kadın Politikalarına Etkileri" Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: XXXIII, No: 2, 2014, s.103-126

Öztürk, Zerrin Ayşe; "Uluslararası Siyasette ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın", Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt. 3, No:1, 2012, s. 1 – 33

Kara, Orhan; "Occupational Gender Wage Discrimination in Turkey", Journal of Economic Studies, Vol: 33, No.2, 2006, s. 130-143

Kaymaz, İhsan Şerif; "Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, No:46, 2010, s. 333-366

Kızılgöl, Ö. Ayvaz; "Türkiye'de Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi", Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 19, No: 1, 2012, s. 179-191

Koray, Meryem; "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Cinsiyet" Eşitliği Politikaları: Sol - Feminist Bir Eleştirisi", Çalışma ve Toplum, No: 2, 2011, s.13 -54

- Makal, Ahmet; Toksöz, Gülay; "Kalkınmada Farklı Yörüngeler Kadın İstihdamında Farklı örüntüler Işığında Türkiye’de Kadın istihdamı", Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emeği, İmge Yayınevi, 2015, s. 143 – 168
- Maya, İlknur; "Türk Eğitim Sistemindeki Cinsiyet Eşitsizliklerinin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması", Eğitim ve Bilim, Cilt: 38, No: 168, 2013, s. 69 – 84
- Oktay Yılmaz, Berrin; "Kadınların Sosyal Vatandaşlığı ve Bakım Emeğine Yönelik Tartışmalar", Kadın Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2013/1, No: 12, 2013, s. 139-154
- Palaz, Serap; "Türkiye’de Cinsiyet Ayrımcılığı Analizinde Neoklasik Yaklaşım Karşı Kurumcu Yaklaşım: Eşitliği Sağlayıcı Politika Özellikleri ", IV. ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi, 2002, s.88-109
- Parlaktuna, İnci; "Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi", Ege Akademik Bakış, Cilt: 10, No: 4,2010, s.. 1217 – 1230
- Pearce, Diane; "The Feminization of Poverty: Women, Work and Welfare", Urban & Social Change Review, Vol: 11, No: 1, 1978, s. 28-36
- Paxton, Pamela; "Women in National Legislatures: A Cross-National Analysis", Social Science Research, No: 26, 1997, s. 442–464
- Sancar, Serpil; "Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı", 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, TODAİE, Yayın No: 2851998, 1998, s. 531 -542
- Sancar, Serpil; "Türkiye’de Feminizmin Siyasal Bilimlere Etkisi", İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:40, 2009, s. 119 – 132
- Sancar, Serpil; "Üniversite’de Feminizm, Bağlam, Gündem ve Olanaklar", Toplum ve Bilim, No:97, 2003, s. 164 – 182
- Standing, Guy; "Education and Female Participation in The Labour Force", Internatioanal Labor Review, Vol. 114, No: 3, 1976, s. 281-298

- Süral, Nurhan; “Türkiye’de Kadın İstihdamı: Fırsatlar, Engeller ve Hukuki Çerçeve”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Özel Sayı, 2014, s.279-309
- Şahin, Levent; “AB ve Türkiye İşgücü Piyasalarının Karşılaştırmalı Analizi”, Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt: 10, No: 3, 2009, s.131-175.
- Taşkın, Lale; “Uluslararası Sözleşmeler Işığında Kadının Durumu”, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 8, No: 2, 2004, s.16 – 22
- Timothy, Awoyemi T. ; Adetola I. Adeoti; “Gender In equalities and Economic Efficiency: New Evidence From Cassava-Based Farm Holdings in Rural South-Western Nigeria”, African Development Review, Volume 18, No: 3, 2006, . s.428-443
- Toksöz, Gülay; “Kadın Çalışanlar ve Sendikal Katılım”. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi. Cilt: 49, No:3, 1994, s. 439 -454
- Toksöz, Gülay; Sayılan, Fevziye; “Sendikaların Eğitim Programları ve Kadın Çalışanlar”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi, Cilt: 53, No: 1, 1998, s. 297 -306
- Yüceer, Saime; “Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 9, No:14, 2008, s. 131–148.
- Tekeli, Şirin; “Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri”, Türk Toplumunda Kadın der. Nermin Abadan Unat, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dizisi, Ekim Yayınları, İstanbul, 1982, s. 380-381.
- Vatandaş, Celalettin; “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı:35, İstanbul, 2007, s. 29 – 57

KURUM YAYINLARI VE YAYIMLANMAYAN METİNLER

AB, Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşma Oranının Arttırılması Yardım Projesi Hibe Programı Final Kitabı, Ankara, 2013

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi Raporu, Ankara, 2014,
[http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/T%C3%BCrkiye'de%20Kad%C4%B1n%20%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%20Profili%20ve%20%C4%B0statistikleri'nin%20Analizi%20\(Nihai%20Rapor\).pdf](http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/T%C3%BCrkiye'de%20Kad%C4%B1n%20%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC%20Profili%20ve%20%C4%B0statistikleri'nin%20Analizi%20(Nihai%20Rapor).pdf) Erişim: 25.11.2015

Battalgazi Belediyesi, Battalgazi Kültür Envanteri, Ankara, 2012

Battalgazi Belediyesi, Battalgazi Belediyesi Faaliyet Raporu 2015, Malatya, 2016

Battalgazi Belediyesi, İlk Devlet Arslantepe 5000 Yıllık Tarih, Malatya, 2015

Bay Karabulut, Aysun; “Akademik Liderlikte Cinsiyet Adaletsizliği”,2015

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Yenileşme ve Değişim için Türkiye’de Sosyal Diyalogu Güçlendirme Projesi, Aile ve İş Yaşamını Uyumlaştırılması Çalışma Grubu Raporu, Ankara, 2007

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Yenileşme ve Değişim için Türkiye’de Sosyal Diyalogu Güçlendirme Projesi, Sosyal Diyalog Mekanizmaları Çalışma Grubu Raporu, Ankara, 2007

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Ulusal İstihdam Strateji Belgesi, 2014 <http://www.uis.gov.tr/Media/Books/UIS-tr.pdf> Erişim: 10.12.2015

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG), Türkiye’de Kadın Emeği ve İstihdamına Yönelik Politikalar,2013

<http://www.keig.org/content/kitaplar/genelge%20kitap%202013.pdf>

Erişim:25.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu Hakkında Duyuru, 2015

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/duyurular/birlesmis-milletler-kadinin-statusu-komisyonu-hakkinda-duyuru>

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), CEDAW Raporları, 2014

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi-belgelerkuruluslar/cedaw-ulke-raporlari> Erişim:25.11.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (KSGM), Stratejik Plan 2008 – 2012, 2007

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/sp.pdf>
Erişim: 10.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010), Ankara, 2007

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%202007-2010.pdf> Erişim:10.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015), Ankara, 2012

[http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%20\(2012_2015\).pdf](http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2012_2015).pdf)
Erişim:10.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Türkiye’de Kadın, 2015,

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>

Erişim:10.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Ulusal Eylem Planları,

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari> Erişim:10.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013), Ankara, 2008 <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-planlari>

Erişim:10.12.2015

10.12.2015

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadın ve Yoksulluk Politika Dokümanı, 2008
<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/yoksulluk.pdf> Erişim:25.11.2015

Kadir Has Üniversitesi, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması, 2015
<http://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/news/tckca.pdf> Erişim: 25.11.2015

Kalkınma Bakanlığı, Ulusal Eylem Planları (1- 10),
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> Erişim : 10.12.2015

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), OECD Economic Surveys Turkey 2014, 2014

http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-turkey-2014_eco_surveys-tur-2014-en#page1
Erişim:10.12.2015

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Education at a Glance 2015 OECD Indicators, 2015 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2015_eag-2015-en#page541 Erişim:10.12.2015

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), OECD Employment Outlook 2015, 2015
<http://ifuturo.org/documentacion/Employment%20outlook%202015.pdf>
Erişim:10.12.2015

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Gender Wage Gap Statistics 2014,
<http://www.oecd.org/gender/data/genderwagegap.htm>

Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı (TEPAV), Siyasetin Cinsiyeti, 2007
<http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/Siyaset%20ve%20kadin%20son%20hali.pdf> Erişim:28.11.2015

United Nations (UN), CEDAW Convention, 1979

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm> Erişim:
25.11.2015

United Nations Development Program (UNDP), Human Development Report 2015,
2015

United Nations Women (UN Women), Kadınların Güçlenmesi Prensipleri – Eşitlik İş
Demektir, 2011

http://www.weprinciples.org/files/attachments/TR_WEPs_2.pdf

United Nations, Report of the World Conference to Review and Appraise the
Achievements of the United Nations Decade for Women: Equality,
Development and Peace, New York, 1986

[http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/otherconferences/Nairobi/Nairobi%20Fu
ll%20Optimized.pdf](http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/otherconferences/Nairobi/Nairobi%20Full%20Optimized.pdf) Erişim: 25.11.2015

World Economic Forum (WEF), Global Gender Gap Report 2015, 2015

<http://www3.weforum.org/docs/GGGR2015/cover.pdf> Erişim: 10.12.2015

World Economic Forum (WEFORUM), 2015, The Global Competitiveness Report
2015–2016, Cenoa, 2015

[http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-
2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf](http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf) Erişim: 10.12.2015

Elektronik Veriler

<http://www.un.org/geninfo/bp/child.html>

<http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>

<http://www.ohchr.org/EN/ABOUTUS/Pages/ViennaWC.aspx>

[http://www.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/programme_of_action_Web%20ENG
LISH.pdf](http://www.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf)

[http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/025/00/PDF/G9602500.pdf?
OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/025/00/PDF/G9602500.pdf?OpenElement)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068

<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinets.aspx

http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinets.aspx

http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5256.html>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050607-6.htm>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/08/20050806-6.htm>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.633.pdf>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110503-1.htm>

<http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/20110608m1-1..pdf>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102M1-2.htm>

[http://www.aile.gov.tr/data/53fe1821369dc3053ccd551a/aile_ve_sosyal_politikalar_
bakanliginin_teskilat_ve_gorevleri_6518_sayili_kanun.pdf](http://www.aile.gov.tr/data/53fe1821369dc3053ccd551a/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanliginin_teskilat_ve_gorevleri_6518_sayili_kanun.pdf)

[http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/ASP%20GEN%C3%87L%
C4%B0K%20VE%20SPOR%20KL%C3%9CB%C3%9C.pdf](http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/ASP%20GEN%C3%87L%C4%B0K%20VE%20SPOR%20KL%C3%9CB%C3%9C.pdf)

[http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/t.c._aile_ve_sosyal_politika
lar_bakanligi_ile_turkiye_belediyeler_birligi_arasinda_isbirligi_protokolu.pdf](http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/t.c._aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_turkiye_belediyeler_birligi_arasinda_isbirligi_protokolu.pdf)

[http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_
bakanligi_ile_genclik_ve_spor_bakanligi.pdf](http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_genclik_ve_spor_bakanligi.pdf)

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_bilimsanayi_ve_teknoloji_bakanligi_arasinda_gerceklestirilebilecek_isbirligi_protokolu.docx

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_yok_protokolu.pdf

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_ile_gida_tarim_ve_hayvancilik_bakanligi__turkiye_ziraat_odalari_birligi_arasinda_kadin_ciftcilerin_egitimi_isbirligi_protokolu.pdf

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/cocuklar_icin_trafik_egitimi_projesinin_uygulanmasina_dair_isbirligi_protokolu.pdf

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_genclik_ve_spor_bakanligi.pdf

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aile_ve_sosyal_politikalar_bakanligi_ile_bilimsanayi_ve_teknoloji_bakanligi_arasinda_gerceklestirilebilecek_isbirligi_protokolu.docx

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_yok_protokolu.pdf

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/aspb_ile_gida_tarim_ve_hayvancilik_bakanligi__turkiye_ziraat_odalari_birligi_arasinda_kadin_ciftcilerin_egitimi_isbirligi_protokolu.pdf

http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/cocuklar_icin_trafik_egitimi_projesinin_uygulanmasina_dair_isbirligi_protokolu.pdf

<http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/20110608m1-1..pdf>

<http://www.aile.gov.tr/birimler>

<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa>

<http://www.aile.gov.tr/birimler>

<http://www.bumko.gov.tr/TR,5540/2015.html>

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5840.html>

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/mevzuat.htm>

<https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/mevzuat.htm>

<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf>

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/08/20020802.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/08/20020802.htm>

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm>

<http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/mevzuat.htm>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/iletisim.htm>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6245.pdf>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

<http://alo183.aile.gov.tr/>

<http://alo144.aile.gov.tr/>

<http://hizmet.aile.gov.tr/basvuru/>

<http://www.aile.gov.tr/mevzuat/mevzuat>

<http://ankara.aile.gov.tr/basvurular/koza-siddeti-onleme-ve-izleme-merkezi>

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani>

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/projeler/yurutulmekte-olan-projeler>

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/yayinlar/dagitimda-olan-yayinlar>

<https://komisyon.tbmm.gov.tr/>

<http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/20110608m1-1..pdf>

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721-20130711.pdf>

<http://www.aile.gov.tr/mevzuat/mevzuat>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm>

<http://www.aile.gov.tr/mevzuat/mevzuat>

<http://www.aile.gov.tr/haberler/aile-ve-sosyal-politikalar-bakani-aysen-gurcanin-dunya-cocuk-gunu-mesaji>

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/haberler?s=1>

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/arastirmalar/tamamlanan-arastirmalar>

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/aile-suralari>

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/aile4.pdf>

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/aile5.pdf>

http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542936a3369dc32358ee2a94/VI_%20Aile%20Surası_Raporlar%20ve%20Bildiriler_Kitabi.pdf

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-plani>

[http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%20\(2012_2015\).pdf](http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296cb3369dc32358ee2c51/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2012_2015).pdf)

<http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/siddet-basvuru-listesi>

<http://www.aile.gov.tr/haberler/birlesmis-milletler-kadinin-statusu-komisyonu-59-oturumu-new-yorkta-gerceklestiriliyor>

<http://abdisdb.aile.gov.tr/haberler/pakistanin-pencap-eyaleti-toplumsal-refah-bakani-sayin-zakia-shahnawaz-ve-beraberindeki-heyet-ziyareti>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/siirt_raporu.pdf

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/faaliyet.htm>

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/komisyon_kanunu.htm

<https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>

<http://euygulama.dpb.gov.tr/devletteskilati/kontrollu/Butce.aspx>

<http://arslantepedefilesi.org/>

<https://allesevolution.wordpress.com/2014/04/09/die-wellen-des-feminismus/>